

Planavimo organizatorius	UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS DIREKTORIUS
Paslaugos pavadinimas	UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDROJO PLANO KEITIMAS
Planavimo proceso etapas	RENGIMO ETAPAS
Planavimo proceso stadija	BENDRŪJŲ SPRENDINIŲ FORMAVIMAS
Teritorijų planavimo lygmuo	SAVIVALDYBĖS
Teritorijų planavimo dokumento rūšis	KOMPLEKSINIO TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTAS
Objekto numeris	AT-22T-1939
Bylos (segtumo) žymuo	BP-02
TPDRIS dokumento numeris	K-VT-82-22-798

ATESTATO NR.	PAREIGOS	VARDAS PAVARDĖ	PARAŠAS
Nr. TPV 0081	TERITORIJŲ PLANAVIMO PADALINIO VADOVĖ	ELEONORA GRABLEVSKIENĖ	
Nr. ATP 1682	PROJEKTO VADOVĖ	ANDŽELIKA KAŽIENĖ	

Plano rengėjai:	
	<p>UAB „Atamis“ Žirmūnų g. 139-319, LT 09120 Vilnius Įm. kodas 300564438</p> <p><i>Projekto vadovė</i> <i>Andželika Kažienė</i> <i>El. paštas: a.kaziene@atamis.lt</i> <i>Tel.: +370 68674252</i></p>

Teritorijų planavimo dokumentą parengusių specialistų sąrašas:

Eil. Nr.	Pareigos	Vardas Pavardė	Parašas
1.	Projekto vadovas	Andželika Kažienė (ATP1682)	
2.	Projekto koordinatorė/PDV	Eleonora Grablevskienė (TPV 0081)	
3.	PDV	Žilvinas Grabauskas (TPV 0034)	
4.	PDV	Dalia Bagdonaitė	
5.	Ekonomistas	Artūras Makarevičius	
6.	PDV	Nijolė Kučinskienė (TPV 0080)	
7.	Inžinierius	Julius Mačiulaitis	

TURINYS

ĮVADAS	4
BENDRŪJŲ SPRENDINIŲ FORMAVIMO STADIJOS RENGIMO IR SPRENDINIŲ TAIKYMO REIKALAVIMAI	6
ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMO IŠVADOS.....	7
1. ERDVINĖS IR FUNKCINĖS STRUKTŪROS VYSTYMO KRYPTYS.....	12
1.1. ERDVINĖS STRUKTŪROS VYSTYMO KRYPTYS.....	12
1.2. FUNKCINĖS STRUKTŪROS VYSTYMO KRYPTYS	16
2. GAMTINĖS APLINKOS IR KRAŠTOVAIZDŽIO APSAUGOS KRYPTYS	21
2.1. KRAŠTOVAIZDŽIO STRUKTŪRINĖS IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS IŠSAUGOJIMAS	21
2.2. GAMTINIO KARKASO TERITORIJŲ APSAUGOS IR TVARKYMO VYSTYMAS	28
2.3. KRAŠTOVAIZDŽIO TVARKYMO REGLAMENTAVIMO STRATEGIJOS IR KRYPTYS	35
3. NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS KRYPTYS.....	40
3.1. NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS KRYPTYS	40
4. SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS APLINKOS VYSTYMO KRYPTYS.....	47
4.1. DEMOGRAFINĖ PROGNOZĖ.....	47
4.2. GYVENAMASIS FONDAS.....	49
4.3. SOCIALINĖS ĮSTAIGOS IR INFRASTRUKTŪRA	51
4.4. EKONOMINĖS APLINKOS VYSTYMO KRYPTYS	53
5. SUSISIEKIMO SISTEMOS PLĖTROS KRYPTYS.....	55
5.1. SUSISIEKIMO SISTEMOS PLĖTROS PRIELAIDOS	55
5.2. SUSISIEKIMO SISTEMOS PLĖTROS KRYPTYS	56
6. INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS KRYPTYS	59
6.1. INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS PRIELAIDOS.....	59
6.2. ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ VYSTYMO KRYPTYS	62
7. TURIZMO IR REKREACIJOS VYSTYMO KRYPTYS	70
7.1. TURIZMO IR REKREACIJOS VYSTYMO KRYPTYS	70
8. KONCEPCIJOS ALTERNATYVŲ APIBENDRINIMAS	73
9. BENDRŪJŲ SPRENDINIŲ ALTERNATYVOS PASIRINKIMAS	81

ĮVADAS

Teritorijų planavimo dokumento pavadinimas: Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimas (toliau – Bendrasis planas). Keičiamas Utenos rajono savivaldybės tarybos 2020 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu Nr. TS-228 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo patvirtinimo“ patvirtintas teritorijų planavimo dokumentas.

Teritorijų planavimo dokumento rūšis: kompleksinis teritorijų planavimo dokumentas.

Teritorijų planavimo dokumento rengimo pagrindas:

- 1) Utenos rajono savivaldybės tarybos 2021 m. spalio 28 d. sprendimas Nr. TS-267 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo pradžios ir planavimo tikslų nustatymo“;
- 2) Utenos rajono savivaldybės tarybos 2022 m. birželio 30 d. sprendimas Nr. TS-180 „Dėl Utenos rajono savivaldybės 2021 m. spalio 28 d. sprendimo Nr. TS-267 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo pradžios ir planavimo tikslų nustatymo“ pakeitimo“;
- 3) Utenos rajono savivaldybės tarybos 2022 m. rugpjūčio 25 d. sprendimas Nr. TS-202 „Dėl Utenos rajono savivaldybės 2021 m. spalio 28 d. sprendimo Nr. TS-267 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo pradžios ir planavimo tikslų nustatymo“ pakeitimo“;
- 4) Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2022 m. rugsėjo 14 d. įsakymas Nr. AĮ-1116 „Dėl Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano planavimo darbų programos patvirtinimo“.

Planavimo organizatorius: Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius (Utenio a. 4, Utena (8 389) 61 620, el. p. info@utena.lt).

Plano rengėjas: : UAB „Atamis“, Žirmūnų g. 139A, LT-09120 Vilnius, tel. (8 5 2728334), El. paštas: adm@atamis.lt.

Planavimo tikslai:

1. sudaryti sąlygas darniai Utenos rajono savivaldybės teritorijos raidai, nuosekliai erdvinės ir funkcinės integracijos politikai įgyvendinti, teritorijų sanglaudai, kompleksiskai spręsti socialinius, ekonominius, ekologinius ir su klimato kaitos padariniais susijusius uždavinius;
2. nustatyti gyvenamųjų vietovių, inžinerinės ir socialinės infrastruktūros, kitų svarbių socialinės ekonominės veiklos sričių vystymo ir įgyvendinimo gaires, nustatyti plėtrai reikalingas teritorijas;
3. sudaryti sąlygas racionaliam gamtinių, žemės gelmių ir energijos išteklių naudojimui ir atkūrimui;
4. numatyti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio savitumo, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimą, tikslingą naudojimą ir pažinimą, ekologiškai pusiausvyrai būtino gamtinio karkaso formavimą;
5. kurti sveiką, saugią, darnią, klimato kaitos padariniams atsparią gyvenamąją aplinką ir visavertę gyvenimo sąlygas gyvenamosiose vietovėse;
6. sudaryti sąlygas privačioms investicijoms, kuriančioms socialinę ir ekonominę gerovę, tinkamos kokybės gyvenimo sąlygas, skatinančioms alternatyvių energijos šaltinių ir technologijų plėtrą, didinančioms energijos vartojimo efektyvumą;
7. derinti fizinių ir juridinių asmenų ar jų grupių, savivaldybių ir valstybės interesus dėl teritorijos naudojimo ir veiklos plėtojimo teritorijoje sąlygų;
8. sudaryti sąlygas racionaliam žemės naudojimui ir žemės ūkio veiklai skatinti.

Bendrieji planavimo uždaviniai:

1. suformuoti planavimo lygmenį atitinkančias teritorijos funkcinio ir erdvinio vystymo kryptis;
2. optimizuoti planuojamos teritorijos urbanistinę struktūrą, socialinę ir inžinerinę infrastruktūrą, numatyti jų atsparumo ekstremaliems klimato reiškiniams stiprinimo priemones;
3. numatyti racionalaus žemės gelmių išteklių, žemės ūkio naudmenų, miškų, kitų gamtos išteklių išsaugojimo ir naudojimo, klimato kaitos poveikio švelnumo, gamtinio karkaso formavimo, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo priemones, optimalią kraštovaizdžio struktūrą;
4. detalizuoti atitinkamų aukštesnio lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų sprendinius.

Papildomi planavimo uždaviniai:

1. patikslinti Bendrajame plane numatytų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo poreikius;
2. išnagrinėti teritorijas ir numatyti galimybę keisti, plėsti įvairios paskirties veiklos rūšis verslo ir pramonės plėtrai, jų išdėstymo reglamentavimą, investicinės aplinkos gerinimui prie magistralinių ir krašto kelių;
3. išskirti urbanizuotas, urbanizuojamas ir neurbanizuojamas teritorijas (arba nurodyti urbanizuotų teritorijų plėtros kryptis), nustatant prioritетinės plėtros teritorijas ir galimą plėtros mastą, prioritетines ir kitas galimos veiklos rūšis;
4. numatyti neprioritетinės savivaldybės infrastruktūros vystymo reikalavimus;
5. numatyti 30 m aukščio ir aukštesnių ypatingųjų inžinerinių statinių ir atsinaujinančių išteklių energetikos objektų, išskyrus Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių įstatyme numatytus atveju, išdėstymo reikalavimus, reglamentus, privalomąsias nuostatas, įvertinti esamus ir kitais teritorijų planavimo dokumentais nustatomus 30 m ir aukštesnius ypatingus inžinerinius statinius;
6. numatyti ūkininkų sodybų vietų ir (ar) žemės ūkio veiklai reikalingų statinių statybos vietų parinkimo reglamentavimą.

Planuojamos teritorijos plotas: apie 1229 kv. m.

Planavimo procesas:

1. Strateginio pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV) reikalingumas: atliekamas.
2. Planavimo proceso etapai: parengiamasis, rengimo ir baigiamasis.
3. Konceptijos rengimas: teritorijos vystymo koncepcija bus rengiama.
4. Konceptijos nepriklausomas profesinis vertinimas: koncepcijos nepriklausomas ekspertinis vertinimas nebus atliekamas.

Bendrojo plano keitimo galiojimo laikotarpis: Bendrojo plano sprendiniai rengiami ne trumpesiam nei 10 metų laikotarpiui. Sprendiniai galioja neterminuotai arba tol, kol bus parengti ir patvirtinti juos keičiantys to paties lygmens teritorijų planavimo dokumentai.

BENDRŪJŲ SPRENDINIŲ FORMAVIMO STADIJOS RENGIMO IR SPRENDINIŲ TAIKYMO REIKALAVIMAI

Bendrųjų sprendinių formavimo stadijos rengimo reikalavimai

- 1) Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje, atsižvelgiant į konkrečius visuomenės poreikius, socialinius, ekonominius savivaldybės teritorijos ypatumus ir jai taikomas strateginio planavimo dokumentų nuostatas, nustatomos planuojamos teritorijos planinės ir erdvinės struktūros vystymo kryptys, naudojimo ir apsaugos principai.
- 2) Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje parengiama bendrojo plano koncepcija.
- 3) Koncepcijos nepriklausomas profesinis vertinimas nebus atliekamas.
- 4) Bendrojo plano koncepciją sudaro aiškinamasis raštas ir brėžiniai. Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje parengiamos koncepcijos dvi plėtros alternatyvos.
 - I ALTERNATYVA – MAKSIMALIOS PLĖTROS
 - II ALTERNATYVA – OPTIMALIOS PLĖTROS
- 5) Bendrųjų sprendinių formavimo grafiniai sprendiniai rengiami mastelyje M 1:50 000.
- 6) Vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano (T00087007), patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės Seimo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789) sprendiniais, savivaldybės teritorijos vystymo koncepcijos brėžinyje nurodomi principinės planuojamos teritorijos vystymo kryptys:
 - erdvinės ir funkcinės struktūros vystymo kryptys;
 - funkcinis teritorijų zonavimas;
 - urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų tvarkymo režimų nustatymas;
 - urbanizuojamų teritorijų prioritetinė plėtra;
 - gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio vystymo kryptys;
 - nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos kryptys;
 - socialinės ir ekonominės aplinkos vystymo kryptys;
 - susisiekimo sistemos vystymo kryptys;
 - inžinerinės infrastruktūros vystymo kryptys;
 - rekreacijos ir turizmo vystymo kryptys.
- 7) Vadovaujantis Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 967 (2014 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 1467 redakcija) bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje rengiamas plėtros alternatyvų strateginis pasekmių aplinkai vertinimas ir pasirenkama optimaliausia plėtros alternatyva.
- 8) Rengimo etapo bendrųjų sprendinių formavimo stadijos sprendiniams (koncepcijai) turi raštu pritarti planavimo organizatorius ir savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas, atliekantis savivaldybės vyriausiojo architekto funkcijas.

Bendrųjų sprendinių formavimo sprendinių taikymo reikalavimai

- 1) Bendrųjų sprendinių formavimo sprendiniai rengiami 10 metų laikotarpiui.
- 2) Bendrojo plano bendrųjų sprendinių formavimo sprendiniai tikslinami ir detalizuojami sprendinių konkretizavimo stadijoje. Galimas neesminis bendrųjų sprendinių tikslinimas su sąlyga, kad nekinta bendrųjų sprendinių formavimo esmė.

- 3) Saugomos teritorijos ir saugomų teritorijų buferinės zonos tvarkomos pagal jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Jų ribos, plotas, tvarkymo režimas, funkcinių zonų ribos tikslinami šių teritorijų specialiaisiais planais.

ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMO IŠVADOS

Gyvenamųjų vietovių sistema

Utenos rajono savivaldybė yra penkta iš šešių Utenos apskrityje pagal teritorijos dydį. Savivaldybės teritorijos plotas – 1229 kv.km., kas sudaro 17,1 proc. Utenos apskrities teritorijos ir 1,9 proc. Lietuvos Respublikos teritorijos.

VĮ „Registro centras“ 2023 m. sausio 1 d. duomenimis savivaldybėje įregistruotos 587 kaimiškos gyvenamosios vietovės, iš kurių 2021 metų pradžioje 30 gyvenamųjų vietovių turėjo daugiau kaip 100 gyventojų, o 11 yra miesto gretimybėje (Jasonys, Narkūnai, Vosgėliai, Karveliškis, Sirutėnai, Voverynė, Nemeikščiai, Medeniai, Kloviniai, Joneliškės, Grybeliai). Nustatyta, kad 2018 m.– 2023 m. padidėjo gyvenamųjų vietovių be gyventojų skaičius Vyžuonų seniūnijoje, likusiose seniūnijose konstatuojamas gyvenamųjų vietovių be gyventojų skaičiaus mažėjimas. Ženkliai gyvenamųjų vietovių be gyventojų mažėjo Utenos (39 proc.) ir Leliūnų (50 proc.) seniūnijose, kurios yra Utenos miesto gretimybėje ir yra veikiamos regioninio centro aglomeracinių procesų.

Funkcinė struktūra

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje plėtojamos konservacinės paskirties, miškų ūkio, vandens ūkio, žemės ūkio ir kitos pagrindinės žemės naudojimo paskirties teritorijos. Utenos rajono savivaldybėje susiklosčiusi naudmenų struktūra ir joje plėtojama funkcinė struktūra atitinka agrarinės savivaldybės plėtojimo kryptį ir sąlygas, kurios nustatytos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje vyrauja žemės ūkio naudmenos, kurios užima 56942,57 ha (46,3 proc.), ir miško žemės naudmenos, kurios užima 41771,35 ha (33,9 proc.). Nagrinėjamų laikotarpiu savivaldybėje mažėjo žemės ūkio (-2,1 proc.) ir miško (-0,7) naudmenų plotai, tačiau didėjo kelių (+0,05 proc.), užstatytų teritorijų (+6,0 proc.), vandenių (+3,0) ir kitos žemės (+10,7 proc.) naudmenos.

Utenos rajono savivaldybei būdingi smulkūs gyvenamųjų vietovių tinklas ir žemėvalda, o su tuo tiesiogiai susijusi didelė užstatytų teritorijų sklaida. Utenos rajono savivaldybėje išskiriama 161 kompaktiškai užstatyta teritorija (8 miestelių teritorijos ir kompaktiškai užstatytos teritorijos 153 kaimų teritorijos), kurios išsidėsto visose savivaldybės seniūnijose ir užima apie 2736 ha teritoriją. Didžiausia kompaktiškai užstatytų teritorijų koncentracija yra su Utenos miestu besiribojančiose Leliūnų ir Utenos seniūnijose (atitinkamai 19,7 proc. ir 14,6 proc. visų kompaktiškai užstatytų teritorijų).

Galiojančiame bendrajame plane teritorijų plėtra numatyta 170 gyvenamojoje vietovėje suplanuotose urbanizuojamose funkcinėse zonose, kurių plotas apie 14363 ha.

Atsižvelgiant į bendras demografinės kaitos procesus ir siekiant optimizuoti tiek finansinius resursus skiriamus urbanistinės struktūros vystymui, tiek pačią urbanistinę struktūrą, didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas teritorijų modernizavimui - urbanizuotų teritorijų fizinės ir/ar funkcinės struktūros atnaujinimui, kai plėtra vykdoma išnaudojant vidinius teritorijos resursus. Galiojančiame bendrajame plane suplanuota urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų plėtra yra perteklinė. Suplanuota plėtra turi būti optimizuota arba turi būti nustatytas urbanistinės plėtros reguliavimo mechanizmas. Naujų plėtros teritorijų poreikio nėra.

Erdvinė struktūra

Utenos rajono savivaldybės erdvinę struktūrą formuoja funkciniai ryšiai (urbanistinės integracijos ašys) ir urbanistiniai centrai. Nacionaliniu, regioniniu ir rajoniniu lygmeniu veikiančiais funkciniais ryšiais Utenos rajono savivaldybė apjungta su Vilniaus, Molėtų, Anykščių, Švenčionių, Zarasų, Rokiškio savivaldybėse esančiais metropoliniais, regioniniais ir lokaliniais urbanistiniais centrais. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje išskirtas nacionalinių lygmeniu veikiantis funkciniai ryšiai: *Vilnius – Utena – Rokiškis – Biržai; Vilnius – Ukmergė – Utena; Vilnius – Utena – Anykščiai – Panevėžys*; regioniniu lygmeniu veikiantys funkciniai ryšiai: *Anykščiai – Utena – Zarasai – Visaginas; Anykščiai – Utena – Ignalina – Visaginas; Anykščiai – Utena – Švenčionys – Švenčionėliai*.

Urbanistinę struktūrą Utenos rajono savivaldybės teritorijoje formuoja 9 urbanistiniai centrai: *Utena* - regioninis palaikomojo tipo centras ir vietiniai centrai: *Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai*.

Gamtinė aplinka, kraštovaizdis

Planuojama Utenos rajono savivaldybės teritorija pasižymi didele gamtinio kraštovaizdžio įvairove, kurią sąlygoja nemonotoniškas reljefo pobūdis (lygumos, aukštumos, plynaukštės, duburiai, slėniai ir kt.) ir erdvinė raiška, vandens telkinių (ežerų, tvenkinių) ir vandentekmių teritorinė sklaida bei miškų ir kitų želdinių rūšinės sudėties įvairovė, jų teritorinis pasiskirstymas. Santykinai natūralios (vyraujančio gamtinio pobūdžio) teritorijos užima apie 60% savivaldybės teritorijos ploto, yra itin svarbios palaikant ekologinį stabilumą, o kartu ir rekreacinį patrauklumą. Specialus apsaugos ir naudojimo režimas yra nustatytas 10% rajono teritorijos ploto užimančioms ypač saugomoms ir apie 61,7% teritorijos ploto užimančioms gamtinio karkaso teritorijoms. Kaip itin vertingo estetiniu požiūriu kraštovaizdžio teritorijas Utenos rajone reikia išskirti ežeringą Aukštaičių aukštumų dalį su įvairiai kalvotais, giliai daubuotais, pelkingais ir ežeringais vietovaizdžiais bei ežeringą ir miškingą Žeimenos lygumą. Net 33% rajono teritorijos ploto patenka į Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane išskirtų ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealų (*Rubikių kalvotas ežerynas – Pakalnių kalvynas, Molėtų - Labanoro ežerynas, Alaušo – Antalieptės marių – Luodžio ežerynas, Tauragnų – Ignalinos - Sirvėtos kalvotas ežerynas*) ribas.

Nekilnojamas kultūros paveldas

Utenos rajono savivaldybė pasižymi kultūros vertybių gausa. Savivaldybės teritorijoje 2022 m. liepos 15 d. Kultūros vertybių registro duomenimis yra registruotos 462 nekilnojamosios kultūros vertybės (50 iš jų – Utenos mieste). Utenos rajono savivaldybės teritorijoje KVR yra registruotas 51 kompleksas su 137 į kompleksą įeinančiais objektais ir 249 pavieniai objektai. Teritorijoje taip pat yra registruotos 5 vietovės tipo kultūros vertybės. Valstybės saugomais paskelbti 13 kompleksinių objektų ir 122 pavieniai objektai. Kultūros ministerijos penktoji nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba dviem nekilnojamosioms kultūros vertybėms panaikina teisinę apsaugą dėl neišlikusių vertingųjų savybių.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos didžioji dalis patenka į Aukštaitijos regioninės reikšmės dominuojančio archeologinio paveldo ir į architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealus. Teritorija pasižymi unikaliais, kultūriniais kraštovaizdžiais, kuriuose dominuoja piliakalniai. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje išskiriami archajiškasis, kaimiškas ir miestiškasis kultūriniai kraštovaizdžiai. Dominuoja archajiškasis kraštovaizdis. Utenos miesto, Tauragnų, Užpalių ir Saldutiškio miestelių teritorijos patenka į miestiškąjį kultūrinį kraštovaizdį.

Demografinė situacija

Pagal gyventojų pasiskirstymą Utenos rajono savivaldybėje dominuoja miesto (Utenos) gyventojai. Utenos rajono savivaldybei būdingas visuomenės senėjimo procesas, o gyventojų amžiaus struktūra yra

prastesnė nei šalyje. Utenos rajono savivaldybėje gyventojų skaičius mažėja sparčiau nei vidutiniškai šalyje, tačiau lėčiau nei daugumoje Utenos apskrities savivaldybių. Pagrindinis gyventojų skaičiaus mažėjimo veiksnys Utenos rajono savivaldybėje yra natūrali gyventojų kaita, o migracijos procesai paskutiniaisiais metais Utenos rajono savivaldybėje pasižymi teigiamomis reikšmėmis.

Gyvenamasis fondas

Utenos rajono savivaldybė pasižymi didžiausia gyvenamojo fondo apimtimi visoje apskrityje. Gyvenamasis fondas yra santykinai tolygiai pasiskirstęs tarp miesto ir kaimo. Utenos rajono savivaldybei būdingas santykinai spartus gyvenamojo fondo didėjimas, pažymėtina, taip pat tolygiai pasiskirstantys tarp miesto ir kaimo. Utenos rajono savivaldybei, išsiskiriančiai santykinai didele miesto gyventojų dalimi, būdingas santykinai mažas gyvenamojo ploto, tenkančio vienam gyventojui, dydis. Gyvenamojo fondo struktūroje dominuoja privačios nuosavybės būstai, tačiau poreikis socialiniam būstui yra perteklinis ir nėra tenkinamas.

Socialinė aplinka

Utenos rajono savivaldybė pasižymi santykinai išplėtoti švietimo, kultūros ir laisvalaikio bei sporto, sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų tinklu, kuris koncentruojasi Utenos mieste. Savivaldybėje teikiamos visos būtinos socialinės paslaugos, tačiau paslaugų teikėjų koncentravimas mieste lemia poreikį plėtoti socialines paslaugas kaimiškose gyvenamosiose vietovėse (ypatingai aktualias nestacionarinio tipo paslaugas). Kultūros, laisvalaikio ir sporto veiklų pasiūla Utenos rajono savivaldybėje yra pakankama ir užtikrinama plataus kultūros centrų, bibliotekų tinklo bei santykinai gausia sporto infrastruktūra. Utenos rajono savivaldybė pasižymi optimizuotu švietimo įstaigų tinklu, koncentruotu Utenos mieste, generuojančiame didžiąją dalį paklausos. Utenos rajono savivaldybei būdingas santykinai išvystytas sveikatos priežiūros paslaugų tinklas (apimantis tiek viešuosius, tiek privačius subjektus), užtikrinantis skirtingo profilio stacionariųjų ir nestacionariųjų paslaugų prieinamumą, atitinkantį tiek Utenos rajono savivaldybės, tiek kitų savivaldybių gyventojų poreikius.

Ekonominė aplinka

Utenos rajono savivaldybė pasižymi aukštu ekonominiu aktyvumu, žymimu dideliu veikiančių ūkio subjektų skaičiumi. Nepaisant to, kad Utenos rajono savivaldybės verslo struktūroje dominuoja labai mažos įmonės, savivaldybei būdinga didelių įmonių, veikiančių pramonės ir prekybos srityse, esančių Lietuvos rinkos lyderiais, koncentracija. Aukštas ekonominis aktyvumas, būdingas Utenos rajono savivaldybei, žymimas aukštu investicijų Utenos rajono savivaldybėje lygiu. Nors Utenos rajono savivaldybė nepasižymi palankiomis žemės ūkio veiklai gamtinėmis sąlygomis, žemės ūkio sektorius Utenoje yra vystomas, o žemės ūkio produkcijos apimtys auga (nepaisant santykinai nedidelių ūkių dominavimo ūkių struktūroje). Utenos rajono savivaldybei būdingas santykinai nedidelis registruotų bedarbių skaičius ir geras bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis, žymintis efektyvų ekonomikos ir verslo reagavimą į išorinių veiksnių lemiamas recesines tendencijas.

Susisiekimo infrastruktūra

Savivaldybės teritorijoje pagrindiniai transportiniai ryšiai realizuojami automobilių keliais. Rajono teritorijoje yra 2 magistraliniai keliai, 4 krašto ir 39 rajoninės reikšmės keliai, kurie jungia gyvenamąsias vietovės su pagrindinių kelių tinklu. Esamas valstybinės reikšmės automobilių kelių tinklas efektyviai aptarnauja rajono savivaldybės teritoriją ir yra pakankamas perspektyviniam laikotarpiui.

Savivaldybės teritorijoje esantys magistraliniai ir krašto keliai turi asfalto dangą. Rajoninių kelių struktūroje apie 32 proc. kelių turi žvyro dangą. Perspektyvoje siekiant efektyviai integruoti rajoninius kelius į krašto ir magistralinių kelių tinklą, būtinas rajoninių kelių dangos gerinimas.

Savivaldybės teritorijoje yra apie 995 km vietinės reikšmės kelių, iš kurių 134 km turi patobulintą dangą (14 proc.), 211 km žvyro dangą (21 proc.) ir 650 km be dangos/grunto keliai (65 proc.). Perspektyvoje rekomenduojama atnaujinti vietinės reikšmės kelių tinklo specialųjį planą arba parengti galimybių studiją, kurioje būtų atnaujinta informacija apie vietinės reikšmės kelius, jų būklę, techninius parametrus, remonto poreikį, apsaugos zonas bei sukurta vietinės reikšmės kelių duomenų bazė leisianti kryptingai vykdyti kelių plėtrą bei dangos atnaujinimą.

Utenos rajono savivaldybės keliuose per pastaruosius 10 metų žuvo 36 asmenys, eismo įvykiuose buvo sužeisti 381 asmenys. Daugiausiai įskaitinių eismo įvykių įvyko Utenos mieste bei jo priegiose. Pagal 2022 m. Transporto kompetencijų agentūros sudarytą „juodųjų dėmių“ žemėlapi, Utenos rajone „juodųjų dėmių“ nėra.

Viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų plėtra vykdoma vadovaujantis 2016.08.25 Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-245 „Dėl elektromobilių įkrovimo prieigų plano Utenos rajono savivaldybėje patvirtinimo“, kurio numatoma įrengti 32 elektromobilių įkrovimo prieigų taškus. Šiuo metu, elektromobilių įkrovimo stotelės yra įrengtos tik Utenos mieste.

Savivaldybės teritorijoje veikia 15 miesto, 40 priemiesčio ir 5 tarp miestiniai maršrutai, kuriuose įrengtos 384 stotelės. Viešojo transporto pasiekiamumas, skaičiuojant 1 km atstumu nuo stotelės yra užtikrintas 92 proc. Utenos rajono gyventojų. Vidutiniškai vienas gyventojas per metus atlieka 9 keliones autobusu. Šis skaičius byloja, kad viešasis transportas pagrįdė atlieka socialinę funkciją gyventojams, kurie neturi alternatyvių keliavimo būdų. Strateginė visuomeninio transporto plėtros kryptis, pirmiausiai turėtų būti nukreipta į esamų pervežimo apimčių išlaikymą ir viešojo transporto priemonių parko atnaujinimą.

Savivaldybės teritorijoje dviračių takų tinklas nėra išplėtotas ir neturi rišlios sistemos, išskyrus Utenos miestą ir jo priemiesčius, kur takų tinklas gana gerai išvystytas kaip turistinė ar laisvalaikio infrastruktūra. Rajone bemotorio transporto plėtra vykdoma vadovaujantis 2015 m. rugpjūčio 27 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-232 patvirtinto „Dviračių transporto infrastruktūros plėtros Utenos miesto ir miesto plėtros teritorijoje bei jungčių su Leliūnų, Vyžuonų, Sudeikių, Daugailių, Tauragnų, Kuktiškių miesteliais ir Pakalnių kaimo centru specialiojo plano“ sprendiniais.

Vandentvarka

Utenos rajono gyventojams bei įmonėms vanduo tiekiamas iš 31 vandenvietės. Rajone centralizuotai tiekiamas vanduo atitinka Lietuvos higienos normose HN 24:2017 nustatytus reikalavimus. UAB „Utenos vandenys“ rajone eksploatuoja 67 artezinius gręžinius, 2 vandens rezervuarus, 29 vandens gerinimo įrenginius, 11 vandens bokštų bei 366 km vandentiekio tinklų. Apie 44 proc. vandentiekio tinklų, esančių mieste ir apie 36 proc. tinklų, esančių kaimuose yra pastatyti prieš 30 ir daugiau metų.

Nuotekų surinkimui yra įrengta apie 258 km nuotekų tinklų. Apie 42 proc. nuotekų tinklų, esančių Utenos mieste buvo pastatyta prie 30 ir daugiau metų, todėl nuolat juose įvyksta avarijos ir gruntinio vandens infiltracija, kuri sudaro apie 37 proc. Kaimuose situacija geresnė, čia apie 77 proc. nuotekų tinklų yra nauji. Surinktos nuotekos valomos 11 nuotekų valyklų, kurių bendras pajėgumas - 18826 m³/d. Nuotekų

valymo įrenginių būklė gera. Kirdeikių nuotekų valykloje iki 2027 metų reikia įdiegti azoto ir fosforo valymo grandis. Nuotekų valymo proceso metu susidaręs dumblas apdorojamas Utenos nuotekų valykloje, dumblo apdorojimo įrenginiuose. Dumblo apdorojimo įrenginių būklė gera.

Šilumos ir dujų tiekimas

Centralizuotos šilumos tiekimo sistema yra įrengta tik Utenos mieste. Miesto šilumos ūkio sistemos plėtra vykdoma vadovaujantis 2003 m. Utenos miesto šilumos tiekimo specialiuoju planu. Magistralinio dujotiekio trasa Utenos rajone eina Leliūnų seniūnijoje pro Labeikių, Liveikių, Aukštagirių, Aleksiejiškio, Mirkėnų, Medinių, Narkūnų, Liaumuškių, Joneliškių, Pakalniškių kaimus iki dujų skirstymo stoties esančios Šabaldauskų kaime (Utenos sen.), nuo kurios plėtojamas skirstomasis vamzdynas aprūpina vartotojus. Utenos rajone eksploatuojama apie 5 tūkst. gatvių apšvietimo šviestuvų, iš kurių apie 3465 Utenos mieste ir apie 1530 kitose rajono gyvenamosiose teritorijose. Artimiausiu metu numatoma Sirutėnų ir Kaniūkų kaimų apšvietimo tinklų remontas.

Komunalinės atliekos

Atliekų tvarkymas vykdomas pagal Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo planą 2014-2023 m. bei Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisykles. Utenos rajone atliekų tvarkymo paslauga yra teikiama visiems atliekų turėtojams.

Atsinaujinančių išteklių energetika

Utenos rajone yra registruotos 2 biodujų elektrinės, 1 hidroelektrinė, 1 biokuro elektrinė bei 30 saulės šviesos energijos elektrinių. Vėjo elektrinių rajone registruota nėra.

Turizmas

Turizmo vystymo srityje Utenos rajono savivaldybė yra konkurencingoje geografinėje aplinkoje, bet turizmo veikla savivaldybėje yra gana aktyviai vystoma ir turistams yra siūlomas santykinai platus apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų pasirinkimas.

1. ERDVINĖS IR FUNKCINĖS STRUKTŪROS VYSTYMO KRYPTYS

1.1. ERDVINĖS STRUKTŪROS VYSTYMO KRYPTYS

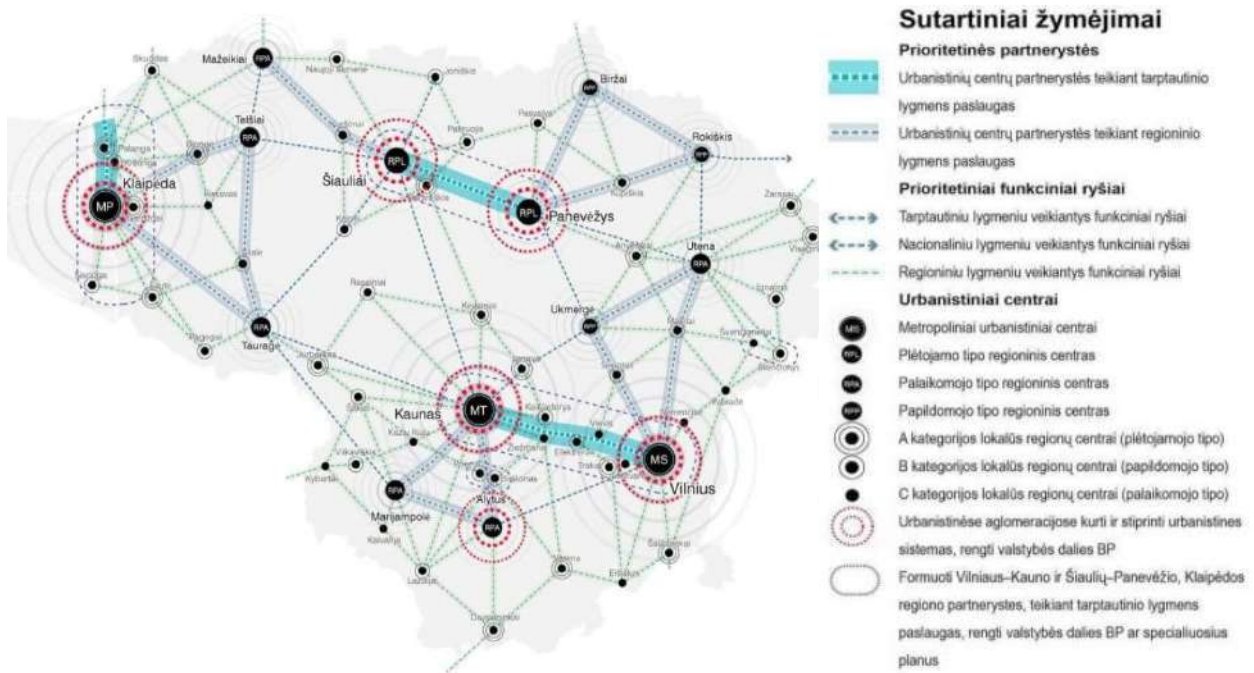
Lietuvos Respublikos ir savivaldybių teritorijų erdvinės struktūros vystymo kryptys nustatytos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane (T00087007), kuris patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės Seimo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane detalizuojama Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane suformuota erdvinė struktūra ir Nacionaliniame kraštovaizdžio plane numatyta bendrųjų strategijų teritorijos raidos sistema socialinėje, ekonominėje ir subalansuotos urbanistinės plėtros plotmėse. Šių tikslų siekiama optimizuojant urbanistinės plėtros mastą per hierarchizuotą urbanistinių centrų, kompaktiškai užstatomų teritorijų subalansuotą plėtrą ir funkcinių ryšių ašių sistemą.

Funkciniai ryšiai.

Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje formuojami šalies, regioniniu ir savivaldybės lygmeniu veikiančios vidiniai ir išoriniai funkciniai ryšiai, kurie formuojami esamų transporto koridorių pagrindu, kuriais realizuojamas susisiekimas tarp Utenos miesto - regioninio centro su pagrindiniais vietiniais centrais, sukuriama ryšiai tarp jų ir su regioniniu lygmeniu veikiančiais funkciniais ryšiais. Nacionaliniu, regioniniu ir savivaldybės lygmeniu veikiančių ryšiai poveikio zonose formuojasi Utenos rajono savivaldybės urbanistinė sistema. **Funkcinių ryšių vystymo kryptys I-oje ir II-oje alternatyvoje išlieka tokios pačios.**

1.1.1 lentelė. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje išskirti funkciniai ryšiai:

Funkcinio ryšio lygmuo	Funkciniai ryšiai
Nacionalinis lygmuo	<ul style="list-style-type: none"> - Vilnius – Utena – Rokiškis – Biržai; - Vilnius – Ukmergė – Utena; - Vilnius – Utena – Anykščiai – Panevėžys
Regioninis lygmuo	<ul style="list-style-type: none"> - Anykščiai – Utena – Zarasai – Visaginas; - Anykščiai – Utena – Ignalina – Visaginas; - Anykščiai – Utena – Švenčionys – Švenčionėliai
Savivaldybės lygmuo - vidiniai funkciniai ryšiai	<ul style="list-style-type: none"> - Utena – Leliūnai; Utena – Vyžuonos; - Utena – Užpaliai; - Utena – Sudeikiai; - Utena – Daugaliai; - Utena – Tauragnai; Utena – Kuktiškės- Saldutškis
Savivaldybės lygmuo - išoriniai funkciniai ryšiai	<ul style="list-style-type: none"> - Utena – Užpaliai – Kupiškis; - Utena – Užpaliai – Dusetos; - Utena – Švenčionys – Švenčionėliai

1.1.1 pav. Nacionalinio ir regioninio lygmenų urbanistinės struktūros schema (Duomenų šaltinis: Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (T00087007)).

Urbanistiniai centrai

Urbanistinių centrų sistema formuojama tęstinumo pagrindu nekeičiant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitime (T00085181) suplanuotos urbanistinių centrų sistemos. Įvertinant neigiamą demografinę situaciją patikslinama ir optimizuojama urbanistinių centrų teritorinė plėtra.

Utenos savivaldybės teritorijoje išskiriami žemesnio lygmens palaikomojo tipo vietiniai urbanistiniai centrai, kurie kartu su Utenos miestu formuoja savivaldybės urbanistinį karkasą. Urbanistinę struktūrą Utenos rajono savivaldybės teritorijoje formuoja 9 urbanistiniai centrai: **Utena** - regioninis palaikomojo tipo centras ir vietiniai centrai: **Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai**, kurie taip pat atlieka įvairios specializacijos rekreacinių centrų funkciją.

Urbanistinio karkaso sprendiniai **I-oje ir II-oje alternatyvose analogiški.**

1.1.1. lentelė. Urbanistiniai centrai

Eil. Nr.	Pavadinimas	Administracinis statusas	Gyventojų skaičius 2021 m.	Gyventojų skaičiaus pokytis 2011-2021 m., proc.	Urbanistinio centro charakteristika
I.	Regioninis centras (Paskirtis – koncentruoti didelės aptarnavimo galimybes, telkti nuo būtino iki santykinai vidutinio ir net dalimi santykinai reto poreikio paslaugas, darbo vietas ir plėtoti mišrią ekonominę veiklą)				
1.	Utena	Miestas; Utenos rajono savivaldybės centras; Utenos miesto seniūnijos centras			- regioninis palaikomojo tipo centras; - pramonės ir inovacijų centras; - multimodalinis rekreacinių srautų valdymo centras; - savivaldybės rekreacijos aptarnavimo centras;

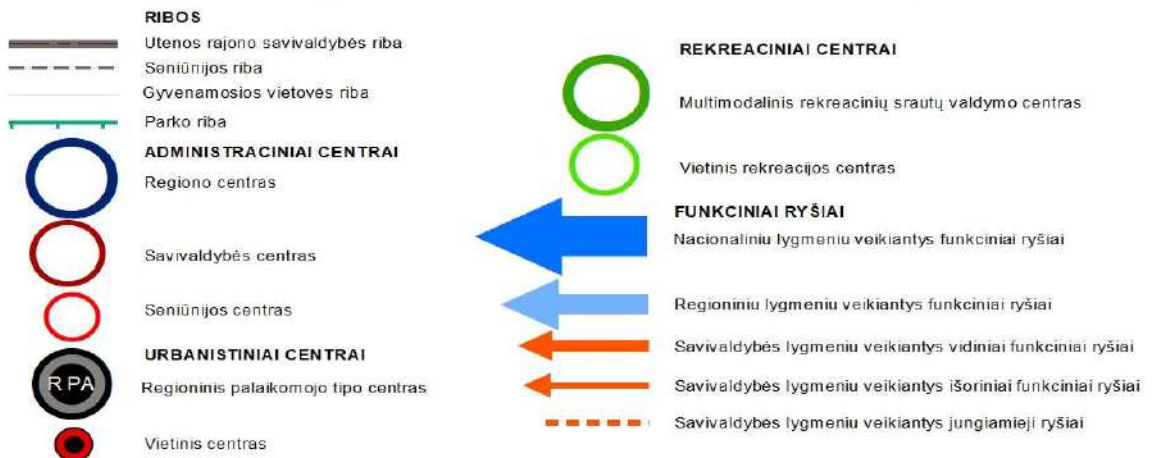
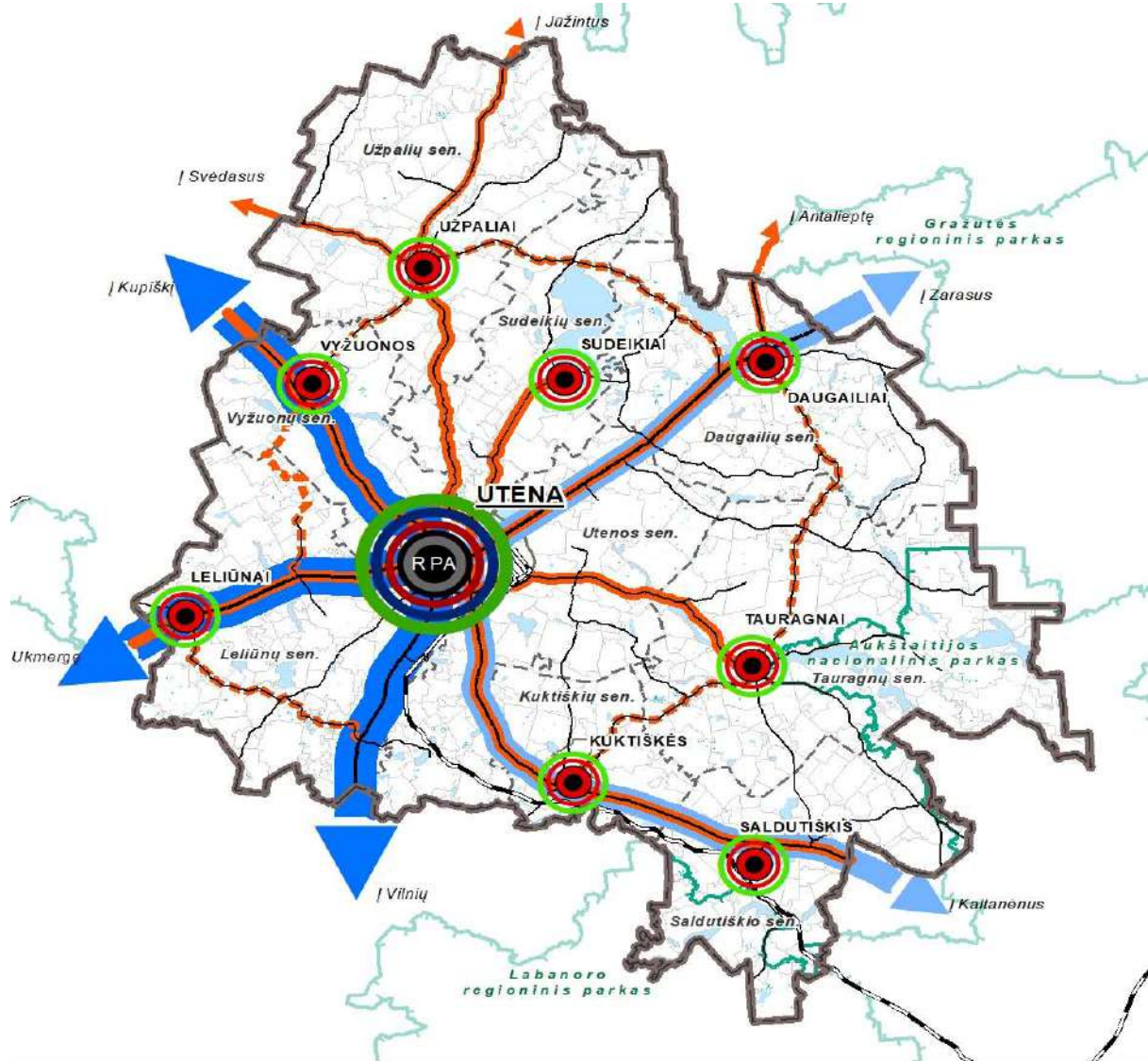
Eil. Nr.	Pavadinimas	Administracinis statusas	Gyventojų skaičius 2021 m.	Gyventojų skaičiaus pokytis 2011-2021 m., proc.	Urbanistinio centro charakteristika
					- teritorija nustatyta Utenos miesto teritorijos bendrojo plano keitime, TPDR, Nr.K-VT-82-21-314.
II.	Vietiniai urbanistiniai centrai (Paskirtis – užtikrinti būtino poreikio paslaugas ir aptarnauti mažiausius teritorinius vienetus)				
1.	Vyžuonos	Miestelis; Vyžuonų seniūnijos centras	490	-4	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorija nustatyta Vyžuonų mstl. bendrajame plane, TPDR, T00078349. Miestelio teritorijos plėtros poreikio nėra. Plėtros poreikio nėra.
2.	Užpaliai	Miestelis; Užpalių seniūnijos centras	630	-17	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra.
3.	Tauragnai	Miestelis; Tauragnų seniūnijos centras	384	-19	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra.
4.	Sudeikiai	Miestelis; Sudeikių seniūnijos centras	288	-18	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra. - tikslinga rengti vietovės lygmens bendrąjį planą.
5.	Saldutiškis	Miestelis; Saldutiškio seniūnijos centras	261	-24	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra.
6.	Leliūnai	Miestelis; Leliūnų seniūnijos centras	362	-12	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra.
7.	Kuktiškės	Miestelis; Kuktiškių seniūnijos centras	391	-10	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra.
8.	Daugaliai	Miestelis; Daugalių seniūnijos centras	270	-17	- palaikomojo tipo vietinis centras; - vietinis rekreacijos aptarnavimo centras; - teritorijos plėtros poreikio nėra. Sumažinama anksčiau suplanuota plėtra.

Utenos miesto ir priemiestinė teritorija vystoma vadovaujantis Utenos miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimu (T00088994) ir Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plane nebus detalizuojama. Priemiestinės zonos sprendiniai integruojami į Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinius, todėl Utenos miesto bendrojo plano sprendiniai priemiestinėje zonoje lieka galioti po Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano patvirtinimo.

Vyžuonų miestelio teritorija vystoma vadovaujantis Utenos rajono savivaldybės dalies – Vyžuonų miestelio teritorijos bendrojo planu (TPDR, T00078349). Bendrojo plano sprendiniai integruojami į

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinius, todėl Bendrojo plano sprendiniai galiojimo ribose lieka galioti po Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano patvirtinimo.

Rekomenduojama rengti Sudeikių miesto vietovės lygmens bendrąjį planą.

1.1.2 pav. Erdvinės struktūros schema

1.2. FUNKCINĖS STRUKTŪROS VYSTYMO KRYPTYS

Utenos rajono savivaldybės plėtros tendencijas ir perspektyvas formuoja Lietuvos Respublikos regioninės politikos ir jos pagrindu suformuoti šalies teritorijos strateginiai teritoriniai – erdviniai struktūrų formavimo principai, kurie įtvirtinti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės Seimo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789 (T00087007), sprendiniuose, ir globalizacijos veiksniai, kurie susiję su energetinių išteklių brangimu, emigracija ir imigracija, kapitalo ir darbo rinkos laisvu judėjimu, turizmo plėtra, savitumo išsaugojimu, tiesioginių užsienio kapitalo investicijų stoka tiek valstybėje, tiek savivaldybėje.

I-oje alternatyvoje Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano bendrieji sprendiniai yra parengti vadovaujantis tęstinumo principu, t. y. prisilaikant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane (2008 m.) ir Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) sprendiniuose nustatyto funkcinės struktūros principinio vystymo modelio, kuris orientuotas į užstatomų teritorijų plėtrą.

II-oje alternatyvoje Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano bendrieji sprendiniai parengti vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano (T00087007) nuostatomis, kuriose urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose siūloma taikyti kompaktiškumo ir vystymo kompleksiško principus. Esamos būklės įvertinimo metu nustatyta, kad galiojančiame Bendrajame plane suplanuota perteklinė teritorinė plėtra, kuriai nėra realaus poreikio. II-oje alternatyvoje atsižvelgiama į esamos būklės įvertinimo metu nustatyta išvada ir bendrus demografinės kaitos procesus. Siekiant optimizuoti tiek finansinius resursus skiriamus urbanistinės struktūros vystymui, tiek pačią urbanistinę struktūrą, prioritetas teikiamas esamų užstatytų teritorijų plėtros optimizavimui, fizinės ir/ar funkcinės struktūros atnaujinimui, kai plėtra vykdoma išnaudojant vidinius teritorijos resursus, taikant regeneravimo, modernizavimo, tankinimo ir konversijos bei kompaktiškos plėtros principus.

Funkcinė struktūros modelis

Planuojama teritorija suskirstyta į neurbanizuojamų, urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinės zonas:

- Neurbanizuotų ir neurbanizuojamų teritorijų funkcinės zonos:
 - *Miškų ir miškingų teritorijų zona* - funkcinė zona, kurioje dominuoja Miškų įstatymo 3 straipsnyje nurodyti visų grupių miškai.
 - *Žemės ūkio teritorijų zona* - funkcinė zona, kurioje dominuoja žemės ūkio paskirties žemė.
 - *Vandenų zona* - funkcinė zona, kurioje dominuoja Žemės įstatymo 27 straipsnyje nurodyta vandens ūkio paskirties žemė.
 - *Konservacinės teritorijos zona* - kurioje dominuoja Žemės įstatymo 28 straipsnyje nurodyta konservacinės paskirties žemė.
- urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinės zonos:
 - *Intensyvios kompaktiškos urbanizacijos zona* – Utenos miesto ir su juo susijusi teritorija Utenos miesto teritorijos bendrojo plano galiojimo ribose;
 - *Ekstensyvios kompaktiškos urbanizacijos zona* – Vyžuonų, Užpalių, Tauragnų, Sudeikių, Saldutiškio, Leliūnų, Kuktiškių, Daugalių miestelių ir atskirų kaimų funkcinės zonos;
 - *Ekstensyvios kompaktiškos urbanizacijos mišraus ūkinio naudojimo zona*.

Funkcinės struktūros vystymo kryptys

I-oje ir II-oje alternatyvose esminiai funkcinės struktūros sprendinių pokyčiai susiję su urbanizuotų ir urbanizuojamų funkcinų zonų teritoriniu išdėstymu ir apimties mažinimu bei mišraus ūkio naudojimo teritorijų plėtojimu.

Funkcinės struktūros plėtojimo kryptys:

- išlaikant sąsajas su galiojančiu Bendruoju planu, bendrųjų sprendinių formavimo alternatyvose išlaikomas neurbanizuotų ir neurbanizuojamų teritorijų principinis funkcinis zonavimas;
- I-oje alternatyvoje paliekamos Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) sprendiniuose nustatytos urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinės zonos, funkcinės struktūros urbanistinė plėtra ir užstatomų teritorijų skaida. I-oje alternatyvoje urbanistinė plėtra orientuota į užstatomų teritorijų plėtrą, siekiant neapriboti Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane (2008 m.) ir galiojančiu Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) bendruoju planu suformuotų lūkesčių galimam užstatymui;
- II-oje alternatyvoje ribojama urbanistinė plėtra ir užstatomų teritorijų skaida. Užstatomų teritorijų plėtra orientuota į esamų užstatytų teritorijų vidinių resursų panaudojimą, fizinės ir funkcinės struktūros atnaujinimą: regeneravimą, modernizavimą, tankinimą ir konversiją;
- prioritetas teikiamas urbanistinių centrų – Utenos miesto ir su juo susijusios teritorijos, Vyžuonų, Užpalių, Tauragnų, Sudeikių, Saldutiškio, Leliūnų, Kuktiškių Daugalių miestelių teritorijų vystymui;
- I-oje ir II-oje alternatyvose investicinės aplinkos formavimo tikslais plėtojamos ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos mišraus ūkinio naudojimo zonos, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla;
- kitos neprioritetinio vystymo kompaktiškai užstatytų teritorijų ribos konkretizuojamos vėlesnėse planavimo stadijose;
- saugomų teritorijų funkcinės zonos ir jų ribos nustatytos šių teritorijų specialiaisiais planais ir tvarkomos pagal jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Saugomų teritorijų buferinių zonų ribos, plotas ir tvarkymo režimas tikslinami šių teritorijų specialiaisiais planais;
- siekiant optimizuoti urbanistinės plėtros poveikį, numatoma kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros ir biologinės įvairovės apsaugos reikalavimus integruoti į urbanistinės ir technogeninės plėtros, susisiekimo, žemės ir miškų ūkio plėtros programas ir strategijas.

Urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinų zonų plėtra

I-oje alternatyvoje urbanistinį karkasą formuoja 1 intensyvos ir 30 ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios užima 19264 ha plotą, kuris išsidėsto 170 gyvenamojoje vietovėje:

- 1 intensyvos kompaktiškos urbanizacijos zona, kuri sutampa su Utenos miesto ir su juo susijusi teritorija, kurioje galioja Utenos miesto bendrojo plano sprendiniai (3189 ha);
- 30 ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios užima 16076 ha plotą: Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai bei 22 kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios formuojamos plečiant esamų kaimų kompaktiškai užstatytą teritoriją.
- Galiojančio bendrojo plano sprendiniai papildomi mišraus ūkinio naudojimo zonomis, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla. Planuojamos 7 mišraus ūkinio naudojimo zonos, kurių plotas 484 ha.

II-oje alternatyvoje urbanistinių karkasą formuoja 1 intensyvos ir 30 ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonų, kurios užima 11177,5 ha plotą:

- 1 intensyvos kompaktiškos urbanizacijos zona, kuri sutampa su Utenos miesto ir su juo susijusi teritorija, kurioje galioja Utenos miesto bendrojo plano sprendiniai (3189 ha);
- 30 ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios užima 7989 ha plotą: Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai bei 22 kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios formuojamos modernizuojant ir tankinant esamų kaimų kompaktiškai užstatytą teritoriją.

Funkcinių ašių poveikio zonose planuojamos mišraus ūkinio naudojimo zonos, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla.

- I-oje alternatyvoje funkcinių ašių poveikio zonose planuojamos 7 mišraus ūkinio naudojimo zonos, kurių plotas 483,6 ha. Ekonominės aplinkos vystymo atveju I-os alternatyvos įgyvendinimas laikytinas mažiau tikslingu dėl santykinai riboto naujų teritorijų, numatomų ekonominės veiklos plėtojimui pasiūlos ir jų koncentracijos Utenos rajono savivaldybės pietų-pietryčių dalyje.
- II-oje alternatyvoje funkcinių ašių poveikio zonose planuojamos 13 mišraus ūkinio naudojimo zonų, kurių plotas 1646,1 ha. II-oje alternatyvoje numatoma galimybė dekoncentruotai vystyti ekonomikos ir verslo plėtrai reikalingas teritorijas, kurios yra tikslingai numatytos skirtingose Utenos rajono savivaldybės dalyse, sudaro santykinai didelio ploto zonas ir formuoja prielaidas didesnei atskirų plėtros iniciatyvų geografinei aprėpčiai, ypatingai aiškios ekonominio potencialo koncentracijos Utenos mieste kontekste.

Urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinių zonų tvarkymo režimų nustatymas

Utenos rajono savivaldybei būdingi smulkūs gyvenamųjų vietovių tinklas ir žemėvalda, o su tuo tiesiogiai susijusi didelė užstatytų teritorijų sklaida. Utenos rajono savivaldybėje išskiriama 161 kompaktiškai užstatyta teritorija, kurios išsidėsto visose savivaldybės seniūnijose.

Intensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonoje – Utenos miesto ir su juo susijusioje teritorijoje urbanizacija realizuojama vadovaujantis Utenos miesto teritorijos bendrojo planu.

Ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonose – Vyžuonų, Užpalių, Tauragnų, Sudeikių, Saldutiškio, Leliūnų, Kuktiškių ir Daugalių miestelių (urbanistinių centrų) funkcinėse zonose siekiama vidutinio ir mažo užstatymo intensyvumo kompaktiško užstatymo formavimo numatant modernizavimą, konversiją ir saugojimą. Prioritetas teikiamas esamų užstatytų teritorijų užbaigimui, regeneravimui, tankinimui, darnaus būsto plėtrai, kokybiškų vietinių paslaugų, efektyviam mobilumo ir optimalios susisiekimo infrastruktūros užtikrinimui, viešųjų ir žaliųjų erdvių formavimui. Pagal poreikį galimas inžinerinės, susisiekimo, socialinės, rekreacinės infrastruktūros tolimesnis plėtojimas ir neužstatytų teritorijų urbanizavimas laikantis kontekstualių užstatymo parametrų. Ūkininkų ūkių ir ūkininkų sodybų statyba negalima.

Ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonose – kaimų funkcinėse zonose (30 ekstensyvos kompaktiškos urbanizacijos zonose, kurios nurodytos alternatyvų brėžiniuose) plėtojimas siejamas su atitinkamų naudmenų struktūros formavimu, skirtu optimalesnei erdvinei kraštovaizdžio struktūrai

užtikrinti. Numatomas neefektyviai naudojamų urbanizuotų teritorijų pertvarkymas urbanistinėmis priemonėmis, nuoseklus esamų kompaktiško užstatymo užbaigimas laikantis kontekstualių užstatymo parametrų, taikant priemones, skirtas teritorijų naudojimo efektyvumui užtikrinti ir gyvenimo kokybei gerinti. Pagal poreikį galimas inžinerinės, susisiekimo, socialinės, rekreacinės infrastruktūros tolimesnis plėtojimas. Esama žemės ūkio paskirties žemė konvertuojama į kitos paskirties žemę. Ūkininkų ūkių ir ūkininkų sodybų statyba negalima.

Ekstensyvios kompaktiškos urbanizacijos mišraus ūkinio naudojimo zonose – plėtojimas siejamas su žemės naudmenų struktūros pakeitimu siekiant plėtoti mišraus ūkinio naudojimo zonas, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla. Esama žemės ūkio paskirties žemė konvertuojama į kitos paskirties žemę. Naujų gyvenamųjų ir visuomeninių teritorijų, ūkininkų sodybų ir kaimo turizmo objektų statyba negalima.

Abiejų alternatyvų (I, II) atveju laikomasi nuostatos, kad pramonės ir sandėliavimo zonose vystoma veikla privalo atitikti higienos normų reikalavimus ir neturi daryti neigiamo poveikio aplinkai ir gyventojams. Įmonių, įsikursiančių šiose zonose sanitarinės apsaugos zonos neturėtų peržengti teritorijos sklypo ribų. Vykdamas pramonės ir sandėliavimo teritorijų plėtrą, LR teisės aktų nustatyta tvarka, turi būti atliekamos poveikio aplinkai vertinimo (PAV) ir poveikio visuomenės sveikatai vertinimo (PVSV) procedūros. Jų metu identifikuojami konkrečių objektų/veiklų sukelti poveikiai aplinkai bei visuomenės sveikatai ir saugumui, numatomos konkrečios priemonės galimiems poveikiams išvengti, sumažinti ar kompensuoti.

Kitų užstatytų ir užstatomų teritorijų tvarkymo režimų nustatymas

Esamų kompaktiškai užstatytų¹ (kitos pagrindinės žemės naudojimo paskirties) zonų, kurios nepatenka į intensyvios ir intensyvios kompaktiškos urbanizacijos zonas, plėtojimas siejamas su kompaktiško užstatymo užbaigimu laikantis kontekstualių užstatymo parametrų, taikant priemones, skirtas teritorijų naudojimo efektyvumui užtikrinti, tankinimu ir intensyvinimu.

Esamų išsklaidyto užstatymo² pavienių teritorijų plėtojimas siejamas su esamų užstatymo rodiklių neesminiu didinimu esamuose žemės sklypuose, siekiant teritorijos efektyvumo užtikrinimo ir gyvenimo kokybės gerinimo.

Išsklaidyto užstatymo teritorijoms priskiriamos pavienės gyvenamųjų pastatų, negyvenamųjų pastatų, inžinerinių statinių teritorijos kaimų teritorijose ir ūkininkų sodybos. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre 2023 m. kovo mėn. registruota 4277 ūkininkų ūkiai. Tiriamaisiais metais ūkininkų ūkių, įskaitant ir ūkininkų sodybas, skaičius padidėjo nuo 3211 iki 4277, t. y. 33 proc., tame tarpe per šį laikotarpį yra patvirtinti 94 ūkininkų sodybų parinkimo vietos projektai.

¹ Užstatytoms teritorijoms priskiriamos kompaktiškai užstatytos ir pavienės išsklaidyto užstatymo teritorijos. Kompaktiškai užstatytai teritorijai priskiriama didesnė kaip 5 ha užstatyta teritorija (pastatų, kiemų, aikštelių užimta žemė, kita tiesioginiam statinių eksploatavimui naudojama žemė), kurioje užstatymo tankis ne mažesnis kaip 20 procentų (Teritorijų planavimo įstatymas, Pirmas skirsnis, 2 str., 7 p.).

² Išsklaidyto užstatymo teritorijoms priskiriamos pavienės gyvenamųjų pastatų, negyvenamųjų pastatų, inžinerinių statinių teritorijos kaimų teritorijose ir ūkininkų sodybos. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir kaimo verslo registre 2023 m. kovo mėn. registruota 4277 ūkininkų ūkiai. Tiriamaisiais metais ūkininkų ūkių, įskaitant ir ūkininkų sodybas, skaičius padidėjo nuo 3211 iki 4277, t. y. 33 proc., tame tarpe per šį laikotarpį yra patvirtinti 94 ūkininkų sodybų parinkimo vietos projektai.

Naujų išsklaidyto užstatymo pavienių teritorijų plėtojimas siejamas tik su ūkininkų ūkių ir ūkininkų sodybų formavimu tausojančio ir intensyvaus bioproductinio naudojimo kraštovaizdžio tvarkymo zonos, kai žemės sklypo plotas ne mažesnis kaip 2,0 ha.

Urbanizuojamų teritorijų prioritėtinė plėtra

Esamos būklės įvertinimo stadijoje nustatyta, kad Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) sprendiniuose savivaldybės teritorijoje pirmam įgyvendinimo prioritetui priskirtos urbanizuotos ir urbanizuojamos teritorijos plotas yra neproporcingas urbanizuotų teritorijų plėtos tempams ir viršija realias savivaldybės galimybes užtikrinti savivaldybės infrastruktūros plėtos išvystymą galiojančiame plane išskirtose pirmo prioriteto plėtos teritorijose.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose nustatoma, kad Utenos rajono savivaldybės teritorijoje nėra prioritėtinių plėtos teritorijų, atitinkamai ir prioritėtinės savivaldybės infrastruktūros išskyrus atvejus, kai prioritėtinės plėtos teritorijos ir/ar prioritėtinė savivaldybės infrastruktūra yra nustatytos/nustatomos vietovės lygmens bendruosiuose planuose ir nurodyta Utenos rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtos specialiajame plane.

2. GAMTINĖS APLINKOS IR KRAŠTOVAIZDŽIO APSAUGOS KRYPTYS

Racionalaus gamtinių išteklių naudojimo ir apsaugos, gamtinio ir gamtinio-kultūrinio kraštovaizdžio stabilumo, savitumo bei bioįvairovės išsaugojimo bei aplinkos sveikumo (kokybės) užtikrinimo siektinumas tiesiogiai įtakoja Utenos rajono savivaldybės teritorijos vystymo koncepcijos formavimą, teritorijos funkcinių prioritetų, naudojimo ir apsaugos reglamentų nustatymą.

Įvertinant esamos būklės analizės rezultatus bei siekiant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo planavimo darbų programoje nustatytų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo, bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje išskiriamos sekanti gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugos vystymo kryptys:

- Kraštovaizdžio struktūrinės ir biologinės įvairovės išsaugojimas;
- Gamtinio karkaso teritorijų apsaugos ir tvarkymo vystymas;
- Kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų ir kryptų nustatymas.

2.1. KRAŠTOVAIZDŽIO STRUKTŪRINĖS IR BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS IŠSAUGOJIMAS

Bendrają Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio kraštovaizdžio įvairovės (jo geogenetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina specialus, pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtų saugomų teritorijų tinklas: konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančių)³ – *draustiniai, paveldo objektai / paminklai* bei kompleksinių⁴ - *valstybiniai parkai*. Dėl savo svarbos konservacinio prioriteto ir kompleksinės saugomos teritorijos vadinamos ypač saugomomis teritorijomis. Ypač saugomos teritorijos užima 12249,7 ha plotą, t. y. 10% savivaldybės teritorijos ploto (šis rodiklis Utenos rajono savivaldybėje yra mažesnis už vidutinį šalyje -17,6%).

Aukščiau minėtų konkrečių gamtinio kraštovaizdžio įvairovės apsaugą vykdančių saugomų teritorijų ir objektų suvestinė pagal atskiras LR Saugomų teritorijų įstatymu nustatytas saugomų teritorijų grupes pateikiama 2.1.1 ir 2.1.2 lentelėse, teritorinė lokalizacija grafinės dalies brėžiniuose.

2.1.1 lentelė. Gamtinio kraštovaizdžio įvairovę Utenos rajono savivaldybėje išsaugančios saugomos teritorijos

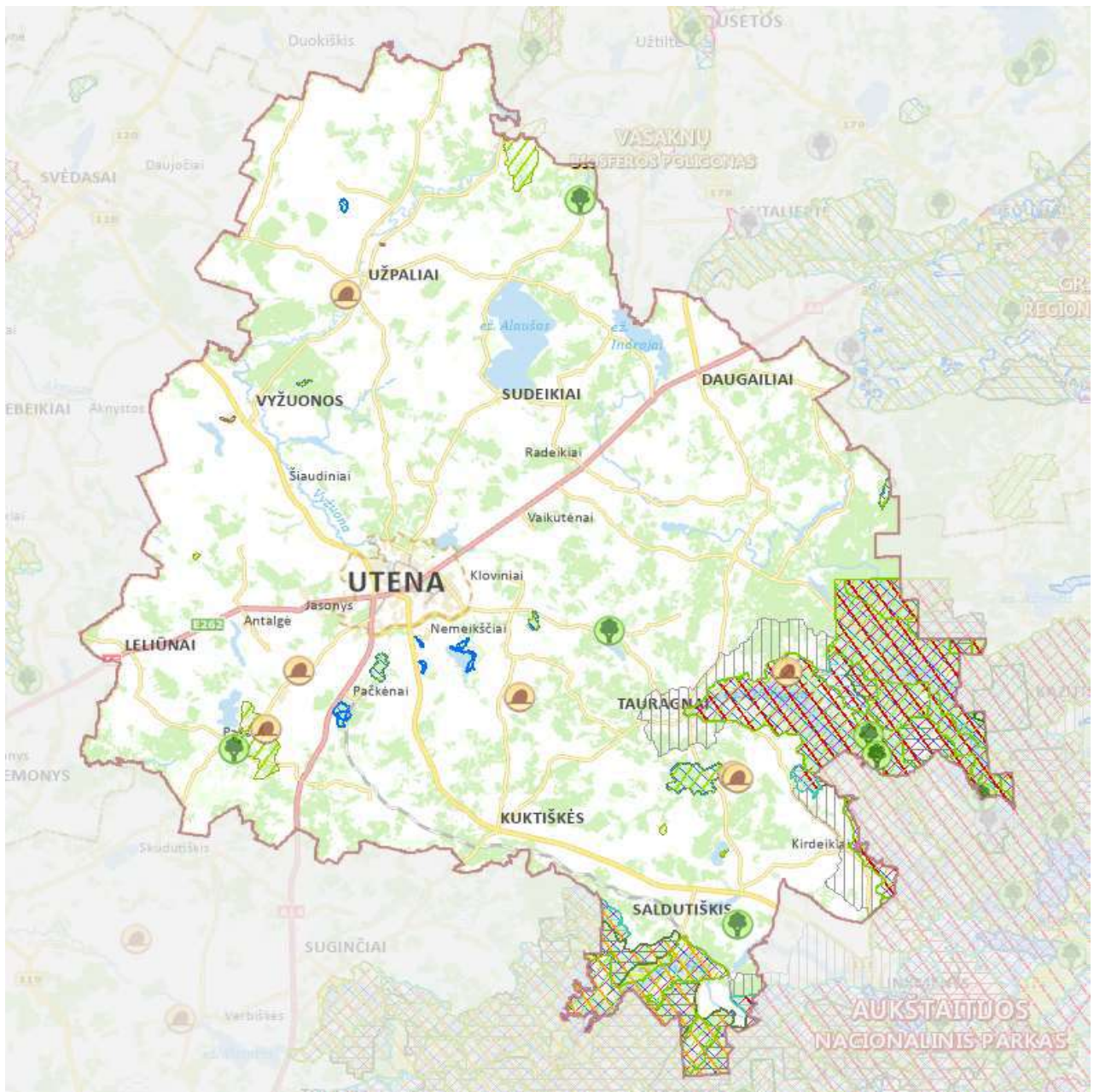
*- draustinio reikšmė – savivaldybės saugomas

Saugomų teritorijų grupė	Saugomos teritorijos pavadinimas	Plotas/dalis rajone (ha)	Paskirtis
VALSTYBINIAI PARKAI	1. Aukštaitijos nacionalinis	40974,8 / 8143,6	Seniausias, 1974 m. įkurtas nacionalinis parkas – reprezentuoja miškingą ežerynų kraštovaizdį,

³ Konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančios) teritorijos – teritorijos, kuriose saugomi unikalūs arba tipiški gamtinio ir (ar) kultūrinio kraštovaizdžio kompleksai bei objektai ir biologinė įvairovė.

⁴ Kompleksinės saugomos teritorijos – gamtinių ir (ar) kultūrinių vientisumu pasižyminčios teritorijos, kuriose pagal bendrą apsaugos, tvarkymo ir naudojimo programą sujungiamos įvairių apsaugos kryptų prioriteto, taip pat rekreacinės ir ūkinės zonos.

Saugomų teritorijų grupė	Saugomos teritorijos pavadinimas	Plotas/dalis rajone (ha)	Paskirtis
			saugo unikalią trijų kraštovaizdžio sričių sandūroje esančių Žeimenos aukštupio ekosistemų, Ažvinčių (Gervėčių) sengirės ir Balčio ežero gamtinius kompleksus, Balušo, Šiliniškių, Tauragno ir Uteno miškingų ežerų dubaklonių, Kiaunos slėnio bei Benediktavo moreninio masyvo kraštovaizdį, kitas gamtos vertybes, 104 pušynų apsuptus ežerus.
	2. Labanoro regioninis	55320,2 / 2921,8	Išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo bei rekreaciniupožiūriais vertingus Rytų Aukštaitijos kraštovaizdžio kompleksus, jų gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti
	3. Gražutės regioninis	31932,9 / 0,2	Išsaugoti ežeringo miškingo Šventosios aukštupio kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes
VALSTYBINIAI IR SAVIVALDYBĖS DRAUSTINIAI	4. Indubakių geologinis	7,5 / 7,5	Išsaugoti ledyno paliktą riedulyną
	5. Stabulankių geologinis	7,4 / 7,4	Išsaugoti ledyno paliktą riedulyną
	6. Vajelių geologinis	13,5 / 13,5	Išsaugoti ledyno paliktą riedulyną
	7. Pakalnių geomorfologinis	404,3 / 404,3	Išsaugoti Baltijos aukštumų lanko moreninių plokščiakalvių ruožo etaloną Aukštaičių aukštumoje
	8. Vaiskūnų geomorfologinis	445,1 / 320,1	Išsaugoti gausių termokarstinių pradubų performuotą reljefą Sėlių aukštumoje
	9. Vyžuonų botaninis*	6,8 / 6,8	Išsaugoti spygliuočių ir mišraus miško medynų bei miško pelkinius biotopus, tipiškas jiems augalijos gyvūnijos bendrijas, retų saugomų ir į raudonąją knygą įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių buveines
	10. Ažuolijos botaninis -zoologinis *	67,6 / 67,6	Išsaugoti unikalų brandžių medynų ažuolyną, lapuočių miško augalijos ir gyvūnijos bendrijas, retų bei saugomų ir į raudonąją knygą įrašytų augalų ir gyvūnų rūšių buveines, vaizdingą Viešos upelio kraštovaizdį
	11. Alių telmologinis	25,9 / 25,9	Išsaugoti vertingą aukštapelkės raistą, kuriame yra Europos Bendrijos svarbos natūrali buveinė – 91D0 pelkiniai miškai ir užtikrinti palankią natūralios buveinės apsaugos būklę; vykdyti natūralios buveinės stebėseną, mokslo tyrimus.
	12. Balčių telmologinis	48,4 / 39,4	Išsaugoti pakraštinėms moreninėms aukštumoms būdingą Samanyčios pelkę
	13. Žiezdrių kraštovaizdžio	291,5 / 291,5	Išsaugoti raiškų keiminių didžkalvių kraštovaizdį su aukščiausiu Aukštaičių aukštumoje Papiliakalnio kalnu
VISOS ST		12249,7	10% savivaldybės teritorijos ploto

2.1.1 pav. Saugomos teritorijos Utenos rajono savivaldybės teritorijoje (šaltinis: LR saugomų teritorijų valstybės kadastras).

Didžiąją dalį, apie 90,3% saugomų teritorijų ploto Utenos rajone užima kompleksinės saugomos teritorijos: *Aukštaitijos nacionalinis parkas* (8143,6 ha), *Labanoro regioninis parkas* (2921,8 ha) ir *Grazutės regioninis parkas* (0,2 ha). Draustiniai Utenos rajono savivaldybėje užima nedidelę visų saugomų teritorijų ploto dalį (9,7%) ir tik 1% rajono savivaldybės teritorijos ploto.

Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane (NKTP), kurio sprendiniai yra integruoti į naujajį LR bendrąjį planą, Utenos ir nedidele dalimi Zarasų rajonų savivaldybių teritorijoje yra rekomenduojama įsteigti *Alaušo* rekreacinį parką (žr. grafines dalies brėžiniuose). Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendruosiuose sprendiniuose naujų saugomų teritorijų ir gamtos paveldo objektų steigimo pasiūlymai neteikiami, nes tai yra specialaus aplinkosauginio planavimo dokumentų tikslai.

Įvertinant kiekybinius saugomų teritorijų tinklo išvystymo Utenos rajono savivaldybėje rodiklius, didžiausią dėmesį reikėtų skirti saugomų teritorijų, tame tarpe ir savivaldybės svarbos, sistemos vystymui bei reikiamam saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimų užtikrinimui.

Kraštovaizdžio apsaugai ir jo identitetui svarbios ne tik dešimtis, šimtus ir daugiau hektarų užimančios saugomos teritorijos, bet ir nedidelius plotus užimantys gamtos paveldo objektai. Utenos rajono savivaldybėje gamtos paveldo objektų grupė palyginti gausi – 20 objektų, tame tarpe: geologiniai - 8, hidrografiniai - 1, botaniniai – 7, hidrogeologiniai – 3, geomorfologiniai – 1 (2.1.2 lentelė). Gamtos paveldo objektai yra sutinkami įvairaus sukultūrinimo laipsnio Utenos rajono teritorijose.

2.1.2 lentelė. Gamtinio kraštovaizdžio įvairovę Utenos rajono savivaldybėje išsaugantys gamtos paveldo objektai

Eil. Nr.	Pavadinimas	Vietovė, saugoma teritorija
<i>Geologiniai objektai</i>		
1.	Akmenys „Mokas ir Mokiukas“	Tauragnų sen., Šeimatių k., Aukštaitijos nacionalinis parkas (Tauragno kraštovaizdžio draustinis)
2.	Laumės valtis (riedulys)*	Užpalių sen., Lygamiškio k.
3.	Utenio akmuo	Leliūnų sen., Viskėnų k.
4.	Vosgėlių akmuo	Leliūnų sen., Vosgėlių k.
5.	Biliakiemio Puntukas*	Utenos sen. Biliakiemio k.
6.	Žiezdrių akmuo*	Tauragnų sen., Žiezdrių k.
7.	Laumės akmuo*	Tauragnų sen., Žiezdrių k.
8.	Šeimyniškių atodanga su konglomerato uola	Užpalių sen., Šeimyniškių k.
<i>Geomorfologiniai objektai</i>		
9.	Kartuvių kalnas (Vyžuonų ozas)	Vyžuonų sen., Vyžuonų vs., Utenos miškų urėdijos Vyžuonų g-jos (273 kv., 4-10 skl.) teritorija
<i>Hidrogeologiniai objektai</i>		
10.	Lygamiškio šaltinis	Užpalių sen., Lygamiškio k.
11.	Varniškių šaltinis*	Tauragnų sen., buv. Varniškių II vs., Ignalinos miškų urėdijos Minčiagirės g-jos (510 kv., 20 skl.) teritorija, Aukštaitijos nacionalinis parkas, Pliaušės hidrografinis draustinis
12.	Rašės versmės Laumės Akys	Utenos miestas, Rašės parko teritorija
<i>Hidrografiniai objektai</i>		
13.	Aiseto pusiasalis	Labanoro regioninis parkas, Aiseto kraštovaizdžio draustinis
<i>Botaniniai objektai</i>		
14.	Pakalnių ažuolas	Leliūnų sen., Pakalnių k.
15.	Klykių ažuolas	Tauragnų sen., Klykių k.
16.	Ūniškių ažuolas	Saldutiškio sen., Ūniškių k.
17.	Šuminų pušis	Tauragnų sen., Šuminų k. Aukštaitijos nacionalinis parkas (Baluošo kraštovaizdžio draustinis)
18.	Varniškių II ažuolas	Tauragnų sen., Varniškių III vs., Aukštaitijos nacionalinis parkas, Pliaušės hidrografinis draustinis
19.	Varniškių liepa	Tauragnų sen., buv. Varniškių IV k., Aukštaitijos nacionalinis parkas, Varniškių kultūrinis draustinis
20.	Bikūnų daugiakamienė liepa	Sudeikių sen., Bikūnų k.

*- gamtos paveldo objekto reikšmė - savivaldybės saugomas

Valstybinės geologijos informacinės sistemos (GEOLIS) duomenimis Utenos rajono teritorijoje yra 14 geotopų⁵: *Jokimo duobelė, Kauprinių akmuo, Starkų šaltinis, Utenos šaltinis, Mockėnų akmuo, Narkūnų piliakalnio šaltinis, Perkulės versmė, Pagelžkelės versmelė, Zabuko akmuo, Klykių kalnas, Žvirblinio šaltinis, Aukštakalnis, Šaltoji versmė, Žiezdrų kalnas*. Šie geotopai apsaugos statuso⁶ neturi, tačiau tai yra potencialūs gamtos paveldo objektai (žr. grafines dalies brėžiniuose). Sprendinių konkretizavimo stadijoje šių geotopų apsaugos ir tvarkymo reikalavimai bus reglamentuoti, numatant sąlygas jų apsaugai ir pažintiniam lankymui.

Bendrają Utenos rajono savivaldybės teritorijos biologinės įvairovės (genetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina speciali pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtų saugomų teritorijų sistema bei su ja koordinuojamas ir jai subordinuojamas pagal Europos Sąjungos paukščių (EEC 79/409) ir buveinių (EEC 92/43) Direktyvas formuojamas europinę biologinę svarbą turinčių „Natura 2000“ teritorijų tinklas (2.1.3 lentelė, 2.1.4 lentelė).

2.1.3 lentelė. Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST) Utenos rajono savivaldybėje

Eil. Nr.	Paukščių apsaugai svarbi teritorija, ES kodas	Visas plotas/dalis rajone (ha)	Aptinkama europinės svarbos saugomų rūšių paukščių	Pastabos dėl paukščių apsaugai svarbios teritorijos ribų
1.	Vakarinė Aukštaitijos nacionalinio parko dalis, LTIGNB003	34923,1/ 8143,6	Juodieji pesliai (<i>Milvus migrans</i>); Žuvininkai (<i>Pandion haliaetus</i>); Griežlės (<i>Crex crex</i>); Žvirblinės pelėdos (<i>Glaucidium passerinum</i>); Lututės (<i>Aegolius funereus</i>); Žalvarniai (<i>Coracias garrulus</i>)	PAST ribos sutampa su patvirtintomis Aukštaitijos NP ribomis, išskyrus šio parko rekreacinio ir gyvenamojo prioriteto funkcines zonas
2.	Labanoro giria, LTSVEB002	53065,2 /2782,7	Juodakakliai narai (<i>Gavia arctica</i>), vapsvaėdžiai (<i>Pernis apivorus</i>), juodieji pesliai (<i>Milvus migrans</i>), žuvininkai (<i>Pandion haliaetus</i>)	PAST ribos sutampa su patvirtintomis Labanoro RP ribomis, išskyrus šio parko rekreacinio ir gyvenamojo prioriteto funkcines zonas

⁵ Geotopas - saugomas ar saugotinas, tipiškas ar unikalus geologinės, geomorfologinės ar geoekologinės svarbos erdvinis objektas geosferoje vertingas mokslui ir pažinimui.

⁶ Visa eilė (13) Utenos rajono savivaldybėje esančių geotopų – *Vyžuonų ozas, Vosgėlių akmuo, Utenio akmuo, Biliakiemio puntukas, akmenys „Mokas ir Mokiukas“, Šeimyniškių atodanga su konglomerato uola, Varniškių šaltinis, Laumės akmuo, Žiezdrų akmuo, Lygamiškio šaltinis* yra paskelbti gamtos paveldo objektais, o *Stabulankių, Vajelių ir Indubakių riedulynai* – geologiniais draustiniais.

2.1.4 lentelė. Buveinių apsaugai svarbios teritorijos (PAST) Utenos rajono savivaldybėje

Eil. Nr.	Buveinių apsaugai svarbi teritorija, ES kodas	Visas plotas/dalis rajone (ha)	Vertybės, dėl kurių atrinkta vietovė	Pastabos dėl buveinių apsaugai svarbios teritorijos ribų
1.	Alių pelkė, LTUTE0006	25,9 / 25,9	91D0, Pelkiniai miškai	BAST ribos sutampa su patvirtintomis Alių telmologinio draustinio ribomis
2.	Aukštaitijos nacionalinis parkas, LTIGN0018	32828,7 / 8132,2	3140, Ežerai su menturdumblių bendrijomis; 3150; Natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis; 3160, Natūralūs distrofiniai ežerai; 6410, Melvenynai; 7110, Aktyvios aukštapelkės; 7140, Tarpinės pelkės ir liūnai; 7160, Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniuotos pelkės; 7210, Žemapelkės su šakotąja ratainyte; 7230, Šarmingos žemapelkės; 9010, Vakarų taiga; 9050, Žolių turtingi eglėnai; 9080, Pelkėti lapuočių miškai; 91D0, Pelkiniai miškai; Šarvuotoji skėtė; Kūdrinis pelėausis; Pelkinė uolaskėlė; Plačialapė klumpaitė; Ūdra	BAST ribos sutampa su patvirtintomis Aukštaitijos NP ribomis, išskyrus šio parko rekreacinio ir gyvenamojo prioriteto funkcines zonas
3.	Gegužiakalnio miškas, LTUTE0012	291,5 / 291,5	9050, Žolių turtingi eglėnai; 91D0, Pelkiniai miškai; 9080, Pelkėti lapuočių miškai; 9010, Vakarų taiga; 6510, Šienaujamos mezofitų pievos.	BAST ribos sutampa su patvirtintomis Žiezdrių kraštovaizdžio draustinio ribomis
4.	Labanoro regioninis parkas, LTMOL0010	53200,6 / 2782,7	3130, Mažai mineralizuoti ežerai su būdmainių augalų bendrijomis; 3140, Ežerai su menturdumblių bendrijomis; 3150, Natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis; 3160, Natūralūs distrofiniai ežerai; 3260, Upių sraunumos su kurklių bendrijomis; 6230, Rūšių turtingi briedgaurnai; 6410, Melvenynai; 6510, Šienaujamos mezofitų pievos; 7110, Aktyvios aukštapelkės; 7140, Tarpinės pelkės ir liūnai; 7160, Nekalkingi šaltiniai ir šaltiniuotos pelkės; 7230, Šarmingos žemapelkės;	BAST ribos sutampa su patvirtintomis Labanoro RP ribomis, išskyrus šio parko rekreacinio ir gyvenamojo prioriteto funkcines zonas

Eil. Nr.	Buveinių apsaugai svarbi teritorija, ES kodas	Visas plotas/dalis rajone (ha)	Vertybės, dėl kurių atrinkta vietovė	Pastabos dėl buveinių apsaugai svarbios teritorijos ribų
			9010, Vakarų taiga; 9080, Pelkėti lapuočių miškai; 91D0, Pelkiniai miškai; Auksuotoji šaškytė; Didysis auksinukas; Dvijuostė nendriadusė; Dvilapis purvuolis; Mažoji negė; Ovalioji geldutė; Paprastas kirtiklis; Pelkinė uolaskėlė; Plačioji dusia; Pleištinė skėtė; Plikažiedis linlapis; Raudonpilvė kūmutė; Skiauterėtasis tritonas; Šarvuotoji skėtė; Šneiderio kirmvabalis; Ūdra; Vėjalandė šilagėlė; Vijūnas; Žvilgančioji riestūnė	
5.	Nemeikščių apylinkės, LTUTE001	52,1 / 52,1	9180 griovų ir šlaitų miškai; 91E0 aliuviniai miškai.	Į patvirtintas BAST ribas patenka Krašunos up., Viržintėlės up., ir Nemeikščių tv. apsaugos zonų miškai
6.	Puodžių pievos, LTUTE0015	16,4 / 16,4	6270 Rūšių turtingi smilgynai	BAST ribos pagal patvirtintą ribų planą
7.	Samanyčios pelkė, LTUTE0013	48,7 / 48,7	91D0, Pelkiniai miškai; 7110, Aktyvios aukštapelkės	BAST ribos sutampa su patvirtintomis Balčių telmologinio draustinio ribomis
8.	Vyžuonų šilas, LTUTE0011	6,8 / 6,8	7140, Tarpinės pelkės ir liūnai; 7230, Šarmingos žemapelkės; 9080, Pelkėti lapuočių miškai; 91D0, Pelkiniai miškai; Dvilapis purvuolis; Pelkinė uolaskėlė	BAST ribos sutampa su savivaldybės saugomo Vyžuonų botaninio draustinio ribomis
9.	Ažuolijos miškas, LTUTE0010	114,6 / 114,6	9020, plačialapių ir mišrūs miškai	Į patvirtintas BAST ribas patenka Ažuolijos miškas, tame tarpe savivaldybės saugomas Ažuolijos botaninis zoologinis draustinis

„Natura 2000“ teritorijose turi būti garantuojama, kad ekologinė vertė, dėl kurios jos buvo įjungtos į „Natura 2000“ tinklą, nebus pabloginta. Teritorijos naudojimas žemės ūkio, miškų ūkio, žuvininkystės ar kitais tikslais išlaikomas ankstesnių apimčių, jeigu jis nedaro neigiamo ilgalaikio poveikio natūralioms buveinėms ir rūšims. Ūkinių veiklų nesiekama apriboti, jeigu jos vykdomos pagal teisės aktų reikalavimus, o nauji planai ir projektai rengiami bei įgyvendinami atlikus tinkamą išankstinį įvertinimą.

Saugomose teritorijose bei Europos ekologinio tinklo Natura 2000 teritorijose veikla vykdoma vadovaujantis Saugomų teritorijų įstatymu, saugomų teritorijų planavimo dokumentais bei kitais veikslo juse reglamentuojančiais teisės aktais. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrieji sprendiniai (I, II alternatyvos) yra formuojami įvertinant kraštovaizdžio struktūrinės ir biologinės įvairovės

išsaugojimo interesus ir galioja tiek, kiek neprieštarauja veiklą ypač saugomose ir „Natura 2000“ teritorijose reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams.

Formuojant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendruosius sprendinius (I, II alternatyva) – nustatant kraštovaizdžio tvarkymo zonas ir kt., yra atsižvelgiama ir į kitų biologinės įvairovės išsaugojimo požiūriu svarbių / jautrių teritorijų lokalizaciją: Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių (miškų, pievų pelkių vandenu), pelkių ir šaltynų, natūralių pievų ir ganyklų, kertinių miško buveinių, Saugomų rūšių informacinėje sistemoje (SRIS) registruotų saugomų rūšių augaviečių ir radaviečių. Šių teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimai bus nustatomi Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių konkretizavimo stadijoje.

2.2. GAMTINIO KARKASO TERITORIJŲ APSAUGOS IR TVARKYMO VYSTYMAS

Gamtinis karkasas (toliau – GK) kraštotvarkos požiūriu sudėtinga erdvinė sistema, jungianti įvairių funkcijų prioriteto bei pagrindinės tikslinės paskirties, taip pat skirtingo naudojimo ir apsaugos režimo teritorijas. Teisinį pagrindą šalies GK kurti ir puoselėti sudaro LR Aplinkos apsaugos bei Saugomų teritorijų įstatymai. Šiame įstatyme teikiama sekanti GK samprata: *gamtinis karkasas - vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ir buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų.*

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių stadijoje, laikantis tęstinumo principo, yra teikiama Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose (2020 m.)⁷ nustatyta GK struktūra, kuri buvo išskirta įvertinus Utenos rajono padėtį regioninėje gamtinio karkaso sistemoje, rajono teritorinės sąrangos ypatumus, potencialių gamtinio karkaso teritorijų būklę.

Utenos rajono savivaldybės teritorija išsiskiria itin didele gamtinio pagrindo įvairove. Didesnė dalis savivaldybės teritorijos yra susieta su skirtingo kalvotumo stambia geomorfologine struktūra – Aukštaičių aukštuma, kurios atskiros dalys (miškingi ežerynai) savivaldybės teritorijos ribose ir už jos yra ypač saugomi, išskirtinės gamtinės vertės ir itin didelį geoekologinį ir rekreacinį potencialą turinti struktūra. Dėl santykinai didelio natūralumo, ji pasižymi ne itin didele žemėveikslių sąskaida ir didele kraštovaizdžio įvairove. Gal tik rytinėje vakarinėje ir šiaurės vakarinėje teritorijos dalyje, kurios apima Šventosios ir Vyžuonos apyslėnyje esančias banguotas lygumas, kraštovaizdžio įvairovė, dėl intensyvios žemės ūkio veiklos, gerokai mažesnė. Paminėti faktai Utenos rajono savivaldybės teritorijoje (ypač rytinėje ir pietrytinėje dalyje) sudaro gana palankias sąlygas gamtiniam karkasui nustatytų uždavinių realizavimui.

Utenos rajono teritorijos gamtinio karkaso paskirtis:

- *Suformuoti gamtinio - ekologinio kompensavimo teritorijų tinklą, kuris užtikrintų aplinkos sveikumą ir tinkamumą gyvenimui savivaldybės kaimiškiosiose teritorijoje, esamose ir naujai*

⁷ Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendiniuose (2020 m.) yra integruota gamtinio karkaso teritorinė struktūra, nustatyta Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane (2008 m.).

formuojamuose gyvenamosiose. Taip pat suformuoti medžiaginius-energetinius ryšius su gretimai esančiomis gamtinėmis ir intensyviai antropogenuotomis teritorijomis;

- *sudaryti prielaidas esamai biologinei įvairovei išlaikyti ir gausinti;*
- *išsaugoti išlikusius tarptautinės, nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės natūralaus kraštovaizdžio fragmentus;*
- *išsaugoti esamus gamtinius ir kultūrinius rekreacinius išteklius, bei didinti jų estetinį potencialą;*
- *didinti planuojamos teritorijos žėlinių bei želdinių plotus, intensyviau urbanizuotose ir naujai urbanizuojamose Utenos savivaldybės dalyse;*
- *užtikrinti optimalų santykinai gamtinių ir technogenuotų žemėveiklių ploto santykį naujai užstatomose teritorijos dalyse.*

Gamtinis karkasas Utenos rajono teritorijoje jungia įvairaus pobūdžio teritorijas: kompleksines saugomas teritorijas (Aukštaitijos nacionalinis parkas, Labanoro regioninis parkas), valstybinius ir savivaldybių draustinius, ekologinės apsaugos zonas, taip pat miškų ūkio, gamtines rekreacines ir ekologinių požiūriu itin svarbias agrarines teritorijas. Gamtinį karkasą formuoja pagal reikšmę skirstomos šios pagrindinės dalys: *tarptautinės reikšmės geoekologinės takoskyra (T'), regioninės ir vietinės reikšmės geosistemų vidinio stabilizavimo arealai (S, s), regioninės ir vietinės reikšmės migraciniai koridoriai (M; m).*

Geoekologinės takoskyros – teritorijų juostos, jungiančios ypatinga ekologine svarba bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, priekrantes, požeminių vandenų intensyvaus maitinimo ir karsto paplitimo plotus. Jos skiria stambias gamtines ekosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą. Geoekologinėms takoskyroms Utenos rajono gamtiniame karkase priskiriamos šios teritorijos:

- *Tarptautinės (europinės) reikšmės (T')* Valdajaus – Baltijos – Pomeranijos aukštumų juostos *Baltijos ežerotojo kalvyno* geoekologinės takoskyros ruožas, kuris tęsiasi pietinėje, pietrytinėje ir rytinėje rajono dalyse (Tauragnų sen., Saldutiškio sen., Kuktiškės sen.). Tai viena iš svarbiausių gamtinio karkaso sudedamųjų dalių ne tik rajono savivaldybės, bet ir visos šalies mastu.

Geosistemų vidinio stabilizavimo arealai - teritorijos, galinčios pakeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai ir grupės, natūralios pievos, pelkės bei kiti vertingi stambiųjų geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms. Geosistemų vidinio stabilizavimo arealam Utenos rajono gamtiniame karkase priskiriamos šios teritorijos:

- *Regioninės reikšmės (S) Alaušo – Indrajų ežerų ir apyežerių vidinio stabilizavimo arealas* ribojamas visos eilės kaimų teritorijų: Svirpliškių k. – Liepakalnių k. (šiaurinėje arealo dalyje), Toleikių k. – Pilvelių k. (vakarinėje arealo dalyje), Kirklių k. – Nuodėgulių k. - (pietiniame arealo pakraštyje) ir Staškūniškio k. (rytiniame arealo pakraštyje).
- *Vietinės reikšmės (s) vidinio stabilizavimo arealai:* Trečialaukio k. – Liepiniškių k. – Šlapių k. – Liginiškio k. - Andreikėnų k. teritorijų ribojamame plote (pietinėje Utenos rajono dalyje), Kvyklių k. – Krylių k. - Kvoselių k. – Ažuolijos k. - Labeikių k. – Baltučių k. – Vareikių k. – Aknystėlių k. - Apvydžių k. – Medinių k. teritorijų ribojamame plote (pietvakarinėje rajono teritorijos dalyje), Tarvydžių k. – Vanagiškių k. – Plaviškių k.

ribojamame plote (šiaurės vakarinėje rajono teritorijos dalyje), Karveliškio vs. – Juodiškio vs. – Avietynės vs. teritorijų ribojamame plote (teritorija į šiaurę nuo Utenos m.), Kuosiškių k – Vajasiškio k. – Blusiškių k. teritorijų ribojamame plote rytiniame rajono pakraštyje.

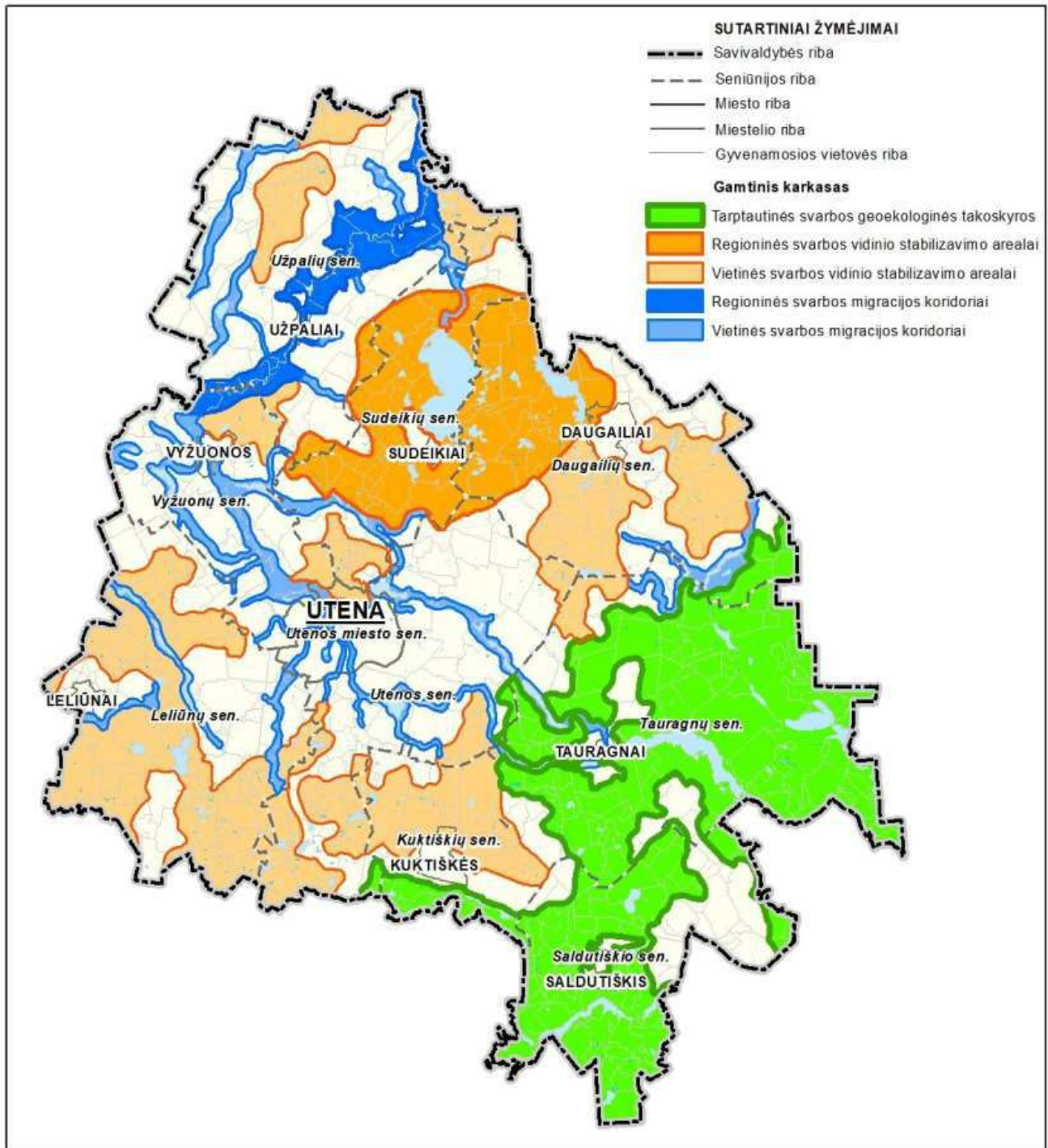
Migraciniai koridoriai - slėniai, raguvynai bei dubakloniai, kitos teritorijos, kuriomis vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija. Migraciniams koridoriams Utenos rajono gamtiniame karkase priskiriamos šios teritorijos:

- *Regioninės reikšmės (M) Šventosios upės slėnio migracinio koridoriaus ruožas šiaurės vakarinėje Utenos rajono savivaldybės teritorijos dalyje.*
- *Vietinės reikšmės (m) Vyžuonos, Krašuonos, Raudesos, Utenėlės, Šaltupio, Alaušos, Uolos, Uolintos, Nasvės, Dusynos, Upiaus, Bradesos, Ilgės ir kai kurių kitų mažesnių vandentekmių migracinių koridorių ruožai ar jų atkarpos savivaldybės teritorijoje. Taip pat ežerų virtinių dubakloniai daugumoje vietų besišliejantys su upiniais – slėniniais migracijos kordoriais: Limino – Politiškių, Labės – Šeduikių, Ilgio – Aknystėlio, bei dalinai Lukno ir Dusyno dubakloniai.*

Gamtinio karkaso teritorijų apskaita pagal nustatytas kategorijas teikiama 2.2.1 lentelėje, gamtinio karkaso teritorijų lokalizacija - grafinės dalies brėžiniuose bei 2.2.1 pav. Gamtinis karkasas, kaip ekokompensacinė sistema yra objektyvus teritorinis kompleksas ir funkcionuoja nepriklausomai nuo žmogaus ar jo sukurtų institucijų norų, todėl teikiamose alternatyvose gamtinio karkaso teritorijų lokalizacija ir užimamas plotas yra analogiški.

2.2.1 lentelė. Gamtinio karkaso teritorijos Utenos rajono savivaldybės teritorijoje

Gamtinio karkaso sudėtinės dalys	GK plotas, ha	% GK ploto	% Utenos raj. ploto
<i>GEOEKOLOGINĖS TAKOSKYROS</i>			
<i>tarptautinės reikšmės (T')</i>	28658,6	37,7	23,3
<i>GEOSISTEMŲ VIDINIO STABILIZAVIMO AREALAI</i>			
<i>regioninės reikšmės (S)</i>	11922,5	15,7	9,7
<i>vietinės reikšmės (s)</i>	24283,6	32,0	19,8
viso:	36206,1	47,7	29,5
<i>MIGRACINIAI KORIDORIAI</i>			
<i>regioninės reikšmės (M)</i>	3065,3	4,0	2,5
<i>vietinės reikšmės (m)</i>	8010,1	10,6	6,5
viso:	11075,4	14,6	9,0
<i>VISAS GK:</i>	75940,1	100	61,8

2.2.1 pav. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimas. Bendrųjų sprendinių formavimas. Gamtinio karkaso struktūra.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių stadijoje išskiriamos GK teritorijos užima 61,8% teritorijos ploto. Šis rodiklis yra artimas Respublikos gamtinio karkaso užimamos ploto dalies vidurkiui (60%). Struktūriškai gamtinio karkaso teritorijų tarpe vyraujančią dalį sudaro *geosistemų vidinio stabilizavimo arealai* (47,7%) ir *geoekologinės takoskyros* (37,7%), santykinai mažiausias plotas tenka *migraciniams koridoriams* (14,6%) (2.2.1 lentelė).

Siekiant užtikrinti tinkamą gamtinio karkaso teritorijų planavimą, tvarkymą, naudojimą ir darnų vystymąsi, bendrųjų sprendinių stadijoje yra atliktas Utenos rajono savivaldybės teritorijoje lokalizuotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo vertinimas. Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio karkaso geoekologinio potencialo vertinimas atliktas vadovaujantis Gamtinio karkaso nuostatais bei Gamtinio karkaso nustatymo ir praktinio taikymo metodika (Lietuvos geografų draugija, 2016). Pagrindinė vertinimo nuostata: geoekologinis teritorijos potencialas tiesiogiai siejasi su teritorijos paviršiaus natūralumu: kuo natūralesnių žemėveikslių (žemės naudmenų) dalis areale didesnė, tuo geoekologinis potencialas aukštesnis ir priešingai – kuo arealą formuojančių žemėveikslių natūralumas mažesnis, tuo geoekologinis potencialas žemesnis. Išskiriamos vienodo geoekologinio potencialo teritorijos - santykinai vienalytės teritorijos apimančios vienodo mozaikiškumo, iš vieno žemėveikslio (žemės naudmenos) arba jų derinio suformuotą plotą.

Reikia pažymėti, kad Gamtinio karkaso nuostatuose teikiamas gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo kategorijų apibrėžimas neįvertina geoekologinio potencialo arealų išskyrimo principų skirtinguose planavimo lygmenyse, todėl vertinant tenka nuostatų reikalavimus interpretuoti atsižvelgiant į detalizacijos M 1:50000 ypatumus. Gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo vertinimas, išskiriant tam tikro dydžio arealus ir juos priskiriant vienai ar kitai geoekologinio potencialo kategorijai, atitinka kartografinio mastelio (1:50 000) raiškos georeferencines galimybes. Reikia pažymėti, kad žemesniuose planavimo lygmenyse, stambėjant masteliui ir didėjant detalizacijos galimybėms, galimas, o kai kuriais atvejais ir būtinas išskirtų arealų vertinimo detalizavimas – skaidymas į smulkesnius plotus, atitinkamai atliekant ir detalesnę vertinimą.

Pagal kraštovaizdžio natūralumo laipsnį ir gebėjimą atlikti ekologinio kompensavimo funkcijas Utenos rajono gamtiniame karkase išskiriamos *patikimo (Gp)*, *riboto (Gr)*, *silpno (Gs)*, *pažeisto (Gpž)* **geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos**. Utenos rajono savivaldybės gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo vertinimas pateikiamas grafinės dalies brėžinyje „Bendrųjų sprendinių formavimas. Gamtinio karkaso teritorijos ir jų geoekologinis potencialas“, vertinimo rezultatai 2.2.2 lentelėje.

2.2.2 lentelė. Utenos rajono savivaldybės gamtinio karkaso teritorijų geoekologinis potencialas

Gamtinio karkaso teritorijų geoekologinis potencialas		Plotas, ha	% gamtinio karkaso ploto
Indeksas brėžinyje	Potencialo kategorija		
<i>GEOEKOLOGINĖS TAKOSKYROS</i>			
Gp	Patikimo geoekologinio potencialo teritorijos	19016,7	25,0
Gr	Riboto geoekologinio potencialo teritorijos	5819,3	7,7
Gs	Silpno geoekologinio potencialo teritorijos	3822,6	5,0
Gpž	Pažeisto geoekologinio potencialo teritorijos	-	-
		<i>Viso:</i>	28658,6
<i>MIGRACINIAI KORIDORIAI</i>			
Gp	Patikimo geoekologinio potencialo teritorijos	2068,4	2,7
Gr	Riboto geoekologinio potencialo teritorijos	4510,4	5,9
Gs	Silpno geoekologinio potencialo teritorijos	-	-
Gpž	Pažeisto geoekologinio potencialo teritorijos	4496,6	6,0
		<i>Viso:</i>	11075,4
<i>GEOSISTEMŲ VIDINIO STABILIZAVIMO AREALAI</i>			

Gamtinio karkaso teritorijų geoekologinis potencialas		Plotas, ha	% gamtinio karkaso ploto
Indeksas brėžinyje	Potencialo kategorija		
Gp	Patikimo geoekologinio potencialo teritorijos	11751,2	15,5
Gr	Riboto geoekologinio potencialo teritorijos	13349,2	17,6
Gs	Silpno geoekologinio potencialo teritorijos	-	-
Gpž	Pažeisto geoekologinio potencialo teritorijos	11105,7	14,6
	<i>Viso:</i>	36206,1	47,7
	<i>Iš viso:</i>	75940,1	100

Patikimo geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos – santykinai natūralios miškingos (80-100%) arba pelkingos teritorijos bei paviršinio vandens telkiniai ir jų pakrantės, kitos neurbanizuotos teritorijos, labai gerai atliekančios ekologinio kompensavimo funkcijas (Gamtinio karkaso nuostatai II.4).

Patikimo geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos Utenos rajono savivaldybės gamtiniame karkase išskiriamos ištiniais miško masyvais apaugusiose gamtinio karkaso teritorijose - zonose, išsaugojusiose natūralų (gamtinį) kraštovaizdžio pobūdį bei ekologinio kompensavimo potencialą. Patikimo potencialo arealai užima palyginti didelę gamtinio karkaso teritorijų ploto dalį - 43,2%. Tai aukštas rodiklis, liudijantis apie rajone esančių maksimaliai natūralių (miškingų, pelkėtų, vandeningų) arealų paplitimą. Gamtinio karkaso struktūrinių dalių tarpe santykinai didžiausia patikimo geoekologinio potencialo teritorijų dalis yra išskirta tarptautinės svarbos geoekologinės takoskyros (66,4% jos ploto) ir geosistemų vidinio stabilizavimo arealų (32,5% ploto) ribose, tuo tarpu migraciniuose koridoriuose patikimo geoekologinio potencialo arealų išskirta palyginti nedaug – 18,7% jų ploto.

Riboto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos – santykinai natūralios miškingos (50-80%) teritorijos, stipriai ar iš dalies nusausintos pelkės ir (ar) pievos, paviršinio vandens telkinių ir jų pakrančių teritorijos, gerai atliekančios ekologinio kompensavimo funkcijas (Gamtinio karkaso nuostatai II.4).

Riboto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos yra lokalizuotas mišrios naudmenų mozaikos arealuose, kuriuose kaitaliojasi miškų ir žemės ūkio naudmenos, taip pat smarkiai pakeistos arba pažeistos gamtinės struktūros miškuose. Utenos rajono gamtiniame karkase šios kategorijos geoekologinio potencialo teritorijos užima beveik trečdalį GK teritorijų ploto (31,2%). Gamtinio karkaso struktūrinių dalių tarpe riboto geoekologinio potencialo arealų santykinė dalis didžiausia geosistemų vidinio stabilizavimo arealų grupėje (apie 36,9%).

Silpno geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos – mažai miško plotų ir pelkūčių turinčios, žemės ūkio gamybai naudojamo kaimiškojo kraštovaizdžio (agrarinės) teritorijos, kitos sukultūrintos teritorijos su urbanistiniais elementais, tik patenkinamai atliekančios ekologinio kompensavimo funkcijas (Gamtinio karkaso nuostatai II.4).

Silpno geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos yra lokalizuotos žmogaus veiklos, pirmiausia agrarinės, gerokai pakeistose gamtinio karkaso teritorijose, kurioms priskiriami santykinai natūralūs vidutiniškai arba mažai miškingi, pelkėti ir vandeningi plotai bei ūkinės (agrarinės) teritorijos - pievos, dirbami laukai. Utenos rajono gamtiniame karkase silpno geoekologinio potencialo teritorijos užima 5% viso jo ploto ir yra išskiriamos tik geoekologinių takoskyrų grupėje.

Pažeisto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos – tai mažai miškingos (20-40%) teritorijos, esančios mažesniuose miestuose, miesteliuose, kompaktiškai užstatytuose kaimuose ir (ar) jų artimoje

sukultūrintoje aplinkoje, didžiąja dalimi praradusios natūralią kraštovaizdžio struktūrą ir (arba) vertingiausių gamtinius elementus, jų dalis ir nebegalinčios arba galinčios tik iš dalies atlikti ekologinio kompensavimo funkcijas (Gamtinio karkaso nuostatai II.4).

Pažeisto geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos yra lokalizuotos antropogeniškai pakeistuose dirbtinių žemėveikšlių plotuose (kultūrinės pievos, dirbami laukai, taškinis užstatymas), formuojančiuose vientisus didelius arealus su labai nedidele arba nuline santykinai natūralių naudmenų (miškingų, pelkėtų, vandeningų) dalimi. Utenos rajono gamtiniame karkase pažeisto potencialo teritorijos užima 20,6% viso jo ploto. Gamtinio karkaso struktūrinių dalių tarpe santykinai didžiausia pažeisto geoekologinio potencialo teritorijų dalis yra nustatyta migraciniuose koridoriuose – 40,6% jų ploto (priskiriamos sureguliuotų vandentėkmių atkarpos neturinčios apsauginių želdinių).

Stipriai pažeisto (degraduoto) geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos – tai teritorijos praradusios natūralią kraštovaizdžio struktūrą, nebegalinčios atlikti ekologinio kompensavimo funkcijų, esančios intensyviai urbanizuotose, užstatytose didžiųjų ir vidutinio dydžio miestų centrinių dalių (senamiesčių) teritorijose, pramonės rajonuose, taip pat kitose teritorijose, kuriose iki 20% ploto užima miškai, pavieniai medžiai ar jų grupės, medžių juostos, krūmai, želdynai, pievos, kiti gamtinio kraštovaizdžio elementai (Gamtinio karkaso nuostatai II.4).

Stipriai pažeisto (degraduoto) geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos atliekamo vertinimo detalizacijos lygmenyje (M 1:50000) neišskiriamos. Šis geoekologinio potencialo tipas paprastai užima nedidelio ploto teritorijas (nuo kelių iki keliolikos ha) ir yra susijęs su gyvenamosiomis vietovėmis (miestais, miesteliais ir kt.), naudingųjų iškasenų gavybos bei kitomis intensyvios ūkinės veiklos teritorijomis, kurioms paprastai rengiami vietovės lygmens kompleksiniai teritorijų planavimo dokumentai – bendrieji planai ir /ar specialieji planai, daugiau nagrinėjantys gamtinio karkaso teritorijų ribų, geoekologinio potencialo vertinimo ir tolimesnio tvarkymo klausimus stambesniame mastelyje.

Atlikto vertinimo rezultatai rodo, kad patikimo ir riboto geoekologinio potencialo teritorijos, kurios laikytinos rajono gamtinio karkaso funkcionavimo pagrindu, užima palyginti didelę Utenos rajono gamtinio karkaso teritorijų ploto dalį (apie 74,4%) ir tai sudaro palankias sąlygas tolimesniam gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo vystymui.

Gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo patikimumo, teritorinio susietumo užtikrinimas yra vienas iš svarbiausių kraštovaizdžio apsaugos uždavinių. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių konkretizavimo stadijoje, vadovaujantis Gamtinio karkaso nuostatais, bei atlikto gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo vertinimo pagrindu bus nustatomi gamtinio karkaso teritorijų apsaugos ir tvarkymo reglamentai. Gamtinio karkaso teritorijose numatoma: saugoti natūralų kraštovaizdžio pobūdį; palaikyti ir didinti gamtinę įvairovę; pagrindus būtinybę vykdyti rekultivacijos bei renatūralizacijos darbus, kurie užtikrintų kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir ekosistemų stabilumą, atkurtų pažeistas ekosistemas.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo koncepcijos alternatyvose (I, II) numatomi gamtinio karkaso teritorinės sistemos vystymo sprendiniai ilgalaikėje perspektyvoje būtų palankūs gamtinio karkaso teritorijų apsaugos ir tvarkymo užtikrinimui, kaip to reikalauja veiklą gamtinio karkaso reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai.

2.3. KRAŠTOVAIZDŽIO TVARKYMO REGLAMENTAVIMO STRATEGIJOS IR KRYPTYS

Kraštovaizdžio tvarkymo strategijų zonų sistema (pagal Nacionalinį kraštovaizdžio tvarkymo planą)

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių rengimo stadijoje laikomasi Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane taikytų metodologinių kraštovaizdžio tvarkymo strategijų išskyrimo nuostatų⁸:

Kraštovaizdžio tvarkymo strategijų zonų sistemos kūrimo metodinį pamatą formuoja tokios principinės planuojamo kraštovaizdžio kategorijos:

1. Intensyviai keičiamas ir technogenizuojamas kraštovaizdis urbanistinio karkaso centruose, įtakos arealuose bei urbanistinės integracijos jungtyse;
2. Vyraujančio intensyvaus naudojimo agrarinių ir miškingų teritorijų kraštovaizdis;
3. Vyraujančio tausojančio naudojimo agrarinių ir miškingų teritorijų kraštovaizdis gamtinio karkaso įtakos arealuose;
4. Vyraujančio konservacinio naudojimo prioriteto kraštovaizdis arealuose su gausiais konservacinę vertę turinčiais gamtiniais bei kultūriniais teritoriniais kompleksais

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių (konceptijos) rengimo stadijoje kraštovaizdžio tvarkymo strategijų zonos yra išskiriamos remiantis esamos būklės analizės duomenimis (išvadomis), įvertinant svarbiausių funkcinių prioritetų pasiskirstymą rajono teritorijoje, teritorijos naudojimo ir apsaugos santykinį laipsnį, kraštovaizdžio morfologinę struktūrą, kraštovaizdžio vizualinį estetinį potencialą, gamtinio karkaso teritorijų lokalizaciją ir jų geoekologinį potencialą, registrinių kultūros paveldo vertybių lokalizaciją, patvirtintus kompleksinius (bendruosius) ir saugomų teritorijų tvarkymo planus, miškų ūkinių grupių nustatymo planus ir kitą aktualią informaciją.

Remiantis Nacionaliniu kraštovaizdžio planu bei jį atitinkamai detalizuojant ir konkretizuojant stambesniame mastelyje, pagal teritorijos vystymo strategijos pobūdį Utenos rajono savivaldybės teritorijoje yra nustatomos tokios kraštovaizdžio tvarkymo strategijos ir reglamentavimo kryptys (**pastaba** - *strategijų ir kryptių indeksai analogiškai nustatytiems Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane*):

SAUGANČIO IR TAUSOJANČIO NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ (B, C, D)

⁸ Kraštovaizdžio tvarkymo strategija - kraštovaizdžio struktūros formavimo ir tvarkymo kryptis, apsprendžiama teritorijoje nustatyto funkcinio prioriteto bei jos kraštovaizdžio naudojimo ir apsaugos santykinio intensyvumo laipsnio. Kraštovaizdžio tvarkymo strategijos tipai ir nustatyti jų arealai sudaro kraštovaizdžio foną, kuriame realizuojasi ir funkcionuoja atraminės urbanistinio-ūkinio vystymo bei ekologinio kompensavimo struktūros.

Siektnas kraštovaizdžio kokybės tikslas - atskiriems konkretiems kraštovaizdžio teritoriniams vienetams nustatomas formotinas jų struktūros etalonas, atitinkantis šalyje turimus viešąjį interesą atspindinčius visuomenės ekologinės-ekonominės sąmonės standartus bei mokslškai pagrįstus kraštovaizdžio struktūros rodiklius, kurie užtikrintų jos ekologinį tvarumą, psichologinį komfortiškumą ir socialinį-ekonominių žemėnaudos racionalumą.

Ypatingą konservacinę bei rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą ir vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (B):

2 - Konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentai.

Kraštovaizdžio rekreacinės aplinkos apsaugą ir racionalų naudojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (C):

3a - Rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos reglamentai.

3b – Rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos reglamentai.

Bioprodukcinio naudojimo racionalų ekologinį reguliavimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (D):

4a - Tausojančio bioprodukcinio naudojimo ir konservacijos reglamentai.

4c - Tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentai.

INTENSYVAUS NAUDOJIMO STRATEGIJŲ GRUPĖ (E, F)

Intensyvių bioprodukcinių naudojimą skatinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (E):

5 - Intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentai.

Esamų bei perspektyvinių urbanizacijai skirtų teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija (F):

6a – ekstensyvios urbanizacijos reglamentai.

6b – intensyvios urbanizacijos reglamentai.

Esamų bei perspektyvinių industrinių teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija (G):

7a – mišraus ūkinio naudojimo urbanizuojamų zonų formavimo reglamentai.

Kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo krypčių zonų lokalizavimas

Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje nustatytų teritorijos naudojimo strategijų ir reglamentavimo krypčių arealų sklaidos ypatumus lemia rajono teritorijos kraštovaizdžio struktūra, gamtinių išteklių pobūdis, gamtinio karkaso ir saugomų teritorijų lokalizavimas, esamo žemės naudojimo tradicijos.

2 - konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų kryptis (B strategija) yra polifunkcinė, nustatoma esamų valstybinių parkų (Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio) teritorijoms, kurių tvarkymas siejamas ne tik su ekologinių reikalavimų laikymusi, kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių vertybių išsaugojimu, bet ir su ekstensyvios (atskirais atvejais ir intensyvios) rekreacijos bei pažintinio turizmo plėtra, intensyvaus bioprodukcinio ūkio santykinės reikšmės mažėjimu, prioritetą teikiant tausojančio bioprodukcinio ūkio vystymui.

Vyraujančio rekreacinio naudojimo strategijos grupėje (C strategija) skiriamos dvi kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys: **3a - rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos** bei **3b - rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos reglamentų**. Šios reglamentavimo kryptys yra taikomos esamo bei perspektyvinio rekreacinio naudojimo arealams, kuriuose tikslinga formuoti ir palaikyti rekreacinį kraštovaizdį su rekreacijai palankia aplinka bei reikalinga infrastruktūra. Pirmoji šios grupės

reglamentavimo kryptis (**3a**) numatyta Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane siūlomo rekreacinio profilio *Alaušo rekreacinio parko* areale. Antroji (**3b**) regulamentavimo kryptis numatoma rekreacinį potencialą turinčioms ir šiuo metu vidutiniškai intensyviai ir intensyviai naudojamoms teritorijoms, kurios gamtiškai susietos su miškingo – agrarinio, arba miškingo kraštovaizdžio ežerynais bei upių slėniais. Šių teritorijų perspektyvinis naudojimas yra siejamas su būtinu funkcinės konversijos (pertvarkos) plėtojimu, pirmiausiai bioprodukcinio ūkio santykinės reikšmės mažėjimu ir rekreacinio-turistinio naudojimo svarbos augimu.

Vyraujančio tausojančio bioprodukcinio naudojimo strategijos grupėje (D strategija) skiriamos dvi kraštovaizdžio tvarkymo regulamentavimo kryptys: **4a** - *tausojančio bioprodukcinio naudojimo ir konservacijos* ir **4c** - *tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentų*. Pirmoji (**4a**) atstovauja esamas saugomas teritorijas, antroji (**4c**), nacionalinės ir regioninės svarbos gamtinio karkaso teritorijas bei ekologinių apribojimų reikalaujančius kalvynų, gūbrių, slėnių ir kt. arealus. Šiose teritorijose numatomas dominuojantis tausojantis bioprodukcinis naudojimas. Tausojančio naudojimo arealų vystymas turi atitikti palaikomojo vystymo sampratą, įpareigojančią adaptuoti esamą naudojimą, laikantis ekologinių teritorijos tvarkymo reikalavimų, siekiant gamybinių procesų ekologizavimo, kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros užtikrinimo ir palaikymo.

5 - intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų kryptis (E strategija) yra lokalizuota žymesnių ekologinių ribojimų nekeliančiuose vakarinėje Utenos rajono savivaldybės dalyje esančiuose stipriai agrarizuotų molingų banguotų lygumų arealuose (Vyžuonos slėnio ir apyslėnio teritorija ir kt.), kuriuose rekomenduojama išlaikyti intensyvų bioprodukcinį naudojimą, ieškant optimalių šios veiklos realizavimo formų bei užtikrinant racionalų ir efektyvų turimų išteklių naudojimą (dirvožemio derlingumo ir produktyvumo išlaikymą) bei aplinkosauginių reikalavimų laikymąsi orientuotą į hidrologinių ir biologinių resursų apsaugą.

6 - urbanizacijos reglamentų kryptis, tame tarpe *ekstensyvios urbanizacijos (6a)* ir *intensyvios urbanizacijos (6b)* zonos nustatoma esamose urbanizuotose ir numatomose urbanizuoti teritorijose (plačiau teksto 1.2. skyriuje).

7a – mišraus ūkinio naudojimo urbanizuojamų zonų formavimo reglamentų kryptis (G strategija) yra nustatoma pagrindinėse urbanistinės integracijos ašyse Kupiškio, Ukmergės, Vilniaus, Zarasų kryptyse (plačiau 1.2 teksto skyriuje).

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje yra teikiamos dvi rajono teritorijos tvarkymo alternatyvos (I, II), kurių skirtingumą lemia urbanistinio vystymo pasiūlymai, o konservacinės apsaugos, rekreacinio naudojimo ir bioprodukcinio (tiek tausojančio, tiek intensyvaus) vystymo kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo krypčių lokalizacija iš esmės nesikeičia.

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje nustatytų kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo krypčių lokalizacija teikiama brėžiniuose „Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimas. Bendrieji sprendiniai. I alternatyva; II alternatyva“, pasiskirstymas suvestinėje lentelėje (2.3.1 lentelė).

2.3.1 lentelė. Utenos rajono savivaldybės teritorijos kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo kryptių zonos pagal I-ąją ir II-ąją alternatyvas

Eil. Nr.	Kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo kryptių zonos ir jų indeksas brėžinyje	I -a alternatyva		II -a alternatyva	
		Plotas, ha	Dalis nuo rajono teritorijos ploto, %	Plotas, ha	Dalis nuo rajono teritorijos ploto, %
<i>Ypatingą konservacinę bei rekreacinę vertę turinčių teritorijų tvarų naudojimą ir vertybių išsaugojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (B)</i>					
1.	Konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentai (2)	11065,2	9,0	11065,2	9,0
Viso:		11065,2	9,0	11065,2	9,0
<i>Kraštovaizdžio rekreacinės aplinkos apsaugą ir racionalų naudojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (C)</i>					
2.	Rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos reglamentai (3a)	7967,4	6,5	8108,4	6,6
3.	Rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos reglamentai (3b)	9410,5	7,6	9898,2	8,0
Viso:		17377,9	14,1	18006,6	14,6
<i>Bioprodukcinio naudojimo racionalų ekologinį reguliavimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (D)</i>					
4.	Tausojančio bioprodukcinio naudojimo ir konservacijos reglamentai (4a)	1085,6	0,9	1085,6	0,9
5.	Tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentai (4e)	62722,9	51,0	66827,8	54,3
Viso:		63808,5	51,9	67913,4	55,2
<i>Intensyvių bioprodukcinių naudojimą skatinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategija (E)</i>					
6.	Intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentai (5)	11020,6	8,9	13211,1	10,7
Viso:		11020,6	8,9	13211,1	10,7
<i>Esamų bei perspektyvinių urbanizacijai skirtų teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija (F)</i>					
7.	Ekstensyvios urbanizacijos reglamentai (6a)	16075,8	13,1	7989,20	6,5
8.	Intensyvios urbanizacijos reglamentai (6b)	3188,3	2,6	3188,3	2,6
Viso:		19264,1	15,7	11177,5	9,1
<i>Esamų bei perspektyvinių industrinių teritorijų tvarkymo reglamentų formavimo strategija (G)</i>					
9.	Mišraus ūkinio naudojimo urbanizuojamų zonų formavimo reglamentai (7a)	483,6	0,4	1646,1	1,3
Viso:		483,6	0,4	1646,1	1,3
Iš viso:		123019,9	100	123019,9	100

2.3.1. lentelės duomenimis tiek I-oje, tiek II-oje alternatyvose akivaizdžiai vyrauja *tausojančio bioprodukcinio naudojimo (D strategija)* kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys, atspindinčios bioprodukcinio ūkio (pirmiausiai žemės ir miškų) interesus ir kartu apimančios apie pusę (I ir II

alternatyvose atitinkamai 51,9% ir 55,2%) rajono teritorijos ploto. *Tausojančio bioprodukcinio naudojimo* teritorijos skiriamos šiaurinėje, centrinėje ir rytinėje rajono dalyse, t. y. ekologiškai svarbiame ir jautriame Aukštaičių aukštumos geomorfologinių rajonų įvairiai kalvoto, duburiuoto, slėniuoto, gūbriuoto reljefo paplitimo areale, kuriame, įvertinant aplinkosauginius interesus, turėtų būti orientuojamasi į gamtinę aplinką tausojančias ūkinio naudojimo formas bei technologijas.

Intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų krypties (E strategija) Utenos rajone priskirtos lyguminės bei banguotų pakilumų užimamos teritorijos (Vakarų Aukštaičių plynaukštės geomorfologiniai rajonai), esantys vakarinėje ir šiaurės vakarinėje rajono dalyje ir kurių naudojimui nekeliami žymesni ekologiniai ribojimai. *Intensyvaus bioprodukcinio naudojimo kraštovaizdžio tvarkymo strategijos* vyravimo makrozona užima santykinai nedidelę rajono teritorijos ploto dalį – I ir II alternatyvose atitinkamai 8,9% ir 10,7%.

Kraštovaizdžio apsaugos ir rekreacinio naudojimo interesai yra derinami nemažą rajono teritorijos ploto dalį (9%) užimančiose *konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų krypties* (B strategija) Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko teritorijose.

Kraštovaizdžio rekreacinės aplinkos apsaugą ir racionalų naudojimą užtikrinančių tvarkymo reglamentų formavimo strategijos (C) reglamentavimo krypties teritorijoms, kuriose prioritetas teikiamas rekreacinio potencialo panaudojimo gerinimui, I ir II alternatyvose tenka atitinkamai 14,1% ir 14,6% rajono teritorijos ploto.

Formuojamos Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano koncepcijos alternatyvos kiek ženkliau skiriasi tik dėl *esamų bei perspektyvinių urbanizacijai skirtų teritorijų tvarkymo reglamentai (6a, 6b)* bei *mišraus ūkinio naudojimo urbanizuojamų zonų formavimo reglamentai (7a)* lokalizacijos apimčių – I -oje alternatyvoje išlaikomos BP-2020 numatytos urbanistinės plėtros apimtys, II-oje alternatyvoje orientuojamasi į urbanistinės plėtros optimizavimą (plačiau 1.2. teksto skyriuje).

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje formuojamose alternatyvose pateikiamas kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo krypties zonų teritorinio diferencijavimo modelis tenkina būtinuosius minimalius reikalavimus kraštotvarkinės (funkcinės ekologinės) struktūros optimalumui ir sudaro sąlygas kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai palaikyti.

3. NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS KRYPTYS

3.1. NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS KRYPTYS

Vadovaujantis kultūros vertybių registro (toliau - KVR) 2023 m. sausio 27 d. duomenimis, Utenos rajono savivaldybės teritorijoje yra registruotos 462 nekilnojamosios kultūros vertybės (50 iš jų – Utenos mieste). Utenos rajono savivaldybės teritorijoje KVR yra registruotas 51 kompleksas su 137 į kompleksą įeinančiais objektais ir 249 pavieniai objektai. Teritorijoje taip pat yra registruotos 5 vietovės tipo kultūros vertybės. Valstybės saugomais paskelbti 13 kompleksinių objektų ir 122 pavieniai objektai.

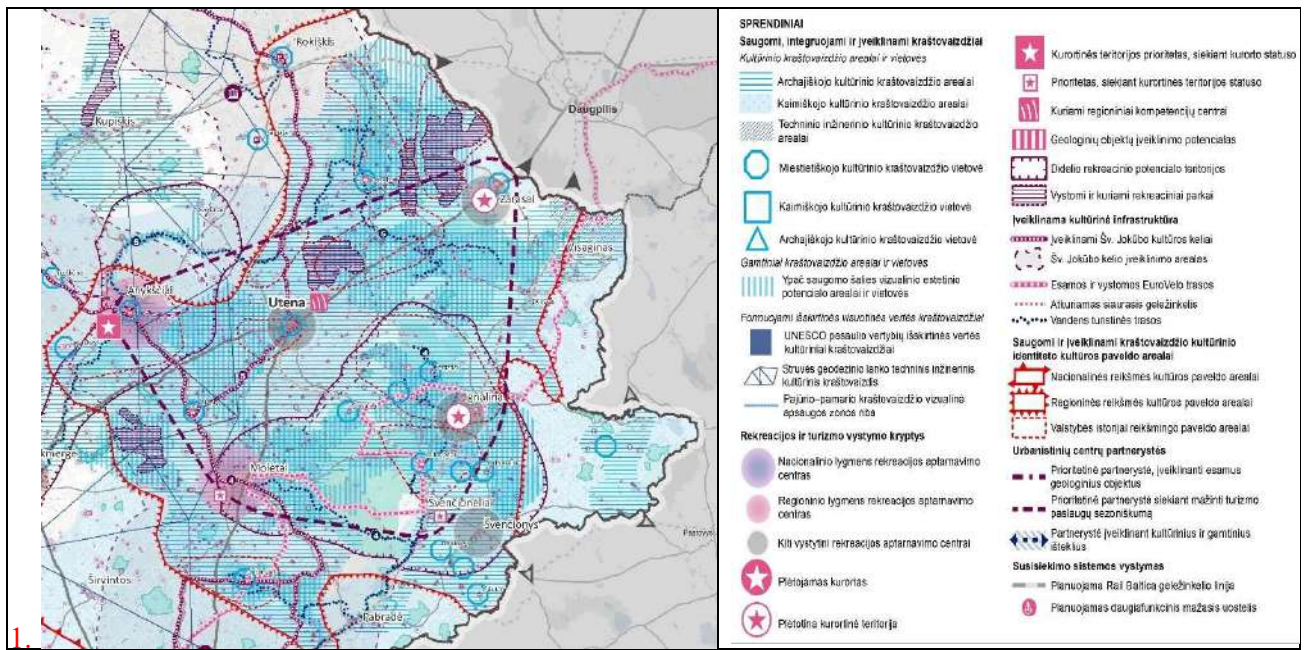
Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos principai

Apsaugos principai:

- nekilnojamasis kultūros paveldas ir jį supančios aplinkos visumos autentiškumas turi būti išsaugoti ir perduoti ateities kartoms kaip krašto ir vietos bendruomenės kultūrinio tapatumo pagrindas, kraštovaizdžio vertės formantas, turi būti sudaromos sąlygos visuomenei jį pažinti ir juo naudotis;
- Bendrojo plano keitimo sprendiniuose nekilnojamojo kultūros paveldo integralumo nuostatos turi atitikti principus, išreikštus Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (Žin., 2002, Nr. 110-4852) ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane (T00087007), kuris patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės Seimo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789;
- kultūros paveldo vertybes supanti autentiška aplinka yra neatsiejama jų reikšmingumo dalis, kartu sudaranti kultūrinį kraštovaizdį;
- tradicinio etnografinio regiono saugomo kultūrinio kraštovaizdžio elementų atgaivinimas, žemėnaudos, gyvensenos, kitų tradicijų tąsa yra savivaldybės savitumo raiškos, kultūros paveldo ir kultūrinio kraštovaizdžio integralumo užtikrinimo priemonės.

Išlaikant sąsajas su Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniais ir siekiant nustatyti kultūros vertybių apsaugos prioritetus, savivaldybės teritorijoje išskirti ryškiausio dominuojančio kultūros paveldo arealai:

- *Aukštaitijos kultūros paveldo arealas*, į kuri patenka visa Utenos rajono savivaldybės teritorija, ir kuriame susitelkusios kultūros paveldo sankaupos, atspindinčios Aukštaitijos regiono savitumą. Utenos rajono savivaldybės teritorijos savitumas – ypatingai gausus archeologinis ir etnokultūrinis paveldas vaizdingame ežerynų ir moreninių kalvynų kraštovaizdyje. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje absoliučiai dominuoja archaiškieji ir kaimiškieji ypatingos vizualinės raiškos saugomi kultūriniai kraštovaizdžiai. Prioritetiniai tvarkymo tikslai, saugant kraštovaizdžio kultūrinį identitetą regioninės reikšmės kultūros paveldo teritorijose: vertybių ir jas supančios aplinkos visumos autentiškumo išsaugojimas ateities kartoms; susiformavusio istorinio ir gamtinio kraštovaizdžio modelio savitumo išsaugojimas; kultūros paveldo – svarbaus kraštovaizdžio komponento – išsaugojimas ir išryškinimas; tradicinių etnografinių regionų saugomo kultūrinio kraštovaizdžio elementų atgaivinimas; žemėnaudos, gyvensenos, kitų tradicijų tąsa.

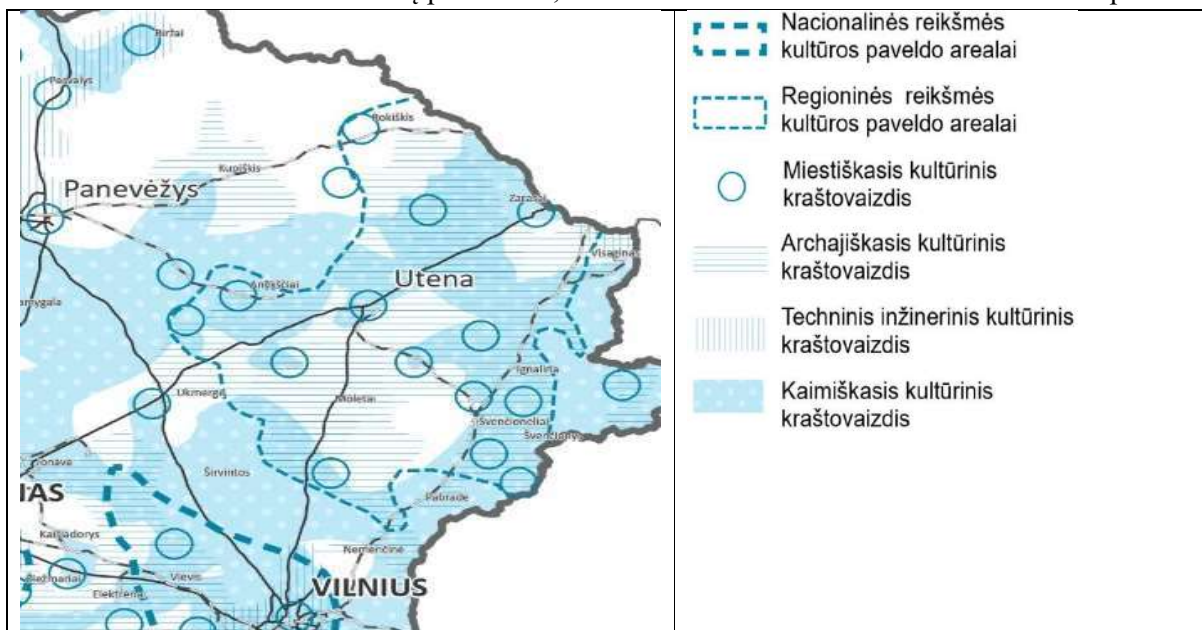

3.1.1 pav. Ištrauka iš Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano brėžinio „Kultūros politika ir rekreacija“ (Duomenų šaltinis www.tpdris.lt)

- *Dominuojančio archeologinio paveldo arealas* absoliučiai dominuoja Utenos rajono savivaldybėje, kuriame nustatomi:
 - apsaugos, tvarkymo naudojant prioritetai - tvarkyti atskleidžiant vertingųjų savybių autentiškumą, eksponuojant jo vertes kraštovaizdyje, įrengiant paveldo ekspozicines ir / ar rekreacines priemones;
 - saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai ir tvarkymo prioritetai - archajiškasis kraštovaizdis: archeologinio paveldo vertybių atskleidimas, paveldo ekspozicinių priemonių vystymas;
 - vertybių apsaugos zonų formavimo principai - atvirų erdvių formavimas, išryškinant archeologinio paveldo vertes; apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas.
- *Architektūrinio paveldo – statinių ir statinių kompleksų paveldo arealas* lokalizuojasi centrinėje ir šiaurinėje savivaldybės dalyje. *Dvarų sodybų paveldo arealas* apima neženklų savivaldybės teritorijos dalį - Utenos miesto teritoriją ir priemiestį šiaurės kryptimi. Arealuose nustatomi:
 - apsaugos, tvarkymo naudojant prioritetai - saugoti atskleidžiant vertingąsias savybes, naudojant ir pritaikant tausojamoms paskirtims, įveiklinant bendruomenių ir turizmo tikslams, integruojant į darniai vystomus kraštovaizdžius, nepažeidžiant susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių;
 - saugomo kultūrinio kraštovaizdžio tipai ir tvarkymo prioritetai - kaimiškas kraštovaizdis ir miestovaizdis: architektūrinio paveldo išsaugojimas, vertingųjų savybių atskleidimas, darnus kraštovaizdžio vystymas, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių;
 - vertybių apsaugos zonų formavimo principai - architektūrinio paveldo verčių išryškinimas; vertybių aplinkos pobūdžio palaikymas, apsaugos nuo neigiamo fizinio poveikio ir vizualinės taršos užtikrinimas.

Išlaikant sąsajas su Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniais ir siekiant nustatyti Kultūros paveldo išteklių formuojami saugomų kultūrinių kraštovaizdžių apsaugos ir tvarkymo prioritetus, savivaldybės teritorijoje išskirti trys kultūrinių kraštovaizdžių tipai:

- *urbanizuotas miestiškasis kraštovaizdis*, kuriam priskirtos Utenos miesto, Tauragnų, Užpalių ir Saldutiškio miestelių teritorijos dalys ir architektūrinio paveldo objektai, kompleksiniai objektai ir vietovės. Urbanizuoto miestiškojo kraštovaizdžio apsaugai taikomas autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo saugojimo režimai, nustatomi tvarkymo ir veiklos juose apribojimai bei paveldosaugos reikalavimai.
- *archajiškasis kraštovaizdis* absoliučiai dominuoja Utenos rajono savivaldybės teritorijoje. Archajiškąjį kraštovaizdį formuoja archeologinio ir memorialinio kultūros paveldo objektai, vietovės. Jų apsaugai taikomos rezervinis saugojimo režimas, nustatoma konservacinė žemės naudojimo paskirtis draudžianti ūkinę veiklą. Archajiškuosius kultūrinius kraštovaizdžius siūloma naudoti rekreacijai, nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių. Prioritetas teikiamas turizmui ir rekreacijai apžiūrint archeologinius ir memorialinius objektus per atstumą, išnaudojant rekreacinius takus bei įrengtus apžvalgos taškus, regyklas, bokštus.
- *kaimiškas kultūrinis kraštovaizdis* išskirtas didžiojoje savivaldybės teritorijos dalyje, išskyrus pietinę dalį. Utenos rajono savivaldybėje kaimiškas kultūrinis kraštovaizdis persipina su archajiškuoju kraštovaizdžiu, kuris jį praturtina. Kaimiškuosius kraštovaizdžius formuoja urbanistinio paveldo – kaimai, jų dalys ir etnografiniai kaimai – objektai bei architektūrinio paveldo – dvarai, dvarų sodybos, palivarkai, dvarvietės ir kt. objektai, vietovės. Dvarai ir kaimai yra agrarinio kraštovaizdžio relikvai, todėl didžioji jų dalis patenka į agrarinę struktūrą, nors kai kurie dvarai praturtina miestelių kraštovaizdžius, ar net miestovaizdžius. Jų apsaugai taikomas autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo saugojimo režimai. Režimai parenkami priklausomai nuo jų kultūrinės vertės, reikšmingumo, vertingųjų savybių pobūdžio, būklės ir kt., siekiant kultūros paveldo išteklius naudoti, pritaikyti ir įveiklinti. Siūloma kaimiškuosius kraštovaizdžius – kaimus, etnografinius kaimus, bažnytkaimius ir kt. naudoti agrarinėms ar artimoms joms paskirtims, dvarus, dvaro sodybas, dvarvietes ir kt. – gyvenamosioms ar visuomeninėms bendruomenių paskirtims, kaimo turizmui ar rekreacinei infrastruktūrai plėtoti.

3.1.2 pav. Ištrauka iš Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano Priedo Nr.1 pav. Saugomų kultūrinių kraštovaizdžių hierarhijos ir tipų schema (Duomenų šaltinis www.tpdris.lt)

Utenos rajono savivaldybės teritorijos savitumo raiškos, kultūros paveldo ir kultūrinio kraštovaizdžio integralumo užtikrinimo aspektu I-oje alternatyvoje poveikis kultūriniam kraštovaizdžiui yra reikšmingesnis dėl nebūdingo dydžio ekstensyvos ir intensyvos urbanizacijos struktūrų formavimo kaimiškajame kraštovaizdyje. Šiuo aspektu II-oji alternatyva yra palankesnė.

Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir naudojimo kryptys

I-oje ir II-oje alternatyvose numatomos analogiškos kultūros paveldo tvarkybos ir naudojimo kryptys, kurios užtikrina kultūros paveldo ir istorinio kraštovaizdžio apsaugą ir tvarkymą bei nykimo prevenciją. Alternatyvos yra palankios kultūros paveldo apsaugai, prioritetas teikiamas kultūros vertybių naudojimui viešai paskirčiai, kultūros, rekreacijos ir turizmo reikmėms, savivaldybės teritorijos savitumo raiškos, kultūros paveldo ir istorinio kraštovaizdžio integralumo užtikrinimui.

Tvarkybos ir naudojimo kryptys:

- kultūros paveldo objektų teritorijose ir jų apsaugos zonose planuojama veikla reglamentuojama kultūros paveldo specialiaisiais planais, reglamentais bei kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais;
- kultūros paveldo objektams, esantiems Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje, priežiūros, tvarkymo ir naudojimo sąlygas nustato šio parko apsaugos reglamentas, planavimo schema, teritorijos ir zonų ribų bei tvarkymo specialieji planai ir šių objektų apsaugos reglamentai bei kitais aktais nustatyti paveldosauginiai reikalavimai;
- archeologijos paveldo objektų tvarkybai nustatoma konservavimo kryptis (LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 11 str. 5 dalis);
- archeologinio paveldo sankaupos arealas tvarkomas išryškinant archeologinio paveldo sąveiką su kitais kultūros paveldo objektais ir gamtine aplinka;
- visoms neveikiančioms kapinėms yra nustatoma konservacinė žemės naudojimo paskirtis;
- į kultūros vertybių registrą įrašytos laidojimo vietos naudojamos viešam pažinimui ir naudojimui bei viešajai pagarbai;
- rengiami nekilnojamojo kultūros vertybių projektai ir kultūros paveldo specialieji planai;
- krašto pažinimo tikslais į turizmo maršrutus įtraukti 29 nekilnojamojo kultūros paveldo vertybės, pasižyminčios didžiausiu kultūriniu potencialu.

Nekilnojamojo kultūros paveldo įveiklinimo kryptys

I-oje ir II-oje alternatyvose numatomos analogiškos kultūros paveldo įveiklinimo kryptys:

- kurti rekreacines partnerystės ryšius tarp Utenos, Zarasų, Dusetų, Ignalinos, Švenčionių teritorijose esančio dominuojančio paveldo – dvarų, dvaro sodybų, etnografinių kaimų, architektūrinio, memorialinio paveldo arealų, skatinti regiono turizmo ir rekreacijos procesus, kuriant bendrus veiklos plėtros partnerystės dokumentus, naudoti partnerystę nematerialaus paveldo puoselėjimui ir sklaidai;
- kurti ir skatinti arealo valstybinių ir savivaldybių institucijų partnerystę finansuojant regionui ypatingai svarbių objektų, kompleksų ir vietovių apsaugą, tausojamąjį naudojimą ir įveiklinimą bendroms regionui naudingoms visuomeninėms ir kultūrinėms veikloms;

- rekreacijos ir turizmo plėtojimo kontekste Utenos miestą vystyti kaip rekreacijos aptarnavimo centrą;
- piligriminio kelio kokybinė plėtra ir kiekybinė plėtra įveiklinant Kultūros kelio infrastruktūros sujungtus objektus, esančius pasaulio paveldo vertybių teritorijos, nacionalinio ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealuose;
- kurti piligrimystės kelių aptarnaujamą infrastruktūrą, plėtoti informacinę sklaidą, įveiklinti maksimalų kiekį kultūros keliais pasiekiamų kultūros paveldo objektų, vietų ir vietovių, juos pritaikyti piligrimų gyvenimui, gerinti nepažeidžiant vertingųjų savybių, jų infrastruktūros kokybę;
- kultūros paveldo objektai kartu su gamtos paminklais, kaip kultūrinio – pažintinio turizmo ištekliai, pritaikomi jų viešajam pažinimui ir naudojimui, visuomenės švietimui ir kultūriniam – pažintiniam turizmui plėtoti.

3.1.1. lentelė. Utenos rajono savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo vertybės, pasižyminčios didžiausiu kultūriniu potencialu

Vertybės Nr.	Unikalus KVR objekto kodas	Pilnas pavadinimas	Adresas	Statusas	Objekto reikšmingumo lygmuo	Vertybė pagal sandarą
1	2	3	4	5	6	8
1	16758	Antano ir Motiejaus Miškinių sodyba	Utenos rajono sav., Daugailių sen., Juknėnų k.	Registrinis	Regioninis	Kompleksas
3	24071	Tauragnų piliakalnis su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Tauragnų k.	Paminklas	Nacionalinis	Kompleksas
4	834	Saldutiškio dvaro sodyba	Utenos rajono sav., Saldutiškio sen., Saldutiškio mstl.	Valstybės saugomas	Regioninis	Kompleksas
5	830	Jotaučių dvaro sodyba	Utenos rajono sav., Utenos sen., Jotaučių k.	Registrinis	Vietinis	Kompleksas
6	24085	Šeimyniškių piliakalnis su papiliu	Utenos rajono sav., Užpalių sen., Šeimyniškių k.	Paminklas	Nacionalinis	Kompleksas
7	1746	Užpalių dvaro sodyba	Utenos rajono sav., Užpalių sen., Užpalių mstl.	Valstybės saugomas	Regioninis	Kompleksas
8	1741	Bikuškio dvaro sodyba	Utenos rajono sav., Sudeikių sen., Bikuškio k., Dvaro g. 29	Valstybės saugomas	Regioninis	Kompleksas
9	4270	Maneičių piliakalnis su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Daugailių sen., Maneičių k.	Paminklas	Nacionalinis	Kompleksas
10	3592	Narkūnų piliakalnis su priešpiliu ir gyvenvieta	Utenos rajono sav., Leliūnų sen., Narkūnų k.	Paminklas	Nacionalinis	Kompleksas
11	855	Vyžuonėlių dvaro sodybos fragmentai	Utenos rajono sav., Vyžuonų sen., Vyžuonėlių k.	Registrinis	Vietinis	Kompleksas

Vertybės Nr.	Unikalus KVR objekto kodas	Pilnas pavadinimas	Adresas	Statusas	Objekto reikšmingumo lygmuo	Vertybė pagal sandarą
1	2	3	4	5	6	8
12	24069	Pakalnių piliakalnis su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Leliūnų sen., Pakalnių k.	Paminklas	Nacionalinis	Kompleksas
13	24073	Taurapilio piliakalnis su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Taurapilio k.	Paminklas	Nacionalinis	Kompleksas
14	40274	Tauragnų piliakalnis II su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Tauragnų mstl.	Registrinis	Nacionalinis	Kompleksas
15	831	Leliūnų buv. dvaro sodybos fragmentai	Utenos rajono sav., Leliūnų sen., Leliūnų mstl.	Registrinis	-	Kompleksas
16	47740	Kuktiškių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios statinių kompleksas	Utenos rajono sav., Kuktiškių sen., Kuktiškių mstl., Žvejų g. 2	Registrinis	Regioninis	Kompleksas
17	24057	Lygamiškio piliakalnis su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Užpalių sen., Lygamiškio k.	Paminklas	-	Kompleksas
18	3574	Daugailių piliakalnis	Utenos rajono sav., Daugailių sen., Daugailių mstl.	Valstybės saugomas	-	Pavienis objektas
19	3607	Vaikutėnų piliakalnis	Utenos rajono sav., Utenos sen., Vaikutėnų k.	Valstybės saugomas	Regioninis	Pavienis objektas
20		Lygamiškio piliakalnis su gyvenvieta	Utenos rajono sav., Užpalių sen., Lygamiškio k.	Paminklas	-	Kompleksas
21	1748	Vyžuonų Šv. Jurgio bažnyčia	Utenos rajono sav., Vyžuonų sen., Vyžuonų mstl., B. Radzevičiaus g. 23	Registrinis	Regioninis	Pavienis objektas
22	29626	Lygamiškio akmuo vad. Laumės valtimi	Utenos rajono sav., Užpalių sen., Lygamiškio k.	Valstybės saugomas	-	Pavienis objektas
23	3607	Vaikutėnų piliakalnis	Utenos rajono sav., Utenos sen., Vaikutėnų k.	Valstybės saugomas	Regioninis	Pavienis objektas
24	3587	Sūngailiško piliakalnis	Utenos rajono sav., Leliūnų sen., Sūngailiško k.	Valstybės saugomas	-	Pavienis objektas
25	14467	Kuktiškių miestelio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios šventoriaus kryžius	Utenos rajono sav., Kuktiškių sen., Kuktiškių mstl.	Registrinis	Regioninis	Pavienis objektas
26	10333	Šuminų etnoarchitektūrinis kaimas	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Šuminų k.	Registrinis	Regioninis	Vietovė

Vertybės Nr.	Unikalus KVR objekto kodas	Pilnas pavadinimas	Adresas	Statusas	Objekto reikšmingumo lygmuo	Vertybė pagal sandarą
1	2	3	4	5	6	8
27	10335	Keturių sodybų kaimas	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Šiaudiniškio k.	Registrinis	-	Vietovė
28	10334	Vaišnoriškės etnoarchitektūrinis kaimas	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Vaišnoriškės k.	Registrinis	Regioninis	Vietovė
29	10332	Penkių sodybų kaimas	Utenos rajono sav., Tauragnų sen., Strazdų k.	Registrinis	-	Vietovė

Pastaba: Gamtos paminklai į sąrašą neįtraukti.

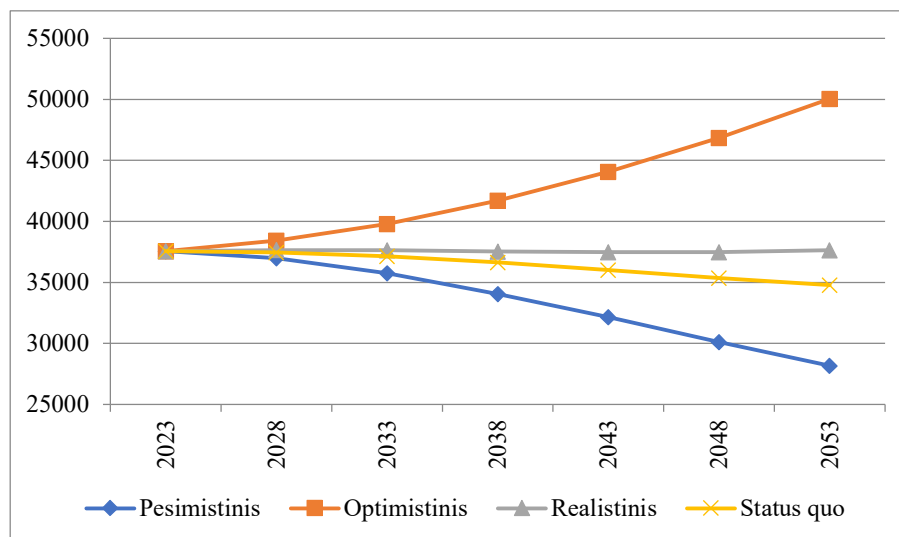
4. SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS APLINKOS VYSTYMO KRYPTYS

4.1. DEMOGRAFINĖ PROGNOZĖ

Prognozuojant Utenos rajono savivaldybės gyventojų skaičių naudojamas dviejų metodų derinys, apimantis integralios gimusiųjų skaičiaus prognozės ir komponentinių metodus. Vertinant pagrindinius ir papildomus demografinius parametrus, lemiančius būsimą Utenos rajono savivaldybės gyventojų skaičių ir struktūrą, gyventojų skaičiaus prognozė sudaroma 4 scenarijams, kurių turinys priklauso nuo šių parametų numatomos kaitos:

- *Status quo* (išlaikant esamas reikšmes);
- *Pesimistinis* (dalis parametų reikšmėms nuosaikiai (nuo 0 iki 5 proc.) kintant neigiama kryptimi);
- *Realistinis* (dalis parametų reikšmėms nuosaikiai (nuo 0 iki 5 proc.) kintant teigiama kryptimi);
- *Optimistinis* (visų parametų reikšmėms kintant (nuo 0.5 iki 20 proc.) teigiama kryptimi).

Vadovaujantis minėtomis prielaidomis ir įvertinus kintamuosius, nustatyta, kad gyventojų skaičius Utenos rajono savivaldybėje 2053 m. pradžioje skirtingais scenarijais svyruos nuo 28,16 iki 50,05 tūkst. gyventojų. Toks didelis skirtumas nulemtas ilgo prognostinio laikotarpio (30 m.) ir santykinai nuoseklių pastarųjų metų kaitos tendencijų, žyminčių skirtingų scenarijų parametų didelį poveikį prognozės rezultatui.

4.1.1 pav. Utenos rajono gyventojų skaičius (skirtingi scenarijai), 2023 – 2053 m.

Status quo ir *pesimistinis* scenarijai yra mažai tikėtini, nes išlaikomos ar didinamos santykinai žymios neigiamos demografinių rodiklių reikšmės, optimistinis scenarijus yra mažai tikėtinas, kadangi nėra prielaidų tokių svarbių faktorių, kaip gimdyvės amžius ar gimstamumas, reikšmių gėrėjimui.

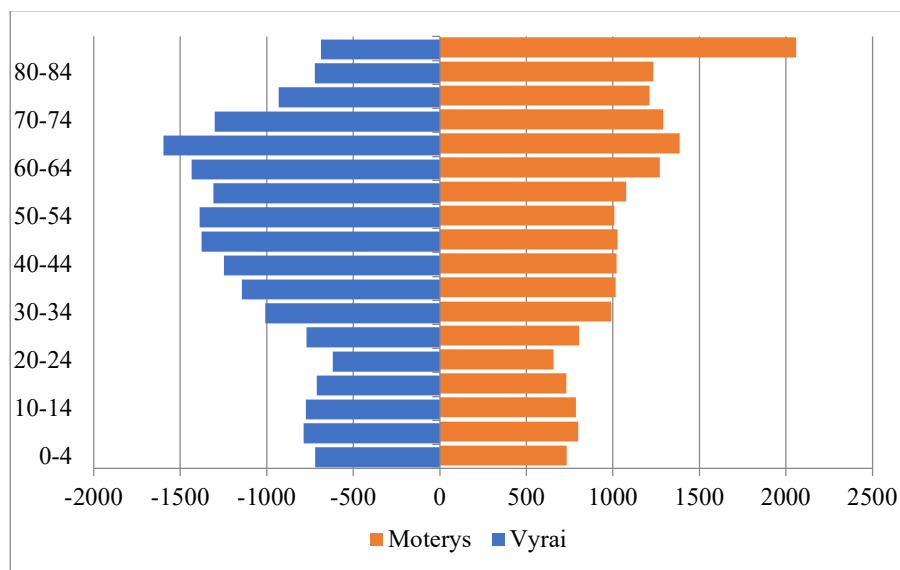
Todėl labiausiai tikėtinas ir pasirinktinis realistinis scenarijus (37638 gyventojai 2053 m. pradžioje), kurio metu artimiausius 20 metų gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos nepasizymės apčiuopiama kaita (artimiausius 7 m. gyventojų skaičius nežymiai didės, veikiamas teigiamo migracijos saldo, po ko mažėjant gimstančiųjų skaičiui bus fiksuojamas nežymus mažėjimas) artės prie pusiausvyros taško, kuriame

išvykstančių ir mirstančių gyventojų skaičius taps lygus atvykstančių ir gimstančių gyventojų skaičiui, o nuo 2044 m. įgaus teigiamą reikšmę, t. y. gyventojų skaičius pradės nuosekliai augti, lemiamas didėjančio gimstamumo ir mažėjančio mirtingumo bei gerėjančio migracijos saldo.

4.1.1 lentelė. Utenos rajono savivaldybės demografinių rodiklių prognozė (realistinis scenarijus), 2023–2053 m.

Laikotarpis	2023-2027	2028-2032	2033-2037	2038-2042	2043-2047	2048-2052
Gyventojų skaičius⁹	37555	37643	37615	37529	37480	37484
Gimė	1402	1254	1209	1257	1309	1330
Mirė	-2650	-2714	-2838	-2962	-3063	-3021
Natūrali kaita	-1247	-1460	-1629	-1705	-1754	-1691
Atvyko	7394	7431	7468	7505	7543	7580
Išvyko	-6059	-5998	-5925	-5850	-5784	-5736
Migracijos saldo	1335	1432	1543	1655	1759	1845
Bendras pokytis	88	-28	-85	-50	5	153
Gyventojų skaičius¹⁰	37643	37615	37529	37480	37484	37638

Pastebėtina, kad šio scenarijaus realizavimo atveju prognostinio laikotarpio pabaigoje ne tik pasiekiamas gyventojų skaičiaus augimas, bet pagerėja gyventojų amžiaus struktūra.

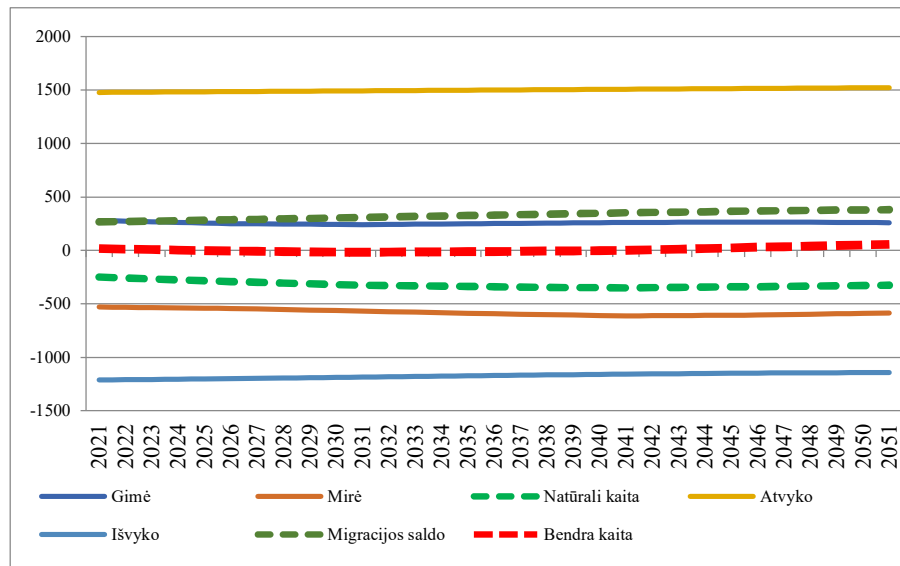

4.1.2 pav. Utenos rajono savivaldybės gyventojų struktūra (realistinis scenarijus), 2053 m.

Realistinio scenarijaus metu skaičius Utenos rajono savivaldybės gyventojų struktūra ilgai nei suformuoja prielaidas nuosaikiam, tačiau nuosekliai ir stabiliam vidutinio – ilgojo laikotarpio socialiniam ir ekonominiam augimui.

⁹ Laikotarpio pradžioje

¹⁰ Laikotarpio pabaigoje

4.1.3 pav. Utenos rajono savivaldybės gyventojų kaitos struktūra (realistinis scenarijus), 2023–2053 m.

Labiausiai prie demografinės situacijos pagerėjimo prisidės migracijos tendencijų gerėjimas.

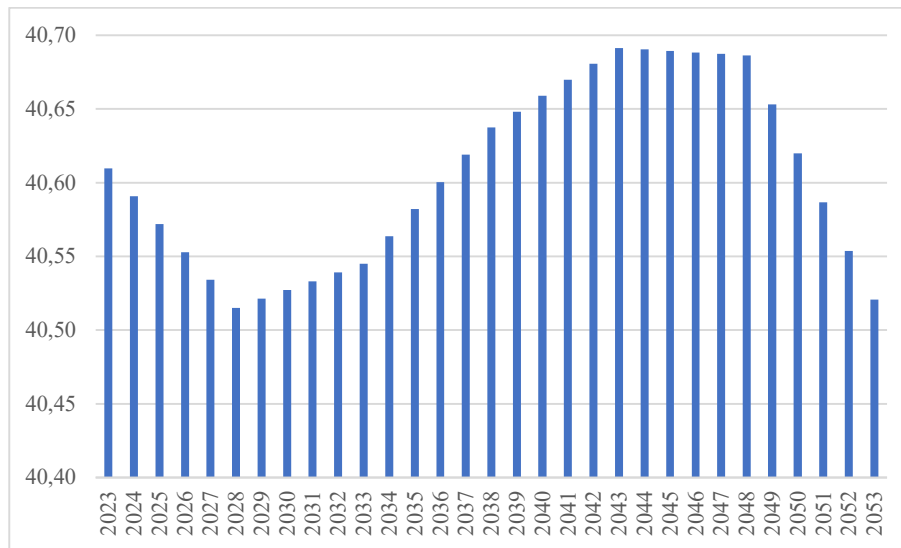
Sprendinių laikotarpiu demografinės tendencijos, laikytinos esminiu faktoriumi, lemsiančiu visų svarbiausių Utenos rajono savivaldybės socialinės sferos elementų (nuo būsto iki kultūrinių poreikių tenkinimo), numato poreikį nuosekliai ekstensyviai plėtrai ir teritorinio vystymosi intensyvumui (koncentruojantis augimo centruose).

Tuo pačiu privalu pažymėti, kad gyventojų skaičius nėra vienintelis plėtros perspektyvą apibrėžiantis faktorius. Privalu atsižvelgti į gyventojų poreikius, taip pat į socialinę, ekonominę padėtį, gamtinius apribojimus ir normatyvinius plėtros darinius (prioritetus ir tikslus), kurie suformuoti atitinkamam teritoriniam – administraciniam dariniui, šiuo atveju – Utenos rajono savivaldybei.

4.2. GYVENAMASIS FONDAS

Atsižvelgiant į tikėtiną (realistinio scenarijaus) Utenos rajono savivaldybės gyventojų skaičiaus pokytį ir į paskutinį dešimtmetį stebimus gyvenamojo fondo pokyčius, poreikis nuosekliai gyvenamojo fondo plėtrai numatomas visu perspektyviniu bendrųjų sprendinių laikotarpiu. Plėtra pasižymės santykinai nedideliu metiniu augimu, kuris, esant nuosaikiam demografiniam vystymuisi, bus pakankamas, siekiant apčiuopiamai padidinti santykinų apsirūpinimo gyvenamuoju būstu rodiklių reikšmes.

Atsižvelgiant į demografinės prognozes, esamos apimties gyvenamojo fondo nepakanka, norint vidutinės trukmės perspektyvoje pasiekti apčiuopiamą santykinio naudingo ploto (tenkančio 1 gyventojui) padidėjimą.

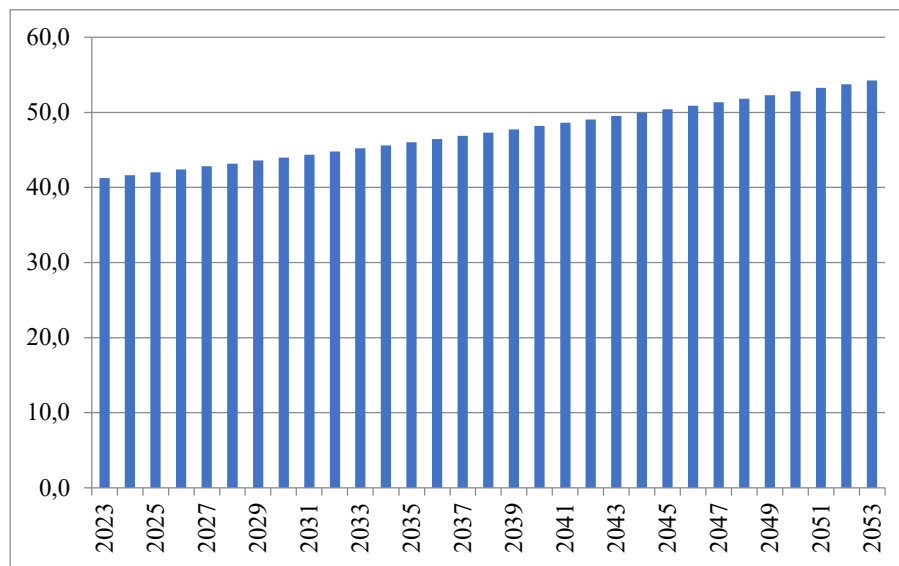

4.2.1 pav. Naudingas plotas, tenkantis 1 Utenos rajono savivaldybės gyventojui (realistinis scenarijus nedidinant gyvenamojo fondo), 2023–2053 m.

Nesikeičiant gyvenamojo fondo kiekybinei išraiškai, 2053 m. pabaigoje vienam Utenos rajono savivaldybės gyventojui teks 40,5 m² naudingo ploto, t. y. mažiau nei šiuo metu, o visu perspektyviniu bendrųjų sprendinių laikotarpiu naudingas plotas, tenkantis 1 Utenos rajono savivaldybės gyventojui svyruos 40,5–40,7 m² ribose, t. y. išliks žymiai mažesnis nei vidutiniškai Utenos apskrityje, ar daugumoje jos savivaldybių (išskyrus Visagino sav., kurioje daugiau nei 99 proc. gyventojų gyvena Visagino mieste, išsiskiriančioje daugiabučių gyvenamųjų namų dominavimu gyvenamojo fondo struktūroje).

Todėl esamas gyvenamasis fondas ir jo apimtis negali būti traktuojamas kaip ilgalaikėje perspektyvoje realia laikytina reikšmė. Potencialus gyventojų skaičiaus augimas (ilgalaikėje perspektyvoje) ir gyvenimo kokybės užtikrinimas reikalauja gyvenamojo fondo plėtros.

Šiuo atveju privalu atsižvelgti į gyvenamojo fondo Utenos rajono savivaldybėje plėtros tendencijas ankstesniu 10 metų laikotarpiu, rodysiančiu perspektyvinius gyvenimo kokybės augimą liudijančius dydžius. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, rodančiais, kad santykinis apsirūpinimas naudingumu plotu kasmet vidutiniškai auga daugiau nei 2,7 proc., atsižvelgiant į miesto ir kaimo gyventojų santykį Utenos rajono savivaldybėje, siektina naudingo ploto, tenkančio vienam Utenos rajono savivaldybės gyventojui, dydis 2053 m. turi siekti ne mažiau 54 m².

4.2.2 pav. Naudingas plotas, tenkantis 1 Utenos rajono savivaldybės gyventojui (realistinis scenarijus nuosaikiai vystant gyvenamąjį fondą), 2023–2053 m.

Suderinant faktines gyvenamojo fondo plėtros Utenos rajono savivaldybėje rodiklių reikšmes su realistiniu gyventojų skaičiaus scenarijumi, numatomas 2044 tūkst. m² gyvenamasis fondas 2053 m. Tai yra 34 proc. daugiau nei 2022 m. pradžioje. Nors tai yra apčiuopiamas augimas, pažymėtina, kad toks gyvenamojo fondo padidėjimas leis Utenos rajono savivaldybėje pasiekti naudingo ploto, tenkančio vienam gyventojui, dydį, prilygintiną kitų apskrities teritorinių–administracinių darinių apsirūpinimo gyvenamuoju fondu santykiniam dydžiui.

Plėtra prognozuojama tiek privačiam būstui, tiek savivaldybės žinioje esančiam būstui, pvz., socialiniam būstui, poreikis kuriam, nepaisant pastarųjų metų vystymo, siekia 80 asmenų (šeimų). Pažymėtina, kad tokio tipo būsto plėtojimo pagrindinė zona – Utenos miestas, kuriame fiksuojamas didžiausias poreikis ir paklausa.

Abi bendrųjų sprendinių alternatyvos numato pakankamas teritorines prielaidas tikslingai būsto plėtrai ir minimizuoja potencialius kaštus, susijusius su teritorijų funkcionalumu, susisiekimo ir inžinerine infrastruktūra.

4.3. SOCIALINĖS ĮSTAIGOS IR INFRASTRUKTŪRA

Socialinės aplinkos vystymasis yra nulemiamas paklausos ir pasiūlos socialinėms paslaugoms ir veiklai pusiausvyros. Poreikis viešosioms (pusiau viešosioms) gėrybėms, kuris nulems Utenos rajono savivaldybės socialinės infrastruktūros specifiką, yra formuojamas dabartinės socialinės infrastuktūros kokybinės ir kiekybinės pasiūlos ir aprėpties bei perspektyvinių demografinių rodiklių (šiuo atveju svarbus ne tiek bendras gyventojų skaičius, kiek atskirų demografinių grupių narių skaičius, t. y. struktūra).

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendiniuose Utenos rajono savivaldybės socialinė aplinka ir paslaugos nėra išskiriamos kaip aktyviai vystytina sritis, pažymint, kad švietimo, kultūros ir sveikatos priežiūros paslaugos reikalauja sprendimų, užtikrinsiančių efektyvų šių sričių įstaigų tinklo veikimą, tačiau išskiriant socialinių paslaugų ir mišrių sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų teikimą

kaip vystytina sritį dėl demografinės situacijos specifiškumo. Atsižvelgiant į esamą socialinių paslaugų teikimo aprėptį, pakankumą ir paklausą, trumpalaikėje ir vidutinės trukmės perspektyvoje vystant socialinę aplinką tikslinga:

- išlaikyti esamą švietimo ir ugdymo įstaigų tinklą mažinant pradinio ugdymo paslaugas teikiančių subjektų skaičių remiantis bendrojo ugdymo įstaigų tinklo optimizavimo plano sprendiniais (tokiu būdu užtikrinant pakankamą infrastruktūrinę bazę perspektyvinei paklausai (pagal realistinį demografinių prognozių scenarijų, nepilnamečių gyventojų skaičius Utenos rajono savivaldybėje išliks stabilus visu perspektyviniu laikotarpiu ir svyruos, skirtumui tarp maksimalios ir minimalios reikšmių neviršijant 8 proc.)) užtikrinant įvairiapusišką infrastruktūros išnaudojimą (skirtingoms švietimo bei kitoms veikloms, tipams, formoms ir t.t.), taip pat įvairiapusiškam naudojimui, pvz., daugiafunkciams centrams, dienos užimtumo centrams ir pan. įstaigoms, kuriose galės būti vykdomos skirtingos neformaliojo švietimo ir ugdymo, kultūros, sporto ir pan. veiklos, orientuotos į vaikus ir jaunimą;
- nenumatyti viešųjų sveikatos priežiūros subjektų tinklo kiekybinio ir teritorinio plėtojimo, vystant sveikatos priežiūrą remiantis objektyviomis sąlygomis ir tendencijomis bei gerąją praktika (pvz., ambulatorinių paslaugų dalies didinimui, slaugos ir palaikomojo gydymo gyventojų namuose paslaugų didinimui ir pan.), esant poreikiui, perkeltiant paslaugos teikimo funkciją privačiam sektoriui, skatinant privačių sveikatos priežiūros kabinetų/ įstaigų stiegimąsi, taip pat diegiant sprendimus nereikalaujančius permanentinės infrastruktūros funkcionavimo, pvz., plėtoti mobilių sveikatos priežiūros paslaugų teikimą;
- išsaugoti esamą socialinių paslaugų teikimo pajėgumą ir kokybiškai vystyti socialinių paslaugų teikimą ir diversifikuoti paslaugas tiek esamos infrastruktūros ribose, tiek vystant naujus objektus ypatingą dėmesį skiriant plėtrai kaimo gyvenamosiose vietovėse (remiantis bendruomeniškumo, nestacionarumo, globos šeimose ir šeimynose bei pan. platformomis), kadangi dabartinė socialinių paslaugų subjektų konjunktūra, funkcijų paskirstymas sudaro prielaidas ir poreikį didinti nestacionarių socialinių paslaugų (pvz., dienos socialinės globos, savarankiško / grupinio gyvenimo namų ir kt.) teikimo apimtį;
- nenumatyti naujų viešųjų konvencinių kultūros objektų (kultūros centrų, bibliotekų ir muziejų) sukūrimo, transformuojant esamus objektus į platesnio profilio pažintines-pramogines institucijas, daugiafunkcinius centrus ir universalius objektus (sales, aikštes, atviras erdves, scenas ir pan., kurios lengvai konvertuojamos, modifikuojamos, panaudojamos skirtingoms reikmėms) o plėtros iniciatyvą perkeltiant į bendruomeninį ir privataus sektoriaus lygį, numatant mechanizmus, leisiančius suformuoti optimalią kultūros įstaigų struktūrą, užtikrinsiančią viešųjų išteklių panaudojimo efektyvumą ir didinti kultūros paslaugų prieinamumą bei aktualumą, ypatingai išskiriant vaikų ir jaunimo grupei priklausančius asmenis;
- vystyti skirtingo dydžio, funkcionalumo ir aprėpties aktyvaus laisvalaikio, fizinio aktyvumo, sporto, jaunimo ir kultūros viešąsias erdves ir objektus patenkinant paklausą bei formuojant gyvenamąją bei laisvalaikio praleidimo aplinką gyventojams ir lankytojams, o planuojant esamų gyvenamųjų ir rekreacinių teritorijų modernizavimą arba bei kompleksinę plėtrą paraleliai (esant galimybei) turi būti plėtojamos rekreacinės, poilsio ir sporto (aktyvaus laisvalaikio) teritorijos, planuojant (pagal poreikį) susijusią aptarnavimo infrastruktūrą.

Socialinių paslaugų infrastruktūros vystymo kryptys tiek I alternatyvoje, tiek II alternatyvoje išlieka tokios pačios.

4.4. EKONOMINĖS APLINKOS VYSTYMO KRYPTYS

Utenos rajono savivaldybė pasižymi aukštu ekonominiu aktyvumu, investiciniu patrauklumu, santykinai aukštu verslumo lygiu, šie veiksniai turi būti išlaikyti ir panaudoti ekonomikos ir verslo vystymui, kurio potencialas šiandien vis dar negali būti laikomas išnaudotu dėl galimybių decentralizuoti ir diversifikuoti ekonominę Utenos rajono savivaldybės struktūrą.

Utenos rajono savivaldybei būnant vienu svarbiausiu ekonominiu ir pramonės teritoriniu dariniu Lietuvoje, siekiant išlaikyti ekonominį konkurencingumą bendro šalies ekonominio vystymosi kontekste Utenos rajono savivaldybėje privalu formuoti teritorines ir infrastruktūrines prielaidas ekonominei veiklai pritaikytoms teritorijoms ir sudaryti sąlygas naujų subjektų steigimuisi ir esamų plėtrai visoje Utenos rajono savivaldybės teritorijoje. Esminė viešosios valdžios funkcija ilgalaikėje perspektyvoje yra savivaldybės dispozicijoje ir žinioje esančių nenaudojamų (neefektyviai naudojamų) sklypų, kurie galėtų būti patrauklūs potencialiems investuotojams (pvz., būtų atitinkamo dydžio, šalia patogių susisiekimo elementų, aprūpintos atitinkama inžinerine infrastruktūra ir pan.) bei patalpų (pastatų) pasiūlos formavimas (numatant nuomos, perleidimo panaudos teise, vystymo VPSP pagrindu, arba parduodant galimybes), numatant skirtingos paskirties plėtojimo galimybes (gamybos, sandėliavimo, komercinės ir paslaugų, poilsio ir aptarnavimo) bei pagal galimybę užtikrinant reikalingus inžinerinės infrastruktūros ir susisiekimo elementus besisteigiantiems subjektams.

Atsižvelgiant į esamą ekonominę situaciją ir struktūrą, trumpalaikėje ir vidutinės trukmės perspektyvoje vystant ekonominę aplinką Utenos rajono savivaldybėje tikslinga:

- Utenos rajonui Lietuvos bendrajame teritorijos plane būnant išskirtam, kaip mišrios ekonominės veiklos teritorijai, skatinti ekonominės veiklos ir verslo diversifikuotumo augimą, užtikrinant pakankamas prielaidas vystyti tiek tradiciškai išsiskiriančias pramonės ir sandėliavimo veiklas, tiek kitas ekonomines veiklas, ypatingai vystant su turizmo ir rekreacijos sektoriumi susijusias ekonomines veiklas sudarant sąlygas apgyvendinimo, maitinimo, poilsio ir pramogų organizavimo paslaugų plėtrai (ypatingai atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane numatytas susisiekimo su Vilniaus miestu vystymo perspektyvą), išnaudojant kultūrinius ir gamtinius Utenos rajono savivaldybės išteklius, būdingus didelei daliai tolygiai pasiskirsčiusių Utenos rajono savivaldybės teritorijų, vystant aptarnavimo veiklas ir paslaugas urbanizuojamuose teritorijose, sudarant prielaidas vystyti žemės ūkio veiklas ir plėtoti alternatyvios (atsinaujinančios) energetikos sektoriaus projektus;
- ekonominės veiklos vystymui reikalaujant atitinkamų teritorinių sąlygų privalu formuoti teritorines ir infrastruktūrines prielaidas ūkinei veiklai pritaikytoms teritorijoms ir sudaryti sąlygas naujų subjektų steigimuisi ir esamų plėtrai, t. y. identifikuojant ir išskiriant objektus ir teritorijas, kurios būtų pritaikytos investicijoms ir verslo steigimuisi bei plėtojimui (sklypų, patrauklių potencialiems investuotojams (pvz., būtų atitinkamo dydžio, šalia patogių susisiekimo elementų, aprūpintos atitinkama inžinerine infrastruktūra ir pan.), pasiūlos formavimas, ypatingai atsižvelgiant į numatomą kompetencijos centrų vystymo galimybę, kuri numatoma Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane;
- Utenos rajono savivaldybei pasižymint aiškiu centro-periferijos santykiu ekonominėje struktūroje būtina dekoncentruoti ekonominio vystymosi potencialą, suformuojant pakankamas teritorines prielaidas ekonomikos ir verslo plėtrai ne tik Utenos mieste ir gretimose teritorijose,

bet ir kitose Utenos rajono savivaldybės teritorijose, suteikiant galimybę formuoti daugialypei ekonominio vystymosi centrų struktūrai.

Nustatant siūlomas koncepcijos alternatyvas, pažymėtina, kad atsižvelgiant į aukščiau numatytus objektyvius veiksnius ir prognozes:

- I-os alternatyvos įgyvendinimas laikytinas mažiau tikslingu dėl santykinai riboto naujų teritorijų, numatomų ekonominės veiklos plėtojimui pasiūlos ir jų koncentracijos Utenos rajono savivaldybės Pietų-Pietryčių dalyje. I alternatyvos atveju numatoma urbanizacija nėra lydima pakankamo (tiek apimties, tiek diversifikuotumo, tiek geografinio pasiskirstymo) teritorinių prielaidų ekonominiam vystymuisi suformavimo, todėl jos pagrindumas yra kvestionuotinas, ypatingai aiškios ekonominio potencialo koncentracijos Utenos mieste kontekste..
- II-os alternatyvos įgyvendinimas laikytinas tikslingu, kadangi šios alternatyvos atveju numatoma galimybė dekoncentruotai vystyti ekonomikos ir verslo plėtrai reikalingas teritorijas, kurios yra tikslingai numatytos skirtingose Utenos rajono savivaldybės dalyse, sudaro santykinai didelio ploto zonas ir formuoja prielaidas didesnei atskirų plėtros iniciatyvų geografini aprėpčiai. II alternatyvos atveju urbanizuojamos teritorijos yra lydimos ekonominiam vystymui numatytomis zonomis, kurios tolygiai pasiskirsčiusios visoje savivaldybės teritorijoje ir leidžia vykdyti skirtingų rūšių ekonomine veiklas.

5. SUSISIEKIMO SISTEMOS PLĖTROS KRYPTYS

5.1. SUSISIEKIMO SISTEMOS PLĖTROS PRIELAIDOS

Utenos rajono transportiniai ryšiai yra realizuojami automobilių keliais. Rajono teritoriją kerta 2 magistraliniai keliai (A6 ir A14), 4 krašto keliai (111, 208, 118, 178) ir 39 rajoniniai keliai. Valstybinių kelių tinklo karkasą papildo vietinės reikšmės keliai, kurių rajone įrengta apie 995 km.

Utenos rajonas pasižymi gerai išvystytu valstybinės reikšmės kelių tinklu. Automobilių kelių tinklas, tiek bendrais kiekybiniais rodikliais, tiek ir vertinant susisiekimo tarp stambesnių gyvenviečių galimybes, yra pakankamas. Esamas valstybinės reikšmės automobilių kelių tinklas efektyviai aptarnauja rajono savivaldybės teritoriją ir yra pakankamas perspektyviniam laikotarpiui.

Geležinkelių transportu, kelevių vežimas (Švenčionėliai – Utena) buvo nutrauktas 2002 metais dėl mažėjančio kelevių skaičiaus bei nepatogios geležinkelio stoties dislokacijos. Šiuo metu geležinkelio keliais yra gabenami tik kroviniai. Lietuvos bendrasis planas išskėlė tikslą sustiprinti ryšius su Vilniaus ir Kauno miestais geležinkelių transportu. Taip pat numatė įrengti kelevinę geležinkelio stotį Utenos mieste bei geležinkelio liniją „Švenčionėliai–Utena“ pritaikyti didesniajam kelevinių traukinių važiavimo greičiui. AB „Lietuvos geležinkeliai“ atnaujinti kelevių vežimų šia atkarpa neplanuoja, todėl kelevinės stoties vietos parinkimo sprendiniai teikiami nėra.

Susisiekimas oro transportu nėra išplėtotas. Rajone yra vienintelis Utenos 1A kategorijos civilinis aerodromas, priklausantis Utenos apskrities aeroklubui, kurį numatoma panaudoti sportinės aviacijos ir aviacinio turizmo tikslais. Artimiausi tarptautiniai oro uostai yra Vilniuje ir Kaune, kuriuos patogų pasiekti magistraliniais A6 ir A14 keliais.

Elektromobilių įkrovos stotelių tinklas išvystytas tik Utenos mieste. Rajone, elektromobilių įkrovimo stotelių kol kas įrengta nėra.

Pagal 2022 m. Transporto kompetencijų agentūros sudarytą „juodųjų dėmių“ žemėlapi, Utenos rajone „juodųjų dėmių“ nėra. Tai reiškia, kad nėra kelio ruožų, kuriuose per paskutinius keturis metus įvyko 4 ar daugiau įskaitinių eismo įvykių.

Utenos rajone veikia 13 degalinių, kurios koncentruotos Utenos mieste ir jo prieigose, šalia valstybinės reikšmės kelių, pramonės teritorijų ir pan.

Utenos rajone veikia 15 miesto, 40 priemiesčio (moksleivių atostogų metu – 31) ir 5 tarpmiestiniai maršrutai. Viešojo transporto maršrutų tinkle yra įrengtos 384 stotelės. Priemiesčio ir tarpmiestinių viešojo transporto maršrutų aptarnavimo intensyvumas nėra didelis – vidutiniškai siekia apie 1-3 maršrutus per dieną.

Utenos rajone dviračių takų tinklas nėra išplėtotas ir neturi rišlios sistemos, išskyrus Utenos miestą ir jo priemiesčius, kur takų tinklas gana gerai išvystytas kaip turistinė ar laisvalaikio infrastruktūra.

Susisiekimo sistemos vystymo kryptų prielaidos:

1) valstybinės reikšmės kelių būklės gerinimas. Lietuvos Respublikos bendrojo plano vienas iš strateginių tikslų - sumažinti valstybinės reikšmės kelių su žvyro danga ilgį iki 20 proc. nuo viso bendro valstybinės reikšmės kelių tinklo ilgio. Šiuo metu, Utenos rajono savivaldybės teritorijoje, esančių valstybinės reikšmės kelių struktūroje, keliai su žvyro danga sudaro apie 32 proc. Perspektyvoje siekiant efektyviai integruoti rajoninius kelius į krašto ir magistralinių kelių tinklą, būtinas rajoninių kelių asfaltavimas;

2) vietinės reikšmės kelių būklės gerinimas. Utenos rajone yra įrengta apie 995 km vietinės reikšmės kelių, iš kurių apie 134 km turi patobulintą dangą (14 proc.), apie 211 km žvyro dangą (21 proc.) ir apie

650 km kelių neturi dangos (65 proc.). Perspektyvoje tikslinga skirti daugiau dėmesio vietinės reikšmės viešųjų kelių būklės gerinimui. Prieš vykdant vietinės reikšmės kelių atnaujinimus/rekonstrukcijas, tikslinga pakoreguoti/pakeisti vietinės reikšmės kelių plano sprendinius arba parengti galimybių studiją, kurioje būtų pateikta atnaujinta informacija apie vietinės reikšmės kelius, jų būklę, techninius parametrus, remonto poreikį, apsaugos zonas bei sukurta vietinės reikšmės kelių duomenų bazė leisianti kryptingai vykdyti kelių plėtrą bei dangos atnaujinimo darbus;

3) kelių saugumo gerinimas. Lietuvos Respublikos bendrojo plano vienas iš strateginių tikslų - sumažinti eismo įvykiuose sunkiai sužeistų ir žuvusiųjų skaičių 50 procentų lyginant su 2019 m. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2022 metais Utenos rajono savivaldybės keliuose buvo sužeisti 36 asmenys (2019 m. – 39) ir 1 asmuo žuvo (2019 m. – 3). Siekiant užtikrinti eismo saugumą, būtina aktyviai taikyti saugaus eismo gerinimo ir prevencines priemones;

4) neišvystytas elektromobilių įkrovos stotelių tinklas. Šiuo metu, elektromobilių įkrovimo stotelės yra įrengtos tik Utenos mieste. Siekiant skatinti alternatyvių energijos šaltinių naudojimą, būtina plėsti elektromobilių įkrovimo prieigų tinklą Utenos rajone;

5) žemas viešojo transporto populiarumas. Viešojo transporto bendra situacija rodo sistemingą keleivių skaičiaus mažėjimą. Viešasis transportas pagrindine atlieka socialinę funkciją gyventojams, kurie neturi alternatyvių keliavimo būdų;

6) neišvystyta bemotorio transporto infrastruktūra. Utenos rajone dviračių takų tinklas nėra išplėtotas ir neturi rišlios sistemos, išskyrus Utenos miestą ir jo priemiesčius, kur takų tinklas gana gerai išvystytas kaip turistinė ar laisvalaikio infrastruktūra.

5.2. SUSISIEKIMO SISTEMOS PLĖTROS KRYPTYS

Susisiekimo sistemos vystymo koncepcija formuojama vadovaujantis tarptautiniais, šalies bei savivaldybės lygmens strateginiais dokumentais, kuriuose nurodoma, kad susisiekimo sistema turi būti atsakingai plėtojama, siekiant įgyvendinti ilgalaikius tarptautinius ir nacionalinius tikslus.

Automobilių kelių tinklas

Esamas automobilių kelių tinklas efektyviai aptarnauja rajono savivaldybės teritoriją ir yra pakankamas perspektyviniam laikotarpiui. Todėl pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas ne kiekybinei kelių tinklo plėtrai, bet kokybinių parametru gerinimui.

Automobilių kelių tinklo prioritetinės vystymo kryptys:

- valstybinės reikšmės (rajoninių) kelių asfaltavimas. Sumažinti valstybinės reikšmės kelių su žvyro danga ilgį iki 20 proc. nuo viso bendro valstybinės reikšmės kelių tinklo ilgio;

- vietinės reikšmės viešųjų kelių būklės gerinimas. Didžioji dalis vietinės reikšmės kelių yra prastos būklės, kas apsunkina susisiekimą tarp gyvenamųjų vietovių bei traukos objektų. Sistemingos informacijos stoka apie vietinės reikšmės kelius ir jų būklę, riboja kryptingą jų atnaujinimą bei priežiūrą, todėl tikslinga inicijuoti Utenos rajono savivaldybės teritorijos vietinės reikšmės kelių tinklo specialiojo plano keitimą/koregavimą arba galimybių studijos rengimą;

- pratęsti pietinį miesto aplinkkelį nuo A6 kelio iki A14 kelio. Šiuo metu miesto gatvių tinklas turi gana aukštą tranzitinio transporto apkrovimą, todėl tranzito eliminavimas turi būti vienas iš strateginių tikslų. Utenos miesto aplinkkelių ir gatvių plėtra vykdoma vadovaujantis Utenos miesto bendrojo plano keitimo sprendiniais;

- plėsti ir modernizuoti esamą susisiekimo infrastruktūrą. Susisiekimo tinklo modernizavimo eiliškumas turi būti sietinas su atskirų teritorijų užstatymo prioritetais;
- kelių saugumo gerinimas. Įgyvendinti Lietuvos Respublikos bendrojo plano strateginį tikslą - sumažinti eismo įvykiuose sunkiai sužeistų ir žuvusiųjų skaičių 50 procentų lyginant su 2019 m. Siekiant sumažinti eismo įvykių skaičių, būtina ir toliau aktyviai taikyti saugaus eismo gerinimo ir prevencines priemones, vykdyti švietėjišką veiklą ir pan.;
- elektromobilių įkrovos stotelių tinklo plėtra. Viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų plėtra vykdoma vadovaujantis 2016.08.25 Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-245 „Dėl elektromobilių įkrovimo prieigų plano Utenos rajono savivaldybėje patvirtinimo“. Elektromobilių įkrovos vietų įgyvendinimo eiliškumas turi būti sudaromas, įvertinant elektromobilių transporto priemonių parko plėtrą bei atsižvelgiant į gyventojų prašymus;
- skatinti komercinę ir pramoninę veiklą, pagrindinių tranzitinių gatvių/kelių aplinkoje.

Viešojo transporto vystymo kryptys

Lietuvos statistikos departamento duomenis, Utenos rajono savivaldybėje vidutiniškai vienas gyventojas per metus atlieka 9 keliones autobusu. Žemi viešojo transporto rodikliai rodo, kad gyventojai nėra likę rinktis viešojo transporto dėl nedidelių atstumų, žemo viešojo transporto maršrutų aptarnavimo intensyvumo bei patogumo. Utenos rajone dėl nedidelio gyventojų tankio, užtikrinti kokybiškas ir konkurencingas viešojo transporto paslaugas yra sudėtinga, todėl strateginė visuomeninio transporto plėtros kryptis, pirmiausiai turėtų būti nukreipta į esamų pervežimo apimčių išlaikymą ir viešojo transporto priemonių parko atnaujinimą.

Viešojo transporto prioritetinės vystymo kryptys:

- sistemingai vykdyti viešojo transporto priemonių atnaujinimą, įsigyjant mažos ar vidutinės talpos autobusus;
- modernizuoti viešojo transporto stotelių infrastruktūrą;
- viešojo transporto maršrutų pritaikymas prie realių gyventojų poreikių, tam tikslinga atlikti viešojo transporto stotelių ir maršrutų plėtros/optimizavimo galimybių studiją bei nuolat vykdyti monitoringą;
- prioritetą viešojo transporto plėtrai teikti socialinių paslaugų pasiekiamumui bei teritorijoms, kuriose vyksta intensyviausias urbanistinis vystymas, numatomas gyventojų tankio didėjimas, kai siekiant aukštos gyvenimo kokybės reikalinga užtikrinti viešojo transporto stočių, stotelių plėtrą.

Bemotorio transporto vystymo kryptys

Utenos rajonas neturi rišlios dviračių takų sistemos, išskyrus Utenos miestą ir jo priemiesčius, kur takų tinklas gana gerai išvystytas kaip turistinė ar laisvalaikio infrastruktūra. Dėl gana silpnai išvystytos infrastruktūros, bemotorio transporto potencialas nėra išnaudotas. Tai patvirtina Utenos miesto darnaus judumo plane atlikta gyventojų apklausa, kurios rezultatai rodo, kad tik apie 1,3 proc. apklaustųjų renkasi keliones dviračiu.

2015 m. rugpjūčio 27 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-232 buvo patvirtintas „Dviračių transporto infrastruktūros plėtros Utenos miesto ir miesto plėtros teritorijoje bei jungčių su Leliūnų, Vyžuonų, Sudeikių, Daugailių, Tauragnų, Kuktiškių miesteliais ir Pakalnių kaimo centru specialusis planas“, kurio pagrindu vykdoma takų plėtra.

Bemotorio transporto prioritėtinės vystymo kryptys

- nenutrūkstamų jungčių formavimas tarp gyvenamųjų vietovių. Susisiekimą dviračiais formuoti kaip lygiavertį susisiekimo būdą, kuris užtikrintų esamus ir perspektyvinius gyventojų judumo poreikius;
- ryšių su priemiestinėmis teritorijomis stiprinimas. Užtikrinti nenutrūkstamus ryšius tarp kasdieninių kelionių (darbas/namai, namai/mokykla ir pan.);
- užtikrinti rekreacinių, lankytinų objektų pasiekiamumą.

Koncepcijos alternatyva Nr. I

Koncepcijos alternatyva Nr. I formuojama atsižvelgiant į 2020 m. rugpjūčio 27 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-228 patvirtinto Utenos rajono bendrojo plano sprendinius. Ši alternatyva maksimaliai atkartoja šuo metu galiojančio bendrojo plano sprendinius ir nenustato jokių esminių pokyčių susisiekimo sistemoje. Alternatyvoje Nr. I numatoma:

- įrengti/plėsti Utenos miesto aplinkelių bei jungiamųjų kelių sistemas;
- formuoti elektromobilių įkrovos tinklą, įrengiant 18 elektromobilių įkrovimo vietų;
- gerinti rajoninių kelių būklę, išasfaltuojant rajoninius kelius Nr. 4910, 5310, 5930;
- plėsti bemotorio transporto sistemą, įrengiant dviračių takus;
- vystyti viešojo transporto sistemą.

Koncepcijos alternatyva Nr. II

Šia alternatyva, siekiama nustatyti susisiekimo sistemos vystymo kryptis, kurios atitiktų Europos sąjungos darnaus judumo politiką, užtikrintų saugias eismo sąlygas, skatintų netaršios transporto infrastruktūros plėtrą. Taip pat šioje alternatyvoje siūloma ekonomiškai pagrįsta, darni susisiekimo sistemos plėtra, sprendinius tampriai koordinuojant su urbanistiniais ir demografiniais gyvenviečių raidos pokyčiais, siekiant sukurti tvarų Utenos rajono susisiekimo tinklą. Alternatyvos Nr. II vystymo kryptys:

- sumažinti valstybinės reikšmės kelių su žvyro dangą ilgį, numatant jų asfaltavimą;
- gerinti vietinės reikšmės kelių būklę ir eismo saugumą;
- įrengti/plėsti Utenos miesto aplinkelių bei jungiamųjų kelių sistemas;
- plėsti elektromobilių įkrovos prieigų tinklą, vadovaujantis Elektromobilių įkrovimo prieigų plano sprendiniais;
- skatinti komercinę ir pramoninę veiklą, pagrindinių tranzitinių gatvių/kelių aplinkoje;
- vystyti ir plėsti bemotorio transporto infrastruktūrą, siekiant suformuoti lygiavertį susisiekimo būdą, kuris užtikrintų esamus ir perspektyvinius gyventojų judumo poreikius;
- atnaujinti ir modernizuoti viešojo transporto infrastruktūrą.

6. INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS KRYPTYS

6.1. INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS PRIELAIDOS

Inžinerinė infrastruktūra yra neatsiejama urbanizuotos teritorijos dalis. Vykdam planingą urbanizuotų teritorijų plėtrą kartu turi būti vystoma ir inžinerinė infrastruktūra. Infrastruktūros nepakankamas išvystymas neigiamai veikia gamtinę aplinką ir žmonių gyvenimo kokybę. Pavėluotas infrastruktūros vystymas reikalauja daugiau materialinių resursų, padaroma žala gamtai, sukelia nepatogumus gyventojams, sutrikdomas transporto priemonių eismas.

Bendrojo plano inžinerinės infrastruktūros dalies konceptualūs sprendiniai parengti remiantis esamos inžinerinės infrastruktūros būklės analize, galiojančių teritorijų planavimo ir strateginių dokumentų sprendiniais.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtojimo kryptys

Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūros plėtra vykdoma vadovaujantis Utenos rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialiojo plano sprendiniais, patvirtintais 2022 m. kovo 24 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr.TS-94. Specialiojo plano sprendiniuose nustatytos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros kryptys, Utenos miesto aglomeracija, viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo (toliau – VGVNT) teritorijos bei vystymo prioritetai.

Utenos rajone nustatytos 43 gyvenamosios vietovės, patenkančios į viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijas, kuriose (ar jų dalyse) numatomas centralizuotas vandens tiekimo ir/ arba nuotekų tvarkymas. Dalis šių gyvenamųjų vietovių – 11 – patenka į Utenos miesto aglomeraciją

Prioritetinės viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo vystymo kryptys:

- užtikrinti, kad esami abonentai (vartotojai) gautų reikalavimus atitinkančios kokybės, saugų geriamąjį vandenį;
- užtikrinti, kad esamomis nuotekų surinkimo sistemomis surenkamos nuotekos būtų tvarkomos pagal teisės aktų nustatytus reikalavimus;
- sudaryti sąlygas kiek galima didesniai skaičiui naujų potencialių vartotojų (t.y. gyventojų, kurie šiuo metu negauna centralizuotai tiekiamo vandens ir (ar) nuotekų tvarkymo paslaugų) gauti viešąsias vandentvarkos paslaugas;
- užtikrinti galimybę individualiai apsirūpinti geriamuoju vandeniu ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas;
- Saldutiškio VGVNT išplėsti geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo sistemas. Rekonstruoti nuotekų valymo įrenginius;
- rekonstruoti Kirdeikių nuotekų valymo įrenginius, užtikrinant azoto ir fosforo šalinimą;
- Kuktiškių VGVNT išplėsti geriamojo vandens tiekimo sistemą;
- Utenos miesto aglomeracijos teritorijoje iki 2023 metų pabaigos aptarnauti 98 proc. gyventojų;
- renovuoti/pakeisti susidėvėjusius vandentiekio ir nuotekų tinklus;
- plėsti lietaus nuotekų tvarkymo sistemą;
- nuolat vykdyti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros atnaujinimą/modernizavimą.

Vadovaujantis Utenos rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialiojo plano sprendiniais, kurie parengti vadovaujantis Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) sprendiniais, viešojo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra bus vystoma pagal 3 kryptis:

1 kryptis - vandentiekio ir nuotekų infrastruktūros vystymas VGVNT teritorijų dalyse (I prioriteto urbanizuotos / urbanizuojamos teritorijos pagal galiojantį bendrąjį planą), kuriose yra didžiausias gyventojų tankumas bei įrengti ar dalinai įrengti vandentiekio ir (ar) nuotekų tinklai. 1 krypties teritorijos priskiriamos I prioriteto infrastruktūros teritorijomis.

2 kryptis - vandentiekio ir nuotekų infrastruktūros vystymas VGVNT teritorijų dalyse, kurios patenka į I prioriteto urbanizuojamas teritorijas pagal galiojantį bendrąjį planą, tačiau nėra įrengti vandentiekio ir nuotekų tinklai. 2 krypties teritorijose, savivaldybė pagal poreikį ir finansines galimybes vysto inžinerinę infrastruktūrą.

3 kryptis - vandentiekio ir nuotekų infrastruktūros vystymas VGVNT teritorijos dalyse, kurios patenka į II prioriteto urbanizuojamas teritorijas. Šiose VGVNT teritorijų dalyse numatytas individualus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo būdas. Šiose teritorijose savivaldybės lėšomis plėtojama inžinerinė infrastruktūra tik tokiu atveju, jei ji jau būna išplėta I prioriteto teritorijoje.

Elektros energijos tiekimo vystymo kryptys

Utenos rajone yra įrengta aukštos įtampos (330 kV ir 110 kV) elektros perdavimo infrastruktūra. Taip pat Utenos rajone veikia hidroelektrinė, kuri pastatyta Užpalių k. ant Šventosios upės.

AB „Litgrid“ Utenos rajone statyti naujų aukštos įtampos elektros energijos perdavimo linijų ir naujų 110 kV pastočių savo iniciatyva neplanuoja. Naujų 110 kV pastočių statyba vykdoma elektros tinklo naudotojų iniciatyva, kai neužtenka esamų pastočių pajėgumų arba kai nėra galimybių prijungti vartotojų prie skirstomojo tinklo. Prijungiant didesnių galių elektros tinklo naudotojus vadovaujamosi AB „Litgrid“ patvirtintais prijungimo schemas parinkimo metodiniais nurodymais ir parenkama schema, kuri tenkina tiek elektros tinklo naudotojo, tiek ir operatoriaus poreikius.

Prioritetinės elektros energijos tiekimo ir patikimumo užtikrinimo kryptys:

- modernizuoti esamą elektros energijos skirstomąjį tinklą, keičiant susidėvėjusius įrenginius ir optimizuojant transformatorinių galias;
- keisti susidėvėjusias elektros oro linijas naujomis kabelinėmis linijomis;
- rekonstruoti/modernizuoti ir plėsti gatvių apšvietimo tinklą.

Centralizuotos šilumos tiekimo vystymo kryptys. Centralizuotos šilumos tiekimo sistema yra įrengta tik Utenos mieste, kuri vystoma vadovaujantis 2003 m. Utenos miesto šilumos tiekimo specialiuoju planu. Likusiose gyvenamosiose teritorijose šiluma gaminama individualiose katilinėse ar įrenginiuose.

Prioritetinės šilumos teikimo vystymo kryptys:

- įrengti kuro talpyklą prie Tauragnų mokyklos;
- atlikti Užpalių gimnazijos katilinės remontą;
- modernizuoti Utenos Vyturių progimnazijos Antalgės skyriaus pastato šilumos gamybos mazgą;
- rekonstruoti/atnaujinti Utenos Krašunos progimnazijos Kuktiškių skyriaus katilinės dūmtraukį;
- pakeiti/atnaujinti Saldutiškio seniūnijos kieto kuro katilą;

Taip pat energetinio efektyvumo priemonės turi būti nukreiptos į atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo skatinimą bei daugiabučių ir visuomeninės paskirties pastatų modernizaciją;

Gamtinių dujų tiekimo vystymo kryptys

Utenos rajone dujotiekio tinklai yra išvystyti tik Utenos mieste. Gamtinės dujos miestui tiekiamos iš dujų skirstymo stoties esančios už miesto administracinių ribų. Esami dujų skirstymo stoties pajėgumai tenkina miesto poreikius. Likusiose rajono gyvenamosiose teritorijose dujotiekio tinklų įrengta nėra.

Esama dujotiekio schema leidžia dujofikuoti naujus objektus tiek iš vidutinio slėgio, tiek iš mažo slėgio dujotiekio. Dujų skirstymo tinklų techninis stovis geras.

Skirstomasis vidutinio ir žemo slėgio vamzdynas plėtojamas, vadovaujantis rinkos principais, vartotojams ir dujų tiekimo įmonėms tarpusavyje sutarus. Svarbu, kad plėtojant inžinerinę infrastruktūrą būtų rezervuotos teritorijos gamtinių dujų tinklų įrengimui, apsaugos zonoms bei jų aptarnavimui.

Prioritetinės gamtinių dujų tiekimo vystymo kryptys:

- skatinti gyvenamųjų teritorijų dujofikavimą bei vienbučių ir dvibučių gyvenamųjų namų savininkus, kurie naudoja skystą ir kietą neatsinaujinantį kurą, jungtis prie dujotiekio tinklų ir patalpas šildyti naudojant dujinius katilus.

Ryšių infrastruktūros vystymo kryptys

Pagrindinis viešojo fiksuoto telefoninio ryšio operatorius yra Telia Lietuva AB, tačiau fiksuotojo telefono ryšio abonentų skaičius butuose nuolat mažėja. Mobiliojo ryšio paslaugos Lietuvoje per pastaruosius metus plito ir tobulėjo greičiausiai lyginant su kitomis telekomunikacijų paslaugomis. Šiuo metu mieste galima naudotis visų mobiliojo ryšio operatorių teikiamomis paslaugomis.

Ryšių infrastruktūros prioritetinės vystymo kryptys:

- plėsti viešojo interneto prieigos taškų skaičių gyvenamosiose vietovėse ir sudaryti sąlygas gyventojams naudotis internetu;

- sudaryti sąlygas naujų telekomunikacinių paslaugų diegimui ir tiekiamų paslaugų kokybės gerinimui;

- plėtoti šviesolaidinių kabelių tinklą ir galimybę naudotis plačiajuosčio duomenų perdavimo prieiga;

- išlaikyti esamą pašto skyrių tinklą.

Atliekų tvarkymo vystymo kryptys

Atliekų tvarkymo sistemos organizavimo, atliekų tvarkymo ir vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surikimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymo įmokos administravimo funkcijas atlieka UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centras. Atliekų tvarkymas vykdomas pagal Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo planą 2014-2023 m. bei Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo taisykles. Utenos rajone atliekų tvarkymo paslaugos yra teikiamos visiems atliekų turėtojams.

Prioritetinės infrastruktūros vystymo kryptys:

- vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių ir nenaudojamų atliekų kiekį, neigiamą poveikį aplinkai ir visuomenės sveikatai;

- skatinti efektyvų gamtinių ir kitų išteklių naudojimą, didinant komunalinių atliekų perdirbimo (įskaitant kompostavimo) ir naudojimo apimtis;
- užtikrinti aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimus atitinkantį komunalinių atliekų tvarkymą;
- įdiegti maisto/virtuvės atliekų tvarkymo paslaugas.

Koncepcijos alternatyva Nr. I

Šia alternatyva siekiama maksimaliai atkartoti, 2020 m. rugpjūčio 27 d. Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-228 patvirtinto Utenos rajono bendrojo plano sprendinius. Šios alternatyvos įgyvendinimas nedarys esminių pokyčių inžinerinės infrastruktūros sistemoje. Alternatyvoje Nr. I numatoma:

- vykdyti vandentiekio tinklų plėtrą ir vandens kokybės gerinimo įrenginių statybą viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose;
- vykdyti nuotekų tinklų plėtrą bei nuotekų valymo įrenginių statybą ir/ar modernizavimą viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose;
- modernizuojant atliekų tvarkymo infrastruktūrą bei įrengimus. Skatinti atliekų perdirbimą;
- plėsti gamtinių dujų sistemą;
- energetikos srityje prioritetą teikti ekologiškiems sprendimams.

Koncepcijos alternatyva Nr. II

Koncepcijos alternatyva Nr. II, siekiama nustatyti inžinerinės infrastruktūros vystymo kryptis, kurios atitiktų šalies bei Utenos rajono savivaldybės strateginius tikslus, užtikrintų Utenos rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialiojo plano, Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo plano, Utenos rajono savivaldybės atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo plėtros veiksmų plano iki 2030 m. bei kitų aktualių dokumentų sprendinių tęstinumą. Taip pat šioje alternatyvoje siūloma ekonomiškai pagrįsta, darni inžinerinės infrastruktūros plėtra, sprendinius tarpiai koordinuojant su urbanistiniais ir demografiniais gyvenviečių raidos pokyčiais. Alternatyvos Nr. 2 vystymo kryptys:

- modernizuoti ir plėsti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, atsižvelgiant į rajono strateginius tikslus bei Utenos rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialiajame plane nustatytas plėtros įgyvendinimo kryptis;
- modernizuoti/plėsti elektros tiekimo ir gatvių apšvietimo infrastruktūrą;
- modernizuoti/atnaujinti šilumos tiekimo sistemas. Mažinti šilumos nuostolius vykdant daugiabučių ir visuomeninių pastatų renovacijas, skatinti naudoti alternatyvius ir atsinaujinančius energijos šaltinius;
- įgyvendinti Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo plano 2014–2023 m. priemones. Įdiegti maisto/virtuvės atliekų tvarkymo paslaugas;
- modernizuoti/plėsti ryšių infrastruktūrą ir užtikrinti elektroninių paslaugų kokybę;
- vykdyti gamtinių dujų perdavimo ir paskirstymo tinklų plėtrą į urbanizuotas teritorijas, įvertinus ekonominį pagrįstumą;
- skatinti ir koordinuoti atsinaujinančių išteklių plėtrą.

6.2. ATSINAUJINANČIŲ ENERGIJOS IŠTEKLIŲ VYSTYMO KRYPTYS

Atsinaujinančių energijos išteklių (toliau - AEI) naudojimo Utenos rajone pagrindiniai tikslai turi būti siejami su visos šalies koncepcija – plėtoti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą. AEI įdiegimas

susijęs su darnia energetikos plėtra, kuri remiasi dviem pagrindiniais principais – energijos poreikių mažinimu, didinant jos vartojimo efektyvumą ir iškasamo kuro pakeitimą atsinaujinančiais energijos ištekliais. AEI plėtra neturi stabdyti savivaldybės ekonominės plėtros, bet turi padėti siekti ekonominių rodiklių, gaminant centralizuotai tiekiamą šilumą, didinant gyventojų užimtumą ir siekiant, kad kuo didesnė išlaidų energetiniams poreikiams dalis liktų savivaldybės ribose.

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje elektros energija iš AIE gaminama saulės šviesos energijos elektrinėse, kogeneracinėse elektrinėse ir hidroelektrinėje. Vėjo energijos elektrinių įrengta nėra. Pagrindinės AEI vystymo kryptys, siejamos su biokuro naudojimu centralizuotos šilumos tiekimo sistemose bei vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių (toliau – saulės elektrinė/parkas) plėtra.

Atsinaujinantys energijos išteklių vystymo kryptys

Atsinaujinančių energijos išteklių (AEI) naudojimo Utenos rajone pagrindiniai tikslai turi būti siejami su visos šalies koncepcija – plėtoti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą. AEI įdiegimas susijęs su darnia energetikos plėtra, kuri remiasi dviem pagrindiniais principais – energijos poreikių mažinimu, didinant jos vartojimo efektyvumą ir iškasamo kuro pakeitimą atsinaujinančiais energijos ištekliais. AEI plėtra neturi stabdyti savivaldybės ekonominės plėtros, bet turi padėti siekti ekonominių rodiklių, gaminant centralizuotai tiekiamą šilumą, didinant gyventojų užimtumą ir siekiant, kad kuo didesnė išlaidų energetiniams poreikiams dalis liktų savivaldybės ribose.

Utenos rajono savivaldybės teritorijoje elektros energija iš AIE gaminama saulės šviesos energijos elektrinėse, kogeneracinėse elektrinėse ir hidroelektrinėje. Vėjo energijos elektrinių įrengta nėra.

Pagrindinės AEI vystymo kryptys, siejamos su biokuro naudojimu centralizuotos šilumos tiekimo sistemose bei vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių (toliau – saulės elektrinė/parkas) plėtra. Vėjo ir saulės elektrinių išdėstymas nustatomas atmetimo būdu įvertinant ribojančius kriterijus, kurie teikiami žemiau.

AEI plėtros vystymo kryptys, Utenos rajone:

Saulės šviesos energijos elektrinių vystymo kryptys:

1. Centralizuotos šilumos tiekimo sistemose užtikrinti, kad sunaudojamo kuro balanse, biokuras sudarytų nemažiau kaip 90 proc. Mažo galingumo vietinėse katilinėse, šilumos energija išaugti iš alternatyvių energijos šaltinių (pvz. įrengiant šilumos siurblius);

2. Saulės šviesos energijos elektrinių plėtra vystoma atsižvelgianti į kraštovaizdžio, gamtinę ir kultūrinę aplinką:

2.1. Saulės elektrinių/parkų statyba galima su sąlyga:

- Neurbanizuojamų, urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinėse zonose, neribotos galios saulės elektrinės gali būti įrengiamos ant esamų pastatų (elektrinės integruotos į pastatus);
- Neurbanizuojamų, urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų funkcinėse zonose, antžeminės neribotos įrengtosios galios saulės elektrinės gali būti įrengiamos tik žemės sklypuose, kuriuose yra įregistruoti pastatai;
- Neribotos suminės įrengtosios galios antžeminės saulės elektrinės gali būti įrengiamos vėjo ir hibridinių elektrinių vystymo zonose ir ekstensyvios kompaktiškos urbanizacijos mišraus ūkinio naudojimo zonose;
- Vieta saulės šviesos energijos elektrinių statybai parenkama kiekvienu atveju taip, kad nebūtų matoma nuo gamtos ir kultūros paveldo objektų (kompleksų), apžvalgos vietų (regyklų), turizmo trasų. Infrastruktūrą dėstyti vidinėse sklypo dalyse, neužgožiant gatvės išklotinių ir panoramų nuo pagrindinių kelių, išlaikant architektūros kokybės kriterijus – estetiką ir urbanistinį integralumą. Siekiant sumažinti planuojamos infrastruktūros neigiamą poveikį miestovaizdžiui ir kraštovaizdžiui būtina projektavimo metu įvertinti ir numatyti vizualinę taršą mažinančias priemones.

2.2. Saulės elektrinių/parkų (didesnės nei 100 kW suminės įrengtosios galios) statybos draudžiamos:

A. KRAŠTOVAIZDŽIO ASPEKTU SVARBIOSE TERITORIJOSE:

- Vertingiausiose estetiniu požiūriu Utenos rajono savivaldybės teritorijose – ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealuose (toliau YSK):
 - Rubikių kalvotas ežerynas – Pakalnių kalvynas (19);
 - Molėtų -Labanoro ežerynas (20);
 - Alaušo -Antalieptės marių -Luodžio ežerynas (23);
 - Tauragnų -Ignalinos -Sirvėtos kalvotas ežerynas (24).
- siekiant išsaugoti kraštovaizdžio vizualinį estetinį potencialą 1 km atstumu nuo autoturizmo trasų;
- tam tikro gamtinio pobūdžio kraštovaizdžio kompleksuose, nurodytuose Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano 15.3 papunktyje, kurie pripažįstami kaip ypatingai reikšmingi šalies kraštovaizdžio įvairovės palaikymui ir jų išsaugojimas yra prioritetinis šalies mastu. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje: *K- smėlingas fluvio-glacialinis kalvynas/kopynas; S- upės slėnis; S' – senslėnis; E- ežeruos duburys; E' – ežerynas; L – smėlinga banguota lyguma; B – smėlinga banguota pakiluma (plynaukštė).*

B. SAUGOMOSE TERITORIJOSE:

- saugomose teritorijose, „Natura 2000“ teritorijose, gamtos paveldo objektuose ir jų apsaugos zonose, geotopuose:
 - 1 km atstumu nuo kraštovaizdžio ir biologinio profilio draustinių;
 - 0,5 km atstumu nuo kitų draustinių;
 - 0,1 km atstumu nuo gamtos paveldo objektų;
 - 3 km atstumu nuo Aukštaitijos NP, Labanoro RP, Gražutės RP;
 - 0,5 km atstumu nuo „Natura 2000“ buveinių apsaugai svarbių teritorijų (BAST);
 - 3 km atstumu nuo „Natura 2000“ paukščių apsaugai svarbių teritorijų (PAST) (sutampa su 3 km atstumu nuo Aukštaitijos NP ir Labanoro RP)

C. PAVELDO TERITORIJOSE:

- nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijose ir apsaugos zonose, išskyrus archeologinį kultūros paveldą;
- ne arčiau kaip 1 km atstumu nuo archeologinio kultūros paveldo objektų teritorijų ir apsaugos zonų teritorijų.

D. GAMTINĖSE TERITORIJOSE IR ŽEMĖS GELMIŲ IŠTEKLIU TELKINIuose:

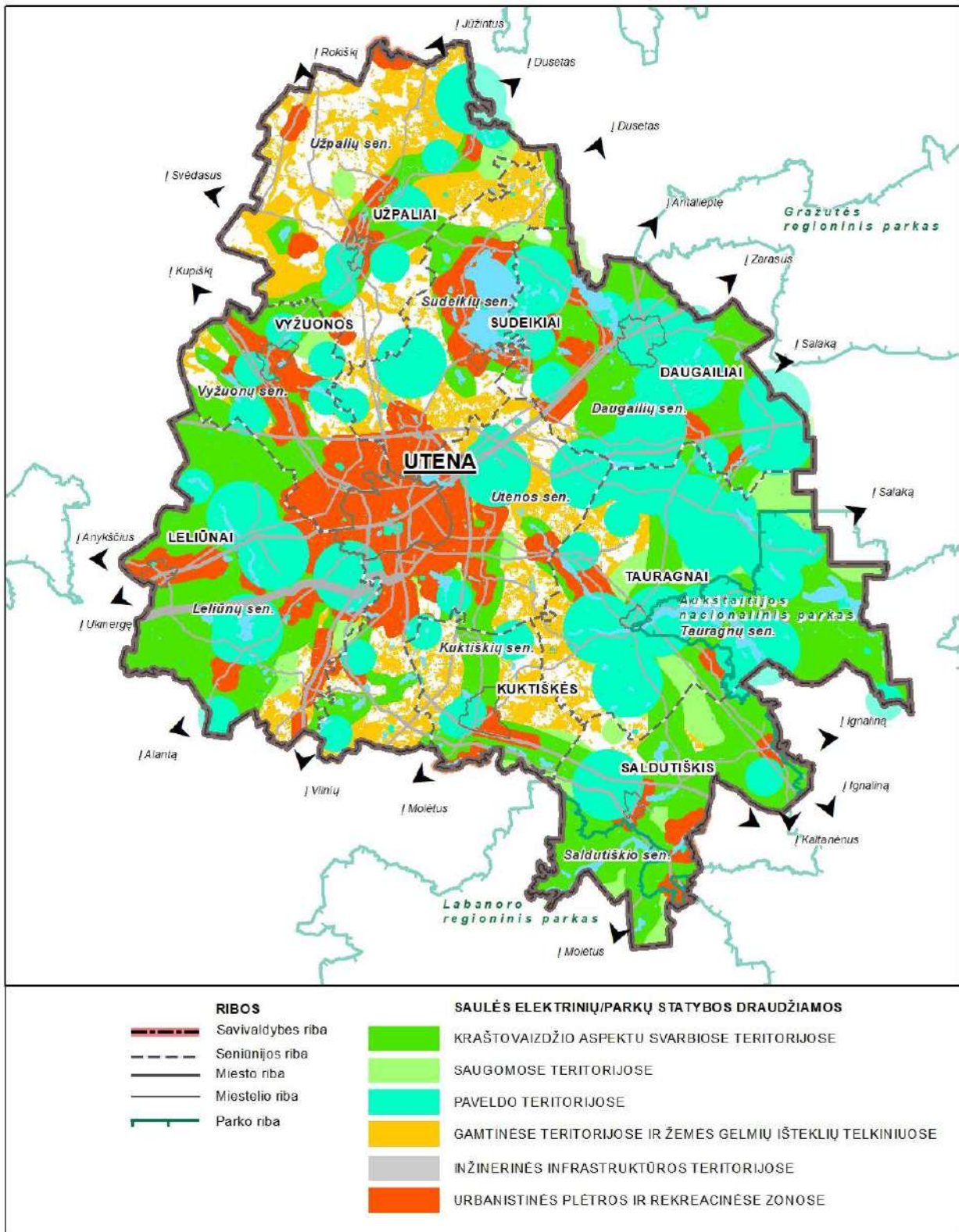
- EB svarbos natūralių pievų, pelkių ir vandenių buveinėse/teritorijose;
- gamtinio karkaso teritorijose – migracijos koridoriuose;
- miškuose, pelkėse, šaltinyuose, natūraliose pievose ir ganyklose;
- paviršinių vandens telkinių pakrančių apsaugos juostose (pagal SZNS 98, 99 ir 100 str.)
- sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijos, patvirtintos LR aplinkos ministro 2014-08-06 įsakymu Nr. D1-655: *didelės, vidutinės ir mažos tikimybės sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijos* (10%; 1%; 01%);
- Žemės gelmių išteklių telkiniuose - detaliai ir parengtiniai išžvalgytuose kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniuose ir prognozinuose plotuose;
- Saugomų rūšių augavietėse ir radavietėse. Tuo atveju, kai jų yra išdėstymo zonoje, tolimesnis vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių vystymas galimas tik įvertinus planuojamų ūkinių veiklų poveikio reikšmingumą saugomų rūšių augavietėms ir radavietėms.

E. URBANISTINĖS PLĖTROS ZONOSE:

- Kompaktiškai užstatytose ir užstatomose gyvenamosiose teritorijose ir 300 m atstumu nuo jų;
- Rekreacinėse teritorijose ir 300 m atstumu nuo jų.

F. INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS TERITORIJOSE:

- Inžinerinės infrastruktūros apsaugos zonoje:
 - Elektros skirstomųjų ir perdavimo linijų apsaugos zonoje;
 - Geležinkelio apsaugos zonoje;
 - Kelių apsaugos zonoje;
 - Magistralinio dujotiekio apsaugos zonoje.

6.2.1 pav. Saulės šviesos energijos elektrinių išdėstymo ribojimų schema

3. Vėjo energijos elektrinių plėtros kryptys Utenos rajone:

3.1. teritorijos, kuriose vėjo ir hibridinių elektrinių/parkų planavimas nenumatomas:

A. KRAŠTOVAIZDŽIO ASPEKTU SVARBIOSE TERITORIJOSE:

- Vertingiausiose estetiniu požiūriu Utenos rajono savivaldybės teritorijose – ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealuose (toliau YSK):
 - Rubikių kalvotas ežerynas – Pakalnių kalvynas (19);
 - Molėtų -Labanoro ežerynas (20);
 - Alaušo -Antalieptės marių -Luodžio ežerynas (23);
 - Tauragnų -Ignalinos -Sirvėtos kalvotas ežerynas (24).
- Vėjo energijos elektrinės nuo šių teritorijų gali būti statomos:
 - 3,5 km atstumu, kai vėjo elektrinės aukštis iki 200 metrų;
 - 4,5 km atstumu, kai vėjo elektrinės aukštis iki 220 metrų;
 - 5,5 km atstumu, kai vėjo elektrinės aukštis iki 240 metrų;
 - 6,5 km atstumu, kai vėjo elektrinės aukštis iki 260 metrų;
 - už YSK arealų ribų esančiuose AI, AII, AIII, AIV, BI, BIII vizualinės struktūros tipuose;
- siekiant išsaugoti kraštovaizdžio vizualinį estetinį potencialą 1 km atstumu nuo autoturizmo trasų;
- tam tikro gamtinio pobūdžio kraštovaizdžio kompleksuose, nurodytuose Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano 15.3 papunktyje, kurie pripažįstami kaip ypatingai reikšmingi šalies kraštovaizdžio įvairovės palaikymui ir jų išsaugojimas yra prioritetas šalies mastu. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje: *K- smėlingas fluvio-glacialinis kalvynas/kopynas; S- upės slėnis; S' – senslėnis; E- ežeruos duburys; E' – ežerynas; L – smėlinga banguota lyguma; B – smėlinga banguota pakiluma (plynaukštė).*

B. SAUGOMOSE TERITORIJOSE:

- saugomose teritorijose, „Natura 2000“ teritorijose, gamtos paveldo objektuose ir jų apsaugos zonose, geotopuose:
 - 1 km atstumu nuo kraštovaizdžio ir biologinio profilio draustinių;
 - 0,5 km atstumu nuo kitų draustinių;
 - 0,1 km atstumu nuo gamtos paveldo objektų;
 - 3 km atstumu nuo Aukštaitijos NP, Labanoro RP, Gražutės RP;
 - 0,5 km atstumu nuo „Natura 2000“ buveinių apsaugai svarbių teritorijų (BAST);
 - 3 km atstumu nuo „Natura 2000“ paukščių apsaugai svarbių teritorijų (PAST) (sutampa su 3 km atstumu nuo Aukštaitijos NP ir Labanoro RP)

C. PAVELDO TERITORIJOSE:

- nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijose ir apsaugos zonose, išskyrus archeologinį kultūros paveldą;
- ne arčiau kaip 1 km atstumu nuo archeologinio kultūros paveldo objektų teritorijų ir apsaugos zonų teritorijų.

D. GAMTINĖSE TERITORIJOSE IR ŽEMĖS GELMIŲ IŠTEKLIŲ TELKINIUISE:

- EB svarbos natūralių pievų, pelkių ir vandenių buveinėse/teritorijose;
- gamtinio karkaso teritorijose – migracijos koridoriuose;
- miškuose, pelkėse, šaltinyuose, natūraliose pievose ir ganyklose;
- paviršinių vandens telkinių pakrančių apsaugos juostose (pagal ŠŽNS 98, 99 ir 100 str.)
- sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijos, patvirtintos LR aplinkos ministro 2014-08-06 įsakymu Nr. D1-655: *didelės, vidutinės ir mažos tikimybės sniego tirpsmo ir liūčių potvynių teritorijos* (10%; 1%; 01%);
- Žemės gelmių išteklių telkiniuose - detaliam ir parengtiniam išvalgytuose kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniuose ir prognoziniuose plotuose;
- Saugomų rūšių augavietėse ir radavietėse. Tuo atveju, kai jų yra išdėstymo zonoje, tolimesnis vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių vystymas galimas tik įvertinus planuojamų ūkinių veiklų poveikio reikšmingumą saugomų rūšių augavietėms ir radavietėms.

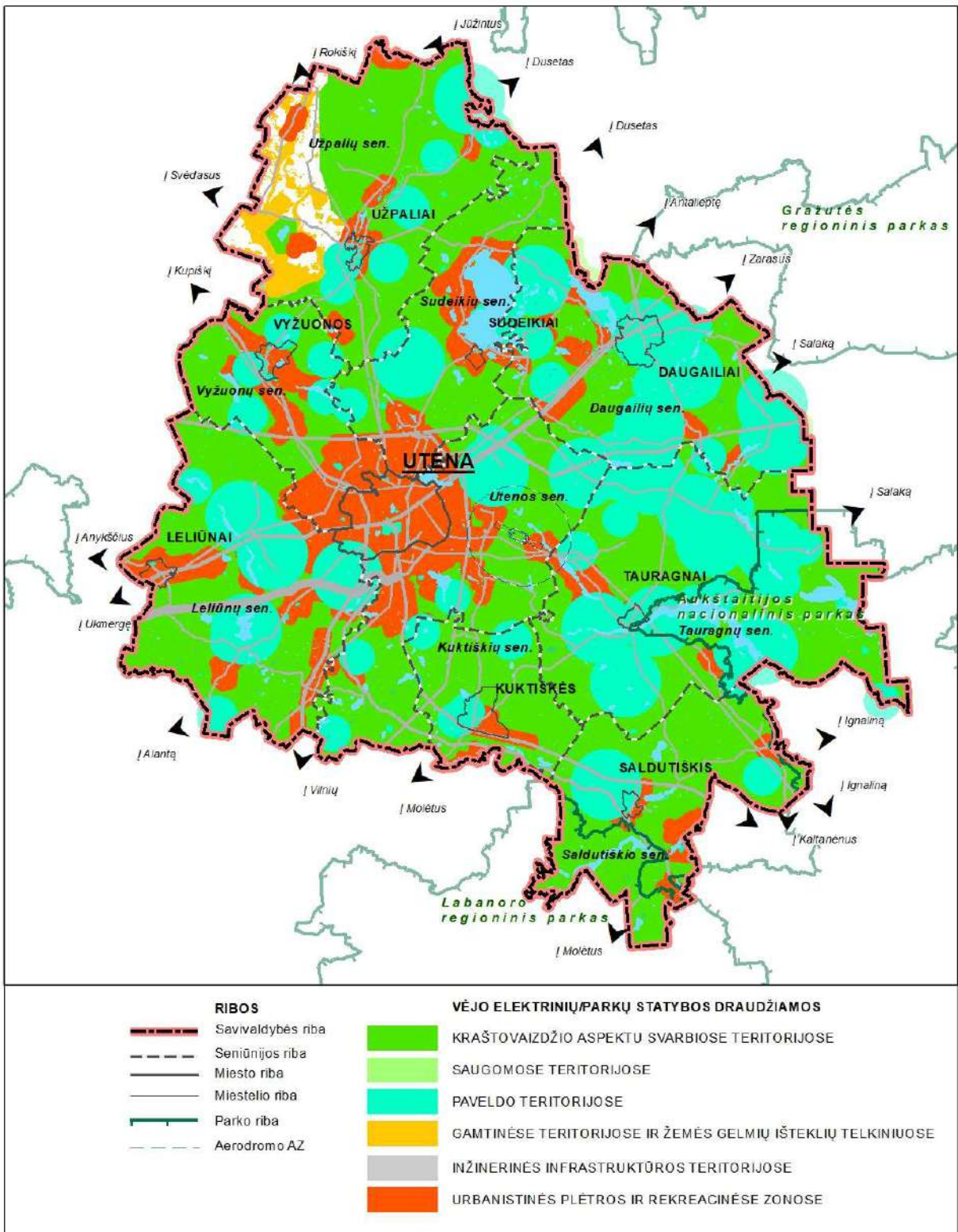
E. URBANISTINĖS PLĖTROS ZONOSE:

- Kompaktiškai užstatytose ir užstatomose gyvenamosiose teritorijose ir 300 m atstumu nuo jų;
- Rekreacinėse teritorijose ir 300 m atstumu nuo jų.

F. INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS TERITORIJOSE:

- Inžinerinės infrastruktūros apsaugos zonoje:
 - Elektros skirstomųjų ir perdavimo linijų apsaugos zonoje;
 - Geležinkelio apsaugos zonoje;
 - Kelių apsaugos zonoje;
 - Magistralinio dujotiekio apsaugos zonoje;
 - Aerodromo apsaugos zonoje;

Vieta vėjo elektrinei parenkama ne arčiau kaip elektrinės aukštis su sparnuote plius 5 m iki apsaugos zonos.

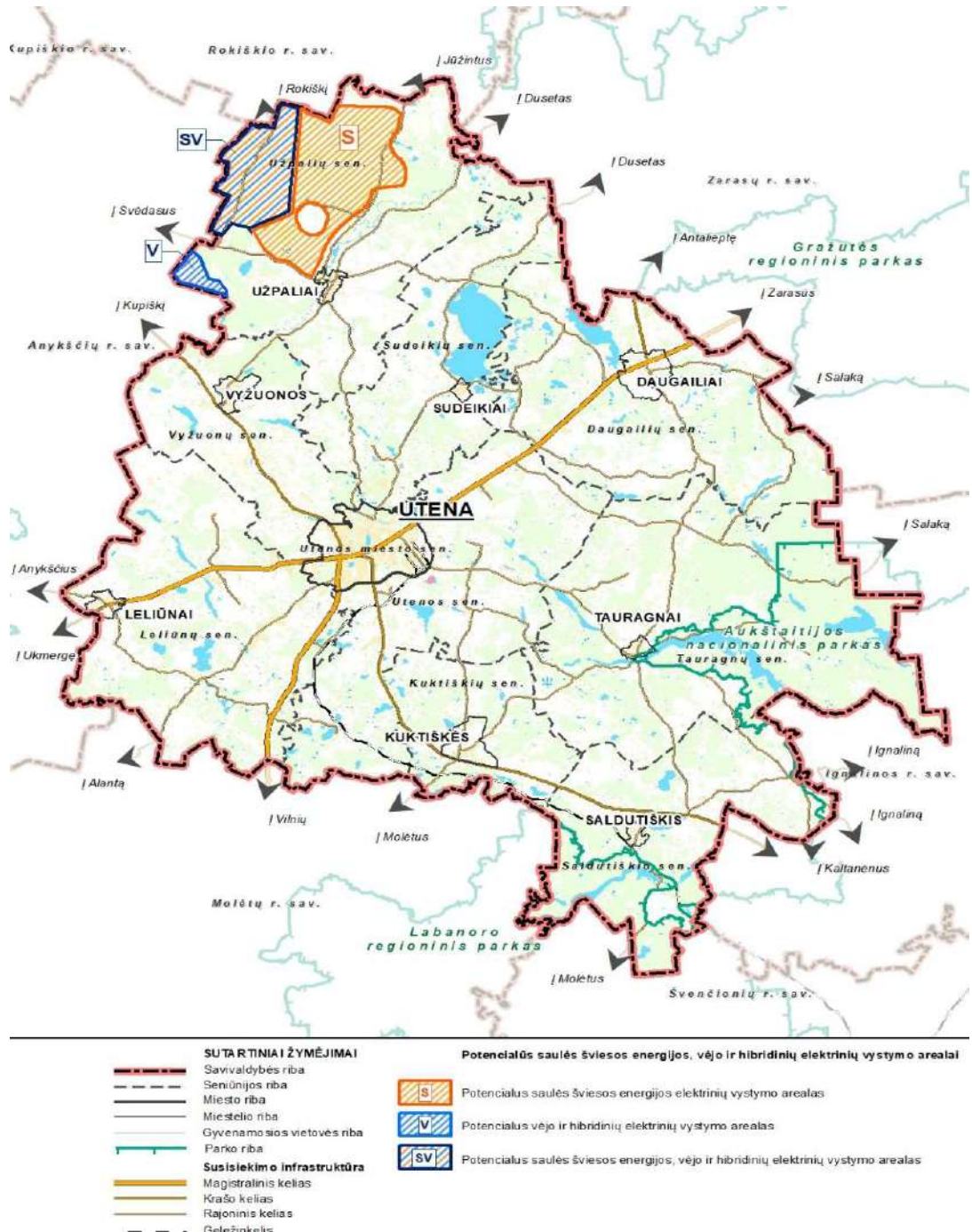

6.2.2 pav. Saulės šviesos energijos elektrinių išdėstymo ribojimų schema

4. Bendrojo plano alternatyvose formuojami AEI potencialūs išdėstymo arealai. Tikslios elektrinių vietos nenustatomos. Vėjo ir saulės elektrinių išdėstymo potencialūs arealai nustatyti atmetimo būdu įvertinant ribojančius kriterijus, kurie taikomi planuojamoje teritorijoje ir besiribojančių savivaldybių teritorijose. Įvertinus kraštovaizdžio, saugomų teritorijų, kultūros paveldo, gamtinius, urbanistinius ir

inžinerinius ribojimus, nustatyta, kad AEI potencialių išdėstymo arealų plotai gali būti formuojami tik prie Anykščių ir Rokiškio savivaldybių ribų. Vėjo elektrinių, visų tipų saulės šviesos energijos elektrinių ir hibridinių elektrinių, kurių įrengtoji galia neribojama, statyba galima grafinėje dalyje išskirtuose arealuose ne arčiau kaip 300 metrų iki kitos savivaldybės ribos. Didesnės kaip 30 kW įrengtosios galios vėjo elektrinės stiebo centrinės ašies iki kitos savivaldybės ribos būtų ne mažesnis, negu vėjo elektrinės stiebo aukštis metrais, padaugintas iš 2.

Esminį alternatyvų skirtumą sudaro AEI potencialių išdėstymo arealų plotas. II-oje alternatyvoje numatomos palankesnės AEI vystymo sąlygos.

Koncepcijos alternatyva Nr. I

I-oje alternatyvoje šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje, kuri nepatenka į didelio rekreacinio potencialo ribas, suformuoti 2 potencialūs vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių išdėstymo arealai:

- 1 vėjo elektrinių arealas (indeksas V) – 359 ha. Areale taikomi vėjo elektrinių aukščio ribojimai nuo ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealo Anykščių savivaldybės teritorijoje;
- 1 mišrus vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių arealas (indeksas V ir VS) – 1634 ha.

Šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje suformuotas 1 potencialūs saulės šviesos energijos elektrinių, kurių įrengtoji galia daugiau kaip 100 kW, parkų išdėstymo arealas, kurio plotas 3765 ha.

Koncepcijos alternatyva Nr. II

II-oje alternatyvoje šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje, kuri nepatenka į didelio rekreacinio potencialo ribas, suformuoti 2 potencialūs vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių išdėstymo arealai:

- 1 vėjo elektrinių arealas (indeksas V) – 359 ha. Areale taikomi vėjo elektrinių aukščio ribojimai nuo ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealo Anykščių savivaldybės teritorijoje;
- 1 mišrus vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių arealas (indeksas V ir VS) – 1926 ha.

Šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje suformuotas 1 potencialūs saulės šviesos energijos elektrinių, kurių įrengtoji galia daugiau kaip 100 kW, parkų išdėstymo arealas, kurio plotas 3959 ha.

7. TURIZMO IR REKREACIJOS VYSTYMO KRYPTYS

7.1. TURIZMO IR REKREACIJOS VYSTYMO KRYPTYS

Utenos rajono savivaldybės turizmo ir rekreacijos kryptys nustatytos Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane (T00087007), kuris patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės Seimo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimu Nr. 789 (T00087007). Nustatytos turizmo ir rekreacijos vystymo kryptys detalizuojamos įvertinant savivaldybės gamtinės ir kultūrinės aplinkos identitetą.

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo turizmo ir rekreacijos bendrieji sprendiniai yra parengti vadovaujantis tęstinumo principu, t. y. prisilaikant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrajame plane (2008 m.) ir Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) sprendiniuose nustatyto rajono turizmo ir rekreacijos vystymo modelio.

Esamos būklės įvertinimo metu nustatyta, kad Utenos rajono savivaldybės teritorijoje yra rekreacijai tinkamų akvatorijų ir miškų plotų kiekis ir tankumas, didelis teritorijų vaizdingumas, yra gausu pripažintų nacionaliniu mastu kultūros paminklų ir vertybių sandraupų, yra išlikę kultūrinį identitetą liudijančių etnokultūrinių bruožų, vidutiniškai saugi socialinė aplinka, teritorija tinkama vidutinio intensyvumo masiniam rekreaciniam naudojimui, geras vidutiniškas aplinkos sveikumas.

Turizmo ir rekreacijos vystymo kryptys

Nustatomos turizmo ir rekreacijos vystymo kryptys:

- 1) rekreacinių struktūrų plėtojimas didelio rekreacinio potencialo areale esamų rekreacinių struktūrų pagrindu ir formuojant naujas;
- 2) savivaldybės rekreacijos aptarnavimo centro ir 8 vietinių rekreacijos aptarnavimo centrų vystymas pagal nustatytą specializaciją;
- 3) pažintinio turizmo sistemos (autoturizmo ir dviračių trasų) plėtojimas siekiant eksponuoti gamtinius bei kultūrinius krašto savitumus, jo kraštovaizdžio vertybes;
- 4) Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parkų rekreacijos ir turizmo bei jų infrastruktūros vystymo programų įgyvendinimas pagal parkų specialiuosius tvarkymo planus;
- 5) Alaušo rekreacinio parko steigimas;
- 6) Šventosios upės slėnio zonos įveiklinimas rekreacinio-turistinio naudojimo tikslais;
- 7) kultūrinės infrastruktūros plėtra, ją numatant plėtoti Šv. Jokūbo Vilniaus kelyje.

Utenos rajono savivaldybė patenka į didelio rekreacinio potencialo arealą, kuriame išskiriami du tipai rekreacinio funkcinio prioriteto zonų:

- rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos rekreacinio funkcinio prioriteto zona, kuri sutampa su Alaušo rekreacinio parko arealu, kuriame numatoma formuoti rekreacinį kraštovaizdį;
- rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos rekreacinio funkcinio prioriteto zonos, kurios pasižymi dideliu rekreaciniu potencialu, o jų naudojimas susietas su būtinu funkcinės konversijos plėtojimu rekreacinėse funkcinėse zonose.

Sprendinių konkretizavimo stadijoje rekreacinio funkcinio prioriteto zonos bus detalizuotos išskiriant rekreacines funkcines zonas. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo (2020 m.) sprendiniuose nustatytos 28 rekreacinės funkcinės zonos, kurių plotas 364 ha.

Esminį alternatyvų skirtumą sudaro rekreacinių funkcinių zonų plotas, kuris bus detalizuotas sprendinių konkretizavimo stadijoje. Pasirinkus I-ąją alternatyvą, sprendinių konkretizavimo stadijoje bus perkeltos galiojančiame bendrajame plane išskirtos 28 rekreacinės funkcinės zonos. Pasirinkus II-ąją alternatyvą, rekreacinių struktūrų vystymui bus skirtas apie 20-30 proc. mažesnis plotas nei galiojančiame bendrajame plane, t. y. apie 290-250 ha, ir sumažintas rekreacinių funkcinių zonų skaičius.

Rekreacijos ir turizmo aptarnavimo centrai

I-oje ir II-oje alternatyvose pažintinio turizmo ir rekreacijos aptarnavimo tikslais siūlomi vystyti 9 rekreacijos centrai, kurie skirstomi pagal aptarnavimo lygmenį ir specializaciją. Pagal aptarnavimo lygmenį numatomi 1 savivaldybės ir 8 vietinio lygmens rekreacijos ir turizmo aptarnavimo centrai, kuriuose gali būti teikiamos bendrosios ir specializuotos (pažintinės ir poilsinės) rekreacijos ir turizmo paslaugos: kelionės organizavimo, turizmo informacijos, apgyvendinimo, vežimo, maitinimo, pramogų ir kitos turizmo paslaugos. Utenos miestui priskirta multimodalinio rekreacinių srautų valdymo centro funkcija.

7.1.1. Rekreacijos ir turizmo aptarnavimo centrų lygmuo ir specializacija.

Eil. Nr.	Pavadinimas	Rekreacijos centro lygmuo	Rekreacijos ir turizmo centrų specializacija, proc.		
			Bendroji rekreacija ir turizmas	Pažintinė rekreacija ir turizmas	Poilsinė rekreacija ir turizmas
1	Utenos miestas	savivaldybės	50	25	25
2	Tauragnai	vietinis	50	25	25
3	Saldutiškis	vietinis	50	25	25
4	Kuktiškės	vietinis	25	50	25
5	Daugaliai	vietinis	50	25	25
6	Sudeikiai	vietinis	0	50	50
7	Užpaliai	vietinis	0	50	50
8	Vyžuonos	vietinis	25	50	25
9	Leliūnai	vietinis	50	50	0

Turizmo trasos

Pažintinio turizmo ir rekreacijos aptarnavimo tikslais Utenos rajono savivaldybėje vystomas autoturizmo, dviračių ir vandens turizmo trasų tinklas bei kultūros kelių maršrutai, kurie analogiškai I-oje ir II-oje alternatyvose.

Autoturizmo trasos:

- Regioninė autoturizmo trasa „Aukštaitijos parkų žiedas“;
- Rajoninė autoturizmo trasa „Utenos krašto žiedas“.

Dviračių turizmo trasos:

- Tarptautinė Eurovelo sistemos dviračio trasos koridorius „R.Europos takas“;
- Regioninė dviračių turizmo trasa „Aukštaitijos dviračių žiedas“;
- Rajoninė „Aukštaitijos nacionalinio parko dviračių ir pėsčiųjų turizmo trasa“;
- Rajoninė dviračių turizmo trasa „Utena- Tauragnai – Kirdeikiai“.

Vandens turizmo trasos:

- Regioninė vandens turizmo trasa „Šventosios vandens kelias“.

Kultūros kelių maršrutai:

- Šv. Jokūbo Vilniaus kelias.

Svarbiausieji kultūrinio turizmo objektai

Svarbiausieji kultūrinio turizmo objektai atrinkti pagal kriterijus istorija, religija, gamta, etnokultūra, dvarai ir muziejai:

- **Piliakalniai:** Lygamiškio piliakalnis; Narkūnų piliakalnis; Daugailių piliakalnis; Maneičių piliakalnis; Pakalnių piliakalnis; Šeimyniškių piliakalnis; Taurapilio piliakalnis; Vaikutėnų piliakalnis; Sūngailiškių piliakalnis; Tauragnų piliakalnis; Tauragnų II piliakalnis;
- **Bažnyčios:** Daugailių Šv. Antano Paduviečio bažnyčia; Kuktiškių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia; Leliūnų Šv. Juozapo bažnyčia; Saldutiškio Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia; Sudeikių Švč. Mergelės Marijos bažnyčia; Tauragnų Švč. Jurgio bažnyčia; Vyžuonų Švč. Jurgio bažnyčia; Užpalių Švč. Trejybės bažnyčia su varpine; Pakalnių Švč. Trejybės bažnyčia; Kirdeikių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčia; Šv. Mykolo sentykių cerkvė; Viešpaties pakilimo į dangų stačiatikių cerkvė; Užpalių Šv. Nikolajaus cerkvė; Biliakiemio Švč. Mergelės Marijos bažnyčia;
- **Botaniniai gamtos paveldo objektai:** Pakalnių ąžuolas; Klykių ąžuolas; Ūniškių ąžuolas; Šuminių pušis; Varniškių II ąžuolas; Varniškių liepa; Bikūnų daugiakamienė liepa;
- **Geomorfologiniai ir geologiniai gamtos paveldo objektai:** Šeimyniškių atodanga su konglomerato uola; Akmenys „Mokas ir Mokiukas“; Akmuo „Laumės valtis“; Utenio akmuo; Vosgėlių akmuo; Biliakiemio Puntukas; Žiezdrių akmuo; Laumės akmuo;
- **Hidrogeologiniai gamtos paveldo objektai ir kiti:** Lygamiškio šaltinis; Varniškių šaltinis; Rašės versmės Laumės Akys; Krokulės šaltinis ir akmuo;
- **Etnokultūriniai objektai:** Vaišnoriškės etnografinis kaimas; Šuminių etnografinis kaimas; Strazdų etnografinis kaimas; Šiaudiniškio etnografinis kaimas; Varniškių II etnografinis kaimas;
- **Dvarai:** Bikuškio dvaras; Jotaučių dvaras; Leliūnų dvaras; Saldutiškio dvaras; Užpalių dvaro sodyba; Vyžuonėlių dvaras;
- **Muziejai:** Utenos kraštotyros muziejus; Prieškario ūkininko sodyba; Pašto stoties statinių komplekso galerija; Vytauto Valiušio keramikos muziejus; Tauragnų krašto muziejus; Užpalių dvaro arklidės-kaimenyčia; A. ir M. Miškinių literatūrinė-etnografinė sodyba.

8. KONCEPCIJOS ALTERNATYVŲ APIBENDRINIMAS

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
Erdvinės struktūros vystymas	
<p>Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje formuojami šalies regioniniu ir savivaldybės lygmeniu veikiantys vidiniai ir išoriniai funkciniai ryšiai, kurie formuojami esamų transporto koridorių pagrindu, kuriais realizuojamas susisiekimas tarp Utenos miesto - regioninio centro su pagrindiniais vietiniais centrais, sukuriama ryšiai tarp jų ir su regioniniu lygmeniu veikiančiais funkciniais ryšiais. Funkcinių ryšių vystymo kryptys I-oje ir II-oje alternatyvoje išlieka tokios pačios.</p>	
<p>Savivaldybės teritorijoje išskiriami žemesnio lygmens palaikomojo tipo vietiniai urbanistiniai centrai, kurie kartu su Utenos miestu – regioniniu palaikomojo tipo centru, formuoja savivaldybės urbanistinį karkasą. Urbanistinį karkasą I-oje ir II-oje alternatyvose analogiškai formuoja tolygiai savivaldybės teritorijoje pasklidę 8 urbanistiniai centrai: Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai, kurie taip pat atlieka įvairios specializacijos rekreacinių centrų funkciją.</p>	
Funkcinės struktūros vystymas	
<p>Funkcinės struktūros plėtojimo kryptys: 1) išlaikomas neurbanizuotų ir neurbanizuojamų teritorijų principinis funkcinis zonavimas; 2) I-oje alternatyvoje paliekama išplėta urbanistinė struktūra pagal galiojančio bendrojo plano sprendinius. II-oje alternatyvoje ribojama urbanistinė plėtra ir užstatomų teritorijų skaida; 3) prioritetas teikiamas regioninio centro - Utenos miestui ir su juo susijusios priemiestinės teritorijos, Vyžuonų, Užpalių ir Sudeikių miestelių vystymui pagal šių teritorijų vietovės lygmens bendruosius planus; 4) prie pagrindinių urbanistinės integracijos ašių plėtojamo mišraus ūkinio naudojimo zonos, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla; 5) saugomų teritorijų funkcinės zonos ir jų ribos nustatytos šių teritorijų specialiaisiais planais ir tvarkomos pagal jų veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Saugomų teritorijų buferinių zonų ribos, plotas ir tvarkymo režimas tikslinami šių teritorijų specialiaisiais planais; 6) siekiant optimizuoti urbanistinės plėtros poveikį, numatoma kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros ir biologinės įvairovės apsaugos reikalavimus integruoti į urbanistinės ir technogeninės plėtros, susisiekimo, žemės ir miškų ūkio plėtros programas ir strategijas.</p>	
<p>II-oji alternatyva yra palankesnė dėl urbanizuotų struktūrų plėtros racionalumo, kompaktiškumo, integralumo, funkcinės struktūros efektyvumo, įgyvendinimo realumo ir didesnio ekonominio efektyvumo.</p>	
<p>I-oje alternatyvoje taikomas išsklaidytos plėtros modelis, kuris orientuotas į užstatomų teritorijų plėtrą.</p> <p>I-oje alternatyvoje urbanizuotų ir urbanizuojamų funkcinų zonų išdėstymas ir plotas, kurie nurodyti galiojančiame bendrajame plane, nekeičiami.</p> <p>I-oje alternatyvoje urbanistinį karkasą formuoja 31 kompaktiškos urbanizacijos zona, kurios užima 19264 ha plotą, kuris išsidėsto 170 gyvenamojoje vietovėje:</p> <p>1) 1 intensyvios kompaktiškos urbanizacijos zona, kuri sutampa su Utenos miesto ir su juo susijusi</p>	<p>II-oje alternatyvoje optimizuojama urbanistinė plėtra ir užstatomų teritorijų skaida. Urbanistinė plėtra orientuota į esamų užstatytų teritorijų vidinių resursų panaudojimą, fizinės ir funkcinės struktūros atnaujinimą: regeneravimą, modernizavimą, tankinimą ir konversiją bei kompaktišką plėtrą.</p> <p>II-oje alternatyvoje urbanistinį karkasą formuoja 31 kompaktiškos urbanizacijos zona, kurios užima 11177,5 ha plotą:</p> <p>1) 1 intensyvios kompaktiškos urbanizacijos zona, kuri sutampa su Utenos miesto ir su juo susijusi</p>

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
<p>teritorija, kurioje galioja Utenos miesto bendrojo plano sprendiniai (3189 ha);</p> <p>2) 30 ekstensyvios kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios užima 16076 ha plotą: Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai bei 22 kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios formuojamos plečiant esamų kaimų kompaktiškai užstatytą teritoriją.</p> <p>Galiojančio bendrojo plano sprendiniai papildomi mišraus ūkinio naudojimo zonomis, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla. Planuojamos 7 mišraus ūkinio naudojimo zonos, kurių plotas 484 ha.</p>	<p>teritorija, kurioje galioja Utenos miesto bendrojo plano sprendiniai (3189 ha);</p> <p>2) 30 ekstensyvios kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios užima 7989 ha plotą: Vyžuonos, Užpaliai, Tauragnai, Sudeikiai, Saldutiškis, Leliūnai, Kuktiškės, Daugaliai bei 22 kompaktiškos urbanizacijos zonos, kurios formuojamos modernizuojant ir tankinant esamų kaimų kompaktiškai užstatytą teritoriją.</p> <p>Planuojamos mišraus ūkinio naudojimo zonos, kuriose dominuoja paslaugų, sandėliavimo ir pramonės ūkinė veikla. Planuojamos 13 mišraus ūkinio naudojimo zonų, kurių plotas 1646 ha.</p>
Gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugos vystymas	
<p>Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje nustatomos gamtinės aplinkos ir kraštovaizdžio apsaugos vystymo kryptys: 1) <i>kraštovaizdžio struktūrinės ir biologinės įvairovės išsaugojimas</i>; 2) <i>gamtinio karkaso teritorijų apsaugos ir tvarkymo vystymas</i>; 3) <i>kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų ir kryptių nustatymas</i>.</p> <p>1) <i>kraštovaizdžio struktūrinės ir biologinės įvairovės išsaugojimas</i> - bendrąją Utenos rajono savivaldybės teritorijos gamtinio kraštovaizdžio įvairovės (jo geogenetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina specialus, pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtų saugomų teritorijų: konservacinės apsaugos prioriteto (išsaugančių) – <i>draustiniai, paveldo objektai / paminklai</i> bei kompleksinių - <i>valstybiniai parkai</i> tinklas, užimantis apie 10% savivaldybės teritorijos ploto. Biologinės įvairovės (genetinio fondo) apsaugos sistemą užtikrina speciali pagal LR Saugomų teritorijų įstatymą įsteigtų saugomų teritorijų sistema bei su ja koordinuojamas ir jai subordinuojamas pagal Europos Sąjungos paukščių (EEC 79/409) ir buveinių (EEC 92/43) Direktyvas formuojamas europinę biologinę svarbą turinčių „Natura 2000“ teritorijų tinklas. Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrieji sprendiniai (I, II alternatyvos) yra formuojami įvertinant kraštovaizdžio struktūrinės ir biologinės įvairovės išsaugojimo interesus ir galioja tiek, kiek neprieštarauja veiklą ypač saugomose ir „Natura 2000“ teritorijose reglamentuojančių teisės aktų reikalavimams.</p> <p>Nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane (NKTP), kurio sprendiniai yra integruoti į naują LR bendrąjį planą, Utenos ir nedidele dalimi Zarasų rajonų savivaldybių teritorijoje yra rekomenduojama įsteigti <i>Alaušo</i> rekreacinį parką. Šis pasiūlymas yra teikiamas ir Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių alternatyvose (I, II).</p> <p>Formuojant Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo bendruosius sprendinius (I, II alternatyva) yra atsižvelgiama ir į kitų biologinės įvairovės išsaugojimo požiūriu svarbių / jautrių teritorijų lokalizaciją: Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių (miškų, pievų pelkių vandenių), pelkių ir šaltynų, natūralių pievų ir ganyklų, kertinių miško buveinių, Saugomų rūšių informacinėje sistemoje (SRIS) registruotų saugomų rūšių augaviečių ir radaviečių. Šių teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimai bus nustatomi Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo sprendinių konkretizavimo stadijoje.</p> <p>2) <i>gamtinio karkaso teritorijų apsaugos ir tvarkymo vystymas</i>. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje nustatytą GK teritorinę sudėtį formuoja <i>geoekologinės takoskyros (T)</i>, <i>geosistemų vidinio</i></p>	

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
<p><i>stabilizavimo arealai (S, s) ir migraciniai koridoriai (M, m), kurie, įvertinant jų svarbą, skirstomi į tarptautinės, regioninės ir vietinės reikšmės. Utenos rajono savivaldybės bendrojo plano keitimo bendrųjų sprendinių stadijoje išskiriamos GK teritorijos užima 61,8% teritorijos ploto. Gamtinis karkasas, kaip ekokompensacinė sistema yra objektyvus teritorinis kompleksas ir funkcionuoja nepriklausomai nuo žmogaus ar jo sukurtų institucijų norų, todėl <u>teikiamose alternatyvose gamtinio karkaso teritorijų lokalizacija ir užimamas plotas yra analogiški.</u></i></p>	
<p>Siekiant užtikrinti tinkamą gamtinio karkaso teritorijų planavimą, tvarkymą, naudojimą ir darnų vystymąsi, bendrųjų sprendinių stadijoje yra atliktas Utenos rajono savivaldybės teritorijoje lokalizuotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo vertinimas. Pagal kraštovaizdžio natūralumo laipsnį ir gebėjimą atlikti ekologinio kompensavimo funkcijas Utenos rajono gamtiniame karkase išskiriamos <i>patikimo (Gp), riboto (Gr), silpno (Gs), pažeisto (Gpž) geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijos</i>. Atlikto vertinimo rezultatai rodo, kad <i>patikimo</i> ir <i>riboto</i> geoekologinio potencialo teritorijos, kurios laikytinos rajono gamtinio karkaso funkcionavimo pagrindu, užima palyginti didelę Utenos rajono gamtinio karkaso teritorijų ploto dalį (apie 74,4%) ir tai sudaro palankias sąlygas tolimesniam gamtinio karkaso teritorijų tvarkymo vystymui.</p>	
<p>Gamtinio karkaso teritorijose numatoma: saugoti natūralų kraštovaizdžio pobūdį; palaikyti ir didinti gamtinę įvairovę; pagrindus būtinybę vykdyti rekultivacijos bei reatūralizacijos darbus, kurie užtikrintų kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir ekosistemų stabilumą, atkurtų pažeistas ekosistemas.</p>	
<p>3) <i>kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijų ir krypčių nustatymas</i>. Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje nustatytų teritorijos naudojimo strategijų ir reglamentavimo krypčių arealų sklaidos ypatumus lemia rajono teritorijos kraštovaizdžio struktūra, gamtinių išteklių pobūdis, gamtinio karkaso ir saugomų teritorijų lokalizavimas, esamo žemės naudojimo tradicijos. Utenos rajono savivaldybės teritorijoje išskiriamos sekančios kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo kryptys: 2 - konservacinės apsaugos ir rekreacinio naudojimo reglamentų (B strategija); 3a - rekreacinio naudojimo ir dalinės konservacinės apsaugos bei 3b - rekreacinio naudojimo ir funkcinės konversijos reglamentų (C strategija); 4a - tausojančio bioprodukcinio naudojimo ir konservacijos reglamentų, 4c - tausojančio bioprodukcinio naudojimo reglamentų (D strategija); 5 - intensyvaus bioprodukcinio naudojimo reglamentų (E strategija); 6a – ekstensyvios urbanizacijos, 6b – intensyvios urbanizacijos reglamentų (F strategija); 7a – mišraus ūkinio naudojimo urbanizuojamų zonų formavimo reglamentų (G strategija).</p>	
<p>Parengtų rajono teritorijos tvarkymo alternatyvų (I, II) skirtingumą lemia urbanistinio vystymo pasiūlymai, o konservacinės apsaugos, rekreacinio naudojimo ir bioprodukcinio (tiek tausojančio, tiek intensyvaus) vystymo kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo krypčių lokalizacija iš esmės nesikeičia (žr. brėžiniuose „Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimas. Bendrieji sprendiniai. I alternatyva; II alternatyva“).</p>	
<p>Bendrųjų sprendinių formavimo stadijoje formuojamose alternatyvose pateikiamas kraštovaizdžio tvarkymo strategijų ir reglamentavimo krypčių zonų teritorinio diferencijavimo modelis tenkina būtinuosius minimalius reikalavimus kraštotvarkinės (funkcinės ekologinės) struktūros optimalumui ir sudaro sąlygas kraštovaizdžio ekologiškai pusiausvyrai palaikyti.</p>	
<p>Nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga</p>	
<p>I-oje ir II-oje alternatyvose numatomos analogiškos kultūros paveldo tvarkybos ir naudojimo kryptys, kurios užtikrina kultūros paveldo ir istorinio kraštovaizdžio apsaugą ir tvarkymą bei nykimo prevenciją. Abi alternatyvos yra palankios kultūros paveldo apsaugai. Prioritetas teikiamas kultūros vertybių naudojimui viešai paskirčiai, kultūros, rekreacijos ir turizmo reikmėms.</p>	

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
<p>Savivaldybės teritorijoje išskirti ryškiausio dominuojančio kultūros paveldo arealai: 1) <i>Regioninio reikšmingumo paveldo arealo zona</i>, 2) <i>4 valstybės istorijai reikšmingo paveldo arealai</i>; 3) <i>Dominuojančio archeologinio paveldo arealas, į kurį patenka visa Utenos savivaldybės teritorija</i>.</p> <p>Tvarkybos ir naudojimo kryptys: 1) <i>kultūros paveldo objektų teritorijose ir jų apsaugos zonose planuojama veikla reglamentuojama kultūros paveldo specialiaisiais planais, reglamentais bei kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais</i>; 2) <i>kultūros paveldo objektams, esantiems Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko teritorijose, priežiūros, tvarkymo ir naudojimo sąlygas nustato šių parkų apsaugos reglamentas, planavimo schemas, teritorijos ir zonų ribų bei tvarkymo specialieji planai ir šių objektų apsaugos reglamentai bei kitais aktais nustatyti paveldosauginiai reikalavimai</i>; 3) <i>archeologijos paveldo objektų tvarkybai nustatoma konservavimo kryptis (LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 11 str. 5 dalis)</i>; 4) <i>savivaldybės teritorija tvarkoma išryškinant archeologinio paveldo sąveiką su kitais kultūros paveldo objektais ir gamtine aplinka</i>; 5) <i>visoms neveikiančioms kapinėms nustatoma konservacinė žemės naudojimo paskirtis</i>; 6) <i>į kultūros vertybių registrą įrašytos laidojimo vietos naudojamos viešam pažinimui ir naudojimui bei viešajai pagarbai</i>; 7) <i>rengiami nekilnojamųjų kultūros vertybių projektai ir kultūros paveldo specialieji planai</i>; 8) <i>krašto pažinimo tikslais į turizmo maršrutus įtraukiamos nekilnojamo kultūros paveldo vertybės, pasižyminčios didžiausiu kultūriniu potencialu</i>.</p> <p>Utenos rajono savivaldybės teritorijos savitumo raiškos, kultūros paveldo ir kultūrinio kraštovaizdžio integralumo užtikrinimo aspektu I-oje alternatyvoje poveikis kultūriniam kraštovaizdžiui yra reikšmingesnis dėl nebūdingo dydžio ekstensyvos ir intensyvos urbanizacijos struktūrų formavimo kaimiškajame kraštovaizdyje. Šiuo aspektu II-oji alternatyva yra palankesnė.</p>	
Demografinė prognozė	
<p>Labiausiai tikėtino realistinio scenarijaus atveju, gyventojų skaičius Utenos rajono savivaldybėje pasieks 37638 gyventojus 2052 m. pradžioje. Per artimiausius 20 metų gyventojų skaičiaus kaitos tendencijos nepasizymės apčiuopiama kaita (artimiausius 7 m. gyventojų skaičius nežymiai didės, veikiamas teigiamo migracijos saldo, po ko mažėjant gimstančiųjų skaičiui bus fiksuojamas nežymus mažėjimas) artės prie pusiausvyros taško, kuriame išvykstančių ir mirstančių gyventojų skaičius taps lygus atvykstančių ir gimstančių gyventojų skaičiui, o nuo 2044 m. įgaus teigiamą reikšmę, t. y. gyventojų skaičius pradės nuosekliai augti, lemiamas didėjančio gimstamumo ir mažėjančio mirtingumo bei gerėjančio migracijos saldo.</p>	
Gyvenamojo fondo plėtra	
<p>Suderinant prognostinius duomenis su realistiniu gyventojų skaičiaus scenarijumi, Utenos rajono savivaldybėje numatomas 2023 tūkst. m² gyvenamasis fondas 2052 m. pabaigoje. Tai yra 32,6 proc. daugiau nei 2023 m. pradžioje. Atsižvelgiant į demografinės prognozes ir gyvenamojo fondo plėtrą per paskutinius 10 m., perspektyvinė būsto plėtra numatoma nuoseklaus vystymosi pagrindu (kasmet numatomas nuo 0,87 iki 1,68 proc. didėjimas), didesnę dalį gyvenamojo fondo plėtros numatant Utenos mieste, atitinkamai, kaimo gyvenamosiose vietovėse esančios gyvenamojo fondo daliai mažėjant nuo 47,9 proc. 2023 m. pradžioje iki 43,8 proc. 2053 m. pradžioje.</p>	
<p>Abi bendrųjų sprendinių alternatyvos numato pakankamas teritorines prielaidas tikslingai būsto plėtrai ir dėl urbanistinio vystymosi, grindžiamo esama gyvenamųjų vietovių potencialo išnaudojimu,</p>	

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
minimizuoja potencialius kaštus, susijusius su teritorijų funkcionalumu, susisiekiimo ir inžinerine infrastruktūra.	
Socialinės aplinkos vystymas	
<p>Abiejų alternatyvų atveju numatomos analogiškos socialinės aplinkos vystymo kryptis, kurios gali būti įgyvendintos tiek I-os, tiek II alternatyvos atveju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - išlaikyti esamą švietimo ir ugdymo įstaigų tinklą (mažinant pradinio ugdymo paslaugas teikiančių subjektų skaičių remiantis bendrojo ugdymo įstaigų tinklo optimizavimo plano sprendiniais) užtikrinant įvairiapusišką infrastruktūros išnaudojimą (steigiant daugiafunkčius centrus ir pan.); - nenumatyti viešųjų sveikatos priežiūros subjektų tinklo kiekybinio ir teritorinio plėtojimo, vystant sveikatos priežiūrą remiantis objektyviomis sąlygomis ir tendencijomis bei gerąją praktika; - išsaugoti esamą socialinių paslaugų teikimo pajėgumą ir kokybiškai vystyti socialinių paslaugų teikimą ir diversifikuoti paslaugas tiek esamos infrastruktūros ribose, tiek vystant naujus objektus, ypatingą dėmesį skiriant plėtrai kaimo gyvenamosiose vietovėse (prioritetą teikiant nestacionarinių paslaugų (pvz., dienos socialinės globos, savarankiško / grupinio gyvenimo namų, ir kt.) vystymui,); - nenumatyti naujų viešųjų konvencinių kultūros objektų sukūrimo, transformuojant esamus objektus į platesnio profilio objektus bei formuojant naujas kultūrinės erdves, skirtas diversifikuotiems poreikiams (renginiams, ekspozicijoms ir pan.); - vystyti skirtingo dydžio, funkcionalumo ir aprėpties aktyvaus laisvalaikio, fizinio aktyvumo, sporto, jaunimo ir kultūros viešąsias erdves ir objektus. 	
Ekonominės aplinkos vystymas	
<p>Utenos rajono savivaldybė pasižymi nusistovėjusia verslo struktūra, stabiliu ekonominiu vystymusi, geromis objektyviomis sąlygomis ekonominės veiklos vykdymui ir investicijų pritraukimui. Utenos rajono savivaldybės ekonominės aplinkos plėtra grindžiama:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ekonominės veiklos vystymui būtinos infrastruktūros pasiūlos formavimu (žemės sklypų pasiūla, teritorijų konversija, inžinerinės infrastruktūros vystymas ir pan.); - ekonominės veiklos ir verslo diversifikavimu (vystant tradiciškai pramoninės koncentracijos teritorijoje alternatyvias ekonomines veiklas, pvz., turizmo paslaugas); - ekonominės veiklos dekoncentracija (formuojant prielaidas vystyti ekonominę veiklą visose didesnėse Utenos rajono savivaldybės gyvenvietėse ir šalia jų). 	
<p>Ekonominės plėtos krypčių kontekste I alternatyvos įgyvendinimas yra mažiau tikslingas dėl santykinai riboto naujų teritorijų, numatomų ekonominės veiklos plėtojimui pasiūlos ir jų koncentracijos Utenos rajono savivaldybės pietų-pietryčių dalyje. I-osios alternatyvos atveju numatoma urbanizacija nėra lydimą pakankamo (tiek apimties, tiek diversifikuotumo, tiek geografinio pasiskirstymo) teritorinių prielaidų ekonominiam vystymuisi suformavimo, todėl jos pagrįstumas yra kvestionuotinas, ypatingai aiškios ekonominio potencialo koncentracijos Utenos mieste kontekste.</p>	<p>Ekonominės plėtos krypčių kontekste II alternatyvos įgyvendinimas laikytinas tikslingu. Alternatyvoje numatoma galimybė dekoncentruotai vystyti ekonomikos ir verslo plėtrai reikalingas teritorijas, kurios yra tikslingai numatytos skirtingose Utenos rajono savivaldybės dalyse, sudaro santykinai didelio ploto zonas ir formuoja prielaidas didesnei atskirų plėtos iniciatyvų geografiniai aprėpti. II-osios alternatyvos atveju urbanizuojamos teritorijos yra lydimos ekonominiam vystymui numatytomis zonomis, kurios tolygiai pasiskirsčiusios visoje savivaldybės teritorijoje ir leidžia vykdyti skirtingų rūšių ekonominės veiklas.</p>

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
Susisiekimo infrastruktūros vystymas	
<p>I-a alternatyva maksimaliai atkartoja šiuo metu galiojančio rajono bendrojo plano sprendinius ir nenustato jokių esminių pokyčių susisiekimo sistemoje. I-oje alternatyvoje numatoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - įrengti/plėsti Utenos miesto aplinkkelių bei jungiamųjų kelių sistemas; - formuoti elektromobilių įkrovos tinklą, įrengiant 18 elektromobilių įkrovimo vietų; - gerinti rajoninių kelių būklę, išasfaltuojant rajoninius kelius Nr. 4910, 5310, 5930; - plėsti bemotorio transporto sistemą, įrengiant dviračių takus; - vystyti viešojo transporto sistemą. 	<p>II-oje alternatyvoje nustatytos susisiekimo sistemos vystymo kryptys, kurios atitinka ES darnaus judumo politiką, užtikrina saugias eismo sąlygas, skatina netaršios transporto infrastruktūros plėtrą. Vystymo kryptys sietinos su urbanistiniais ir demografiniais gyvenviečių raidos pokyčiais. II-oje alternatyvoje numatoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sumažinti valstybinės reikšmės kelių su žvyro dangą ilgį, numatant jų asfaltavimą; - gerinti vietinės reikšmės kelių būklę ir eismo saugumą; - įrengti/plėsti Utenos miesto aplinkkelių bei jungiamųjų kelių sistemas; - plėsti elektromobilių įkrovos prieigų tinklą, vadovaujantis Elektromobilių įkrovimo prieigų plano sprendiniais; - skatinti komercinę ir pramoninę veiklą, pagrindinių tranzitinių gatvių/kelių aplinkoje; - vystyti ir plėsti bemotorio transporto infrastruktūrą, siekiant suformuoti lygiavertį susisiekimo būdą, kuris užtikrintų esamus ir perspektyvinius gyventojų judumo poreikius; - atnaujinti ir modernizuoti viešojo transporto infrastruktūrą.
Inžinerinė infrastruktūros vystymas	
<p>I-a alternatyva maksimaliai atkartoja šiuo metu galiojančio rajono bendrojo plano sprendinius ir nenustato jokių esminių pokyčių. Alternatyvoje Nr. I numatoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vykdyti vandentiekio tinklų plėtrą ir vandens kokybės gerinimo įrenginių statybą viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose; - vykdyti nuotekų tinklų plėtrą bei nuotekų valymo įrenginių statybą ir/ar modernizavimą viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijose; - modernizuojant atliekų tvarkymo infrastruktūrą bei įrengimus. Skatinti atliekų perdirbimą; - plėsti gamtinių dujų sistemą; - energetikos srityje prioritetą teikti ekologiškiems sprendimams. 	<p>II-oje alternatyvoje nustatytos inžinerinės infrastruktūros vystymo kryptys, kurios atitinka šalies, rajono strateginius tikslus bei užtikrina parengtų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo tęstinumą. Vystymo kryptys sietinos su urbanistiniais ir demografiniais gyvenviečių raidos pokyčiais. Alternatyvoje Nr. II numatoma:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizuoti ir plėsti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, atsižvelgiant į rajono strateginius tikslus bei Utenos rajono vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros specialiajame plane nustatytas plėtros įgyvendinimo kryptis; - modernizuoti/plėsti elektros tiekimo ir gatvių apšvietimo infrastruktūrą;

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
	<ul style="list-style-type: none"> - modernizuoti/atnaujinti šilumos tiekimo sistemas. Mažinti šilumos nuostolius vykdant daugiabučių ir visuomeninių pastatų renovacijas, skatinti naudoti alternatyvius ir atsinaujinančius energijos šaltinius; - įgyvendinti Utenos rajono savivaldybės atliekų tvarkymo plano 2014–2023 m. priemonės. Įdiegti maisto/virtuvės atliekų tvarkymo paslaugas; - modernizuoti/plėsti ryšių infrastruktūrą ir užtikrinti elektroninių paslaugų kokybę; - vykdyti gamtinių dujų perdavimo ir paskirstymo tinklų plėtrą į urbanizuotas teritorijas, įvertinus ekonominį pagrįstumą; - skatinti atsinaujinančių išteklių plėtrą.
<p>Nustatytos inžinerinės infrastruktūros vystymo kryptys įgyvendinamos ne tiesiogiai, o per žemesnio lygmens planus – miestų, miestelių ir kitų gyvenamųjų vietovių bendruosius ir detaliuosius bei specialiuosius planus, rengiamus žymiai stambesniame mastelyje ir labiau konkretizuojamus, kuriuose turi būti įvertintas poveikis kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimui svarbioms teritorijoms ir objektams (vertybėms), išnagrinėta ir įvertinta potvynių grėsmės rizika, esant poreikiui numatytos priemonės apsaugai nuo potvynių.</p> <p>Nauji linijiniai inžinerinės infrastruktūros objektai Utenos rajono savivaldybės teritorijoje neplanuojami.</p>	
Prioritetinės savivaldybės inžinerinės infrastruktūros vystymas	
<p>I-oje alternatyvoje prioritetingas savivaldybės inžinerinės infrastruktūros vystymas sietinas su šiuo metu galiojančiame rajono bendrajame plane numatytais tikslais: bemotorio transporto infrastruktūros, elektromobilių įkrovos prieigų, vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra.</p>	<p>II-oje alternatyvoje prioritetingas savivaldybės inžinerinės infrastruktūros vystymas sietinas su vietinės reikšmės kelių būklės gerinimu, bemotorio transporto infrastruktūros, elektromobilių įkrovos prieigų plėtra, viešojo transporto atnaujinimu/modernizavimu, vandentiekio ir nuotekų sistemos infrastruktūros plėtra/modernizavimu, atsinaujinančių energijos išteklių plėtra.</p>
Atsinaujinančios energetikos infrastruktūros vystymas	
<p><i>AEI vystymo kryptys siejamos su biokuro naudojimu centralizuotos šilumos tiekimo sistemose, saulės šviesos energijos elektrinių ir vėjo elektrinių plėtra.</i></p> <p>1. Atsinaujinančios energetikos infrastruktūros vystymo kryptys yra analogiškos: 1) AEI plėtra siejama su biokuro naudojimu šilumos gamybos sektoriuje, saulės šviesos energijos elektrinių plėtra urbanizuotose, urbanizuojamose ir neurbanizuojamose teritorijose, vėjo energijos elektrinių plėtos vystymo principais; 2) plėtra vystoma pagal nustatytus konkrečius plėtos principus ir reglamentus; 3) šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje, suformuoti 3 potencialūs AEI išdėstymo arealai (indeksai koncepcijos alternatyvų grafines dalies brėžiniuose - V, VS ir S). Tikslios elektrinių vietos nenustatomos. Vėjo ir saulės elektrinių išdėstymo potencialūs arealai nustatyti atmetimo būdu įvertinant ribojančius kriterijus, kurie taikomi planuojamoje teritorijoje ir besiribojančių savivaldybių teritorijose. Įvertinus kraštovaizdžio, saugomų teritorijų, kultūros paveldo, gamtinius, urbanistinius ir inžinerinius ribojimus,</p>	

I ALTERNATYVA	II ALTERNATYVA
<p>nustatyta, kad AEI potencialių išdėstymo arealų plotai gali būti formuojami tik prie Anykščių ir Rokiškio savivaldybių ribų. Vėjo elektrinių, visų tipų saulės šviesos energijos elektrinių ir hibridinių elektrinių, kurių įrengtoji galia neribojama, statyba galima grafinėje dalyje išskirtuose arealuose ne arčiau kaip 300 metrų iki kitos savivaldybės ribos. Didesnės kaip 30 kW įrengtosios galios vėjo elektrinės stiebo centrinės ašies iki kitos savivaldybės ribos būtų ne mažesnis, negu vėjo elektrinės stiebo aukštis metrais, padaugintas iš 2.</p>	
<p>2. Kitų energijos iš atsinaujinančių neiškastinių išteklių (hidroenergija, biomasė, biodujos) gavyba, vykdoma vadovaujantis teisės aktais ir nustatoma žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentais ar techniniais projektais.</p>	
<p>Esminį alternatyvų skirtumą sudaro AEI potencialių išdėstymo arealų plotas. II-oje alternatyvoje numatomos palankesnės AEI vystymo sąlygos:</p>	
<p>I-oje alternatyvoje šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje, kuri nepatenka į didelio rekreacinio potencialo ribas, suformuoti 2 potencialūs vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių išdėstymo arealai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 vėjo elektrinių arealas (indeksas V) – 359 ha. Areale taikomi vėjo elektrinių aukščio ribojimai nuo ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealo Anykščių rajono savivaldybės teritorijoje; - 1 mišrus vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių arealas (indeksas V ir VS) – 1634 ha. <p>Šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje suformuotas 1 potencialus saulės šviesos energijos elektrinių, kurių įrengtoji galia daugiau kaip 100 kW, parkų išdėstymo arealas, kurio plotas 3765 ha.</p>	<p>II-oje alternatyvoje šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje, kuri nepatenka į didelio rekreacinio potencialo ribas, suformuoti 2 potencialūs vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių išdėstymo arealai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1 vėjo elektrinių arealas (indeksas V) – 359 ha. Areale taikomi vėjo elektrinių aukščio ribojimai nuo ypač saugomo šalies vizualinio estetinio potencialo arealo Anykščių rajono savivaldybės teritorijoje; - 1 mišrus vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių arealas (indeksas V ir VS) – 1926 ha. <p>Šiaurės vakarinėje savivaldybės dalyje suformuotas 1 potencialus saulės šviesos energijos elektrinių, kurių įrengtoji galia daugiau kaip 100 kW, parkų išdėstymo arealas, kurio plotas 3959 ha.</p>
<p>Turizmo ir rekreacijos vystymas</p>	
<p>Nustatomos turizmo ir rekreacijos vystymo kryptys yra analogiškos: 1) rekreacinių struktūrų plėtojimas didelio rekreacinio potencialo areale esamų rekreacinių struktūrų pagrindu ir formuojant naujas; 2) savivaldybės rekreacijos aptarnavimo centro ir 8 vietinių rekreacijos aptarnavimo centrų vystymas pagal nustatytą specializaciją; 3) pažintinio turizmo sistemos (autoturizmo ir dviračių trasų) plėtojimas siekiant eksponuoti gamtinius bei kultūrinius krašto savitumus, jo kraštovaizdžio vertybes; 4) Aukštaitijos nacionalinio ir Labanoro regioninio parkų rekreacijos ir turizmo bei jų infrastruktūros vystymo programų įgyvendinimas pagal parkų specialiuosius tvarkymo planus; 5) Alaušo rekreacinio parko steigimas; 6) Šventosios upės slėnio zonos įveiklinimas rekreacinio-turistinio naudojimo tikslais; 7) kultūrinės infrastruktūros plėtra numatant plėtoti Šv. Jokūbo Vilniaus kelyje.</p> <p>Esminį alternatyvų skirtumą sudaro rekreacinių funkcinių zonų plotas:</p>	
<p>I alternatyvoje rekreacinių funkcinių zonų išdėstymas ir plotas, kurios nurodytos galiojančiame bendrajame plane, nekeičiami. I-oje alternatyvoje rekreacinių funkcinių zonų vystymui skiriamas 364 ha plotas 28 rekreacinėse funkcinėse zonose.</p>	<p>II-oje alternatyvoje optimizuojamas rekreacinių funkcinių zonų išdėstymas ir sumažinamas plotas. II-oje alternatyvoje rekreacinių funkcinių zonų vystymui skiriamas apie 20-30 proc. mažesnis plotas nei I-oje alternatyvoje, t. y. apie 290-250 ha.</p>

9. BENDRŪJŲ SPRENDINIŲ ALTERNATYVOS PASIRINKIMAS

Utenos rajono savivaldybės teritorijos bendrojo plano Bendrųjų sprendinių alternatyvų palyginimas atliktas bendrais aspektais, palyginimo kriterijais ir indikatoriais siekiant planuojamos erdvinės ir funkcinės struktūros, gamtinės aplinkos ir investicijų galimybių balanso:

1. Erdvinės ir funkcinės struktūros formavimo savivaldybės teritorijoje;
2. Užstatymo apribojimų savivaldybės teritorijoje;
3. Gamtinės aplinkos apsaugos;
4. Kraštovaizdžio formavimo;
5. Paminklosauginiu, nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo;
6. Aplinkos kokybės ir higieninės būklės: išorės veiksnių ir vidinių urbanistinių procesų.
7. Gamtinių – rekreacinių išteklių;
8. Transporto organizavimo;
9. Inžinerinės infrastruktūros plėtojimo;
10. Investicinių galimybių.

Alternatyvų įvertinimas atliekamas pagal vieningą 15 indikatorių sistemą. Kiekvienam indikatoriumi suteikiamas palankumo balas pagal tai, koku mastu plėtros alternatyva padeda spręsti problemas ir koks yra to sprendimo investicijų mastas.

10.1 Bendrųjų sprendinių palyginamoji analizė

Eil. Nr.	Aspektas	I alternatyva	II alternatyva
1.	Savivaldybės strateginių tikslų įgyvendinimas	Labiau teigiamas (+1)	Teigiamas (+2)
2.	Savivaldybės erdvinės struktūros plėtros galimybės ir potencialas	Neutralus (0)	Labiau teigiamas (+1)
3.	Savivaldybės funkcinės struktūros plėtros galimybės ir potencialas	Neutralus (0)	Labiau teigiamas (+1)
4.	Gyvenimo kokybė savivaldybės teritorijoje	Labiau teigiamas (+1)	Teigiamas (+2)
5.	Savivaldybės savitumas ir gamtinės aplinkos apsauga	Neutralus (0)	Labiau teigiamas (+1)
6.	Poveikis kraštovaizdžiui	Labiau neigiamas (-1)	Labiau teigiamas (+1)
7.	Ekonominių veiklų plėtojimo galimybės ir potencialas	Neutralus (0)	Teigiamas (+2)
8.	Susisiekimo sistemos plėtojimo poreikis	Labiau teigiamas (+1)	Labiau teigiamas (+1)
9.	Inžinerinės infrastruktūros plėtojimo poreikis	Labiau teigiamas (+1)	Labiau teigiamas (+1)
10.	Socialinės infrastruktūros plėtojimo poreikis	Neutralus (0)	Neutralus (0)
11.	Kultūros paveldo apsauga	Neutralus (0)	Labiau teigiamas (+1)
12.	Gamtos paveldo apsauga	Neutralus (0)	Neutralus (0)
13.	Triukšmas ir tarša	Neutralus (0)	Neutralus (0)
14.	Turizmo ir rekreacijos plėtojimo galimybės ir potencialas	Labiau teigiamas (+1)	Labiau teigiamas (+1)
15.	Įgyvendinimo prioritetai	Labiau neigiamas (0)	Labiau teigiamas (+1)
Balai:		6	15

Abiejose Bendrųjų sprendinių alternatyvose erdvinės struktūros svarbiausi sudėtiniai komponentai yra urbanistinis bei gamtinis karkasai, bioprodukcinio ūkio, rekreacinių, komercinių bei darbo vietų teritorijų, konservacinės funkcinės struktūros. Ilgalaikės perspektyvos požiūriu, įvertinus plėtros alternatyvas, II-oji alternatyva turėtų būti laikoma plėtotina. Ši alternatyva, numatanti urbanistinių procesų optimizavimą, turi geresnes kompaktiškumo, integralumo, funkcinės struktūros efektyvumo, želdynų ir rekreacijos, pramonės ir verslo išvystymo, plėtros reguliavimo (valdymo) nenutrūkstamas galimybes. Šioje alternatyvoje sudaromos palankesnės prielaidos teigiamai ekonomikos ir socialinei raidai, pramonės ir verslo vystymui.